

magazin istoric

Apare
din aprilie 1967

IULIE
2024

magazin istoric

Anul LVIII – serie nouă – nr. 7 (688)
iulie 2024

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric@gmail.com; mistoric1967@yahoo.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 Un mariaj, din 15 august 1410, episod al unui... război civil, între casa de Armagnac și nobilii burgunzi (ramuri ale dinastiei regale de Valois), pentru a obține controlul regenței lui Carol VI, suveranul nebun, incapabil să mai guverneze. Mirii: ducele Charles d'Orléans și ducesa Bonne d'Armagnac, care își poartă cochet penele de păsări pe majestuosu-i aco-perământ al capului (detaliu din miniatura lunii aprilie din „Les Très Riches Heures du duc de Berry“)

2 Dom Pedro de Bragança, cel căruia legenda îi atribuie cuvintele rostite pe malul râului Ipiranga, la 7 septembrie 1822: „Independența sau moartea!“; portret din jurul anului 1830, realizat de pictorul portughez Simplício Rodrigues de Sá (1785 – 1839)

3 Diebold Schilling cel Tânăr (1460 – 1515) este autorul *Cronicii Lucernei*, în care prezintă istoria Confederației Elvețiene. Tatăl său și-a căutat norocul la Curtea lui Matia Corvin, dar fără succes. Și fiul, deși a devenit preot în 1481, s-a remarcat prin comportamentul său nu tocmai cucernic. Miniatura îl prezintă înmânând o copie a cronicii Consiliului orașului Lucerna

4 În timpul vizitei făcute la Istanbul, în 1864, Alexandru Ioan Cuza a fost găzduit în frumosul Palat numit al „Apelor dulci“, plasat pe țărmul asiatic al Bosforului. În imaginea de sus, vedere dinspre apă a palatului; jos, monumentală scară interioară

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

**Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932 – 1999)**

**Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA**

**Consiliul științific:
academician
IOAN-AUREL POP,
academician
VICTOR SPINEL,**

**IOAN BOLOVAN
membru corespondent
al Academiei Române**

**Redactor-șef
Dorin Matei**

**Consilier editorial
Florentina Dolghin**

**Redactori:
Andrei Oprea,
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stănciu**

**Corectura
Georgeta Apreotesei
Machetare
Monica Șerban**

**Difuzare
Gheorghiță Puui Anghel**

**Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș**

București, Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin,
camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod
050711, sector 5, Telefon: 021 312 68 77,
0755 290 606

SUMAR

iulie

2024

4 Lungul drum
până la... concediu
I. PAS

5 Un erou național
Avram Iancu
I.-A. POP

8 Recurs la istorie,
într-o lume
în metamorfozare
Școli de gândire
în politica externă
a României
M.E. IONESCU

13 La Jocurile
Olimpice,
contrar voinței Moscovei
Interviu cu Agnes Mura
P.-N. CONSTANTIN

18 Nici călare,
nici pe jos...
Izolaționismul
american interbelic
și prețul plătit
ȘT. CIOCHINARU

23 Le sunt dragi
ca sarea în ochi
1917. Un ofițer britanic
despre relațiile
dintre români și ruși
AL. PIȚIGOI

28 Odissea
unui învingător
Jimmy Winkfield
și pasiunea sa ecvestră
T. STĂNESCU-
STANCIU

33 De la Brejnev
citire
Istoriografia
și propaganda rusă
despre Tezaur
I. SCHIPOR

EXCLUSIVITATE

36 Independența
Braziliei,
între legendă și realitate
F. FERREIRA

40 Bătălia pierdută
în 15 minute
Zwingli, un preot
pe câmpul de luptă
F. DOLGHIN

45 Pe vremuri,
oamenii
își trimiteau scrisori
Carol Davila către soție,
din Istanbul

G. FILITTI

INVITAȚIE
LA BIBLIOTECA
ACADEMIEI

50 Când doi
se ceartă...

Disputa
Ion I.C. Brătianu –
Take Ionescu
la Conferința de Pace

C. RENETI

54 Un pistolar
cu onoare

Andrew Jackson

D. MIHALCEA

57 De tagma
arnăuților

C.-I. NEAGOE,
C. DRĂGHICI

POVEȘTILE
BUCUREȘTIULUI

61 Victor Babeș
la catedră

D.S. OLTEANU

65 O istorie pe lună

66 Salazar
și Mussolini, ca modele
Milan Stojadinovici

I.G. ANDREI

71 Misterul amuletei
de la Durostorum

D.A. DEAC

POVEȘTEA
VORBEI

76 Calumetul
și securea

F.D.

78 Căderea
Templului
Pompei cucerește
Ierusalimul

I.-S. CRINTEA

HOOVER
INSTITUTION

81 Dimitrie
D. Dimăncescu pentru
Departamentul de Stat

RUBRICI

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

73 În București,
acum 50 ani

49; 82; 83
Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

AL XXXII-LEA
SIMPOZION
DE ISTORIE
ȘI CIVILIZAȚIE
BANCARĂ
„CRISTIAN
POPIȘTEANU“

84 In memoriam
Ioan G. Bibicescu
și Dimitrie M. Burillianu

ION PAS

Partir: *c'est mourir un peu!* Da, dar când te prididesc căldurile, când Bucureștii se transformă într-un cazan cu smoală în care fierbem de parcă ar trebui să ispășim păcatul greu de-a fi ucis părinții, atunci a pleca undeva, la munte sau la mare, însemnează, dimpotrivă, a trăi...

Scapi de birou, tramvai, de cafelea, de zgomotul multiform al motoarelor V, de duhoarea fumului lor. Ai dinainte perspectiva unei luni de concediu. Căptușești ferestrele cu hârtie albastră, dai drumul lăptăresei, vânzătorului de ziare, celui cu cotiga cu pâine; olteanului [denumire generică pentru vânzătorii ambulanți, de obicei de proveniență din acea regiune – *n. red.*], găzarului.

Dacă nu ai copii, răsuflă ușurat: scapi și de servitoare. Ești gata.

Nu! Biletul de tren! Fuga la agenție. Cumpărături diverse. Ieși dintr-un magazin ca să intri într-altul, te încarci cu pachete, alergi după tramvai, te tocmești cu birjarul. *Oh, partir c'est vivre!*, dar, până să pleci îți ies ochii din cap.

Iată ziua plecării. Te scoli în zori și te îmbraci în pripă. Nu găsești un buton, cămașa e boțită. Înnozi cravata strâmb, o desfaci, o potrivești din nou. Cravata e ca un recruta, în front.

Ieși după un birjar, nimeni. Treci strada, apuci la dreapta, la stânga, te uiți în sus, în jos, de parcă trăsura ar zbura prin văzduh sau ar merge pe sub pământ.

CONCEDIUL ÎNTRU PLĂCERE ȘI... DURERE

S-a luminat de-a binelea: pierzi trenul.

Nevasta s-a îmbrăcat mai grabnic decât de obicei, astfel că are timp să se și enerveze. Birjar! Hei, birjar! Vino încoace, băiete! Ești salvatorul meu! Cât? Un sutar până la gară? Bine, fie, măgarule! Ești stăpân pe trăsura.

Oprești în dreptul porții. Mai sunt patruzeci de minute până să plece trenul. Gata! Să ne grăbim! Tocmai atunci nevestei i se pare că voalul nu-i bine prins, ci mai stă la oglindă, certându-te că ai întârziat.

La gară, natural, abia ai vreme să dai bagajele și să fugi, pe peron. Dai asalturi cu eroism, primești ghionți cu bravură și cucerești un locșor într-un compartiment – nu pentru tine, pentru nevastă-ta. Ea e tot enervată și încredințată că ești un dobitoc: altminteri, ar fi trebuit să obții un compartiment întreg, pentru ca ea să poată sta la geam și pentru ca tu să nu stai proțap în dreptul ei. Tu ești însă surd și mut. Ești resemnat, cum erau martirii creștinismului.

Tu mergi la țară, în mijlocul naturii, printre brazi, acolo unde pâraiașul... Ai devenit poet: „Locuința mea de vară e la țară/ Acolo eu vreau să mor/ Ca un fluture pe-o floare/ Beat de soare și amor“ [versuri aparținând lui Al. Depăreașanu, din volumul *Doruri și amoruri* (1861); mai cunoscută este însă parodia lui George Topârceanu, *Vara la țară*, din volumul *Parodii originale* (1916) – *n. red.*]...

Ia vezi, dragă, ce ai pe pălărie? Ți-a atras atenția nevasta. Ridici ochii. De sus picură, dintr-o sticlă, stropi albi de lapte. S-a dus dracului pălăria și, cu ea, poezia.

Domnul de alături ți-a strivit bătătura. Altul zvârle scrumul țigării pe pantalonul tău.

E cald. Ești obosit. Stai ca un cocostârc pe-un picior sau pe altul și te gândești că a pleca nu înseamnă a muri. Dimpotrivă... Dar, până să pleci, până să ajungi acolo unde vrei, îți ies ochii din cap.

(Realitatea ilustrată, nr. 25, 7 iulie 1928)

Aceasta este partea a doua și ultima a articolului despre „Craiul Munților”
(Magazin istoric, nr. 6/2024).

LUMEA LUI AVRAM IANCU

Academician IOAN-AUREL POP
(Președintele Academiei Române)

Secolul al XVIII-lea nu a avut cum să aducă prin părțile noastre formele radicale (anticlericale, antimonarhice și nici idei ale egalitarismului cosmopolit). În schimb, a promovat lupta de emancipare națională pe cale politică (mișcarea petiționară prin supplex-uri, mai ales Supplex Libellus Valachorum din 1791), pe cale culturală (prin Școala Ardeleană) și pe cale socială (prin Răscoala lui Horea din 1784).

Portretul realizat de Mișu Popp,
de curând restaurat
de Muzeul Național de Istorie

Scoala Ardeleană, prin intelectualii săi de mare profunzime, a arătat ce însemna lupta elitei și cum ar fi putut această elită să schimbe lumea, să oprească discriminarea, să aducă și pentru români libertatea. Numai că lupta prin petiții ale conducătorilor s-a dovedit sterilă. La finele secolului al XVIII-lea, intelectualitatea și plebea mergeau separat, ca și cum nu ar fi fost membri ai aceluiași popor. Românii, fiind cel mai vechi și mai nobil popor al țării, adevărați romani – cum se considera atunci, conform unei convingeri care venea din Evul Mediu, de la unele elite românești, de la călătorii străini, de la cronicari și ajungea până la Dimitrie Cantemir și la Școala Ardeleană –, aveau drepturi istorice ce trebuia să le fie recunoscute. Ei, deși descindeau din cel mai nobil popor din lume, care crease un imperiu întins pe trei continente, nu cereau privilegii, ci doar egalitate cu celelalte „popoare”

„națiuni” ale Transilvaniei. Pentru asta au militat și Inochentie Micu, și petiționarii, și fruntașii Școlii Ardelene, și Horea. Iancu a dus mai departe legatul/testamentul strămoșului său Horea, a ridicat moștenirea eroului din Munții Țebei pe un pedestal național și european, s-a înscris el însuși cu poporul său în marile mișcări pe care unii istorici le-au numit „Primăvara Popoarelor”.

Tot Iancu a întruchipat și marea moștenire a Școlii Ardelene. Gândurile Iancului (născut la Vidra de Sus, în județul Alba de azi) pentru reformarea societății și pentru emanciparea națiunii sale erau clare chiar din martie 1848, când „canceliștii” maghiari și români din Târgu Mureș au semnat un memoriu către împărat, crezând că vor putea merge împreună în lupta lor: „Ca român, semnez petiția cu condiția ca, în cazul când s-ar realiza drepturile poporului și egalitatea sa, să se asigure tuturor națiunilor de limbă felurită

Coperta Supplex Libellus Valachorum

din Transilvania și Ungaria existența națională și limba maternă, iar eliberarea din iobăgie să se îndeplinească fără nicio despăgubire bănească, deoarece țăranii au plătit destul, chiar prea mult, timp de mai multe secole, de când nobilii le uzurpă nu numai drepturile civile, ci și pe cele sacre umane“.

Iancu a înțeles la 1848 că secretul succesului era unirea dintre intelectualitate („domni“) și popor („plebe“). Cu toții trebuia să fie mână-n mână. Și așa a fost, spre deosebire de secolul al XVIII-lea, când cele două grupuri ale națiunii merseseră separat. Doar că puterea și experiența politică a vechilor stăpâni din Transilvania (în speță a nobilimii maghiare) și a imperiilor multinaționale din zonă (mai ales ale Imperiului Habsburgic) au fost mai

Iancu
în mijlocul moșilor,
autor:
Ioan Costandea
(1819 – 1879)

mari. De aceea, Iancu a fost adânc dezamăgit.

„Unicul dor al vieții mele e să-mi văd Națiunea mea fericită, pentru care, după puteri, am și lucrat până acum; durere fără mult succes, ba tocma acum cu întristare văd că speranțele mele și jertfa adusă se prefac în nimica. Nu știu câte zile mai pot avea; un fel de presimțire îmi pare că mi-ar spune că viitorul este nesigur. Voiesc dar și hotărât dispun ca, după moartea mea, toată averea mea mișcătoare și nemișcătoare să treacă în folosul națiunii, pentru ajutor la înființarea unei academii de drepturi; tare crezând că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile națiunii mele.“

Prin urmare Iancu, după ce luase cu mare curaj arma în mână, ca să aplice cu disperare dreptul forței („Nu cu argumente filosofice și umanitare îi veți putea convinge pe acești tirani, ci cu lancea, ca Horea“), se întoarce la forța dreptului și crede că rațiunea lumii celei noi avea să decidă soarta bună, după merit, a națiunii sale. Și a avut dreptate. Până la urmă, comunitatea internațională a recunoscut drepturile poporului român, în anii 1919 – 1920, la Conferința de Pace de la Paris. În ceea ce-l privea, eroul avea presimțiri rele după ce fusese mințit de împărat și nu vreau să spun aici în ce tristețe și dezolare s-a stins, cu mintea prinsă uneori în chingile rătăcirii.

Iancu s-a întors la vârsta de 48 de ani printre strămoșii săi sacrificați, dar dintre ideile și idealurile sale nimic nu a fost pierdut. Programul Revoluției Române din Transilvania – la alcătuirea căruia a contribuit și mintea lui Avram Iancu – a devenit programul luptei de emancipare românească până la Marea Unire, în derularea lui înscriindu-se „Pronunciamentul de la Blaj“,

formarea partidelor naționale românești (1869) și apoi a Partidului Național Român unic (1881), Memorandumul și altele. Toate cele gândite de Iancu și de colegii săi s-au împlinit treptat, chiar dacă, unele, mult mai târziu, după 1918.

Silviu Dragomir,
fotografie din detenție
(sursa: Memorial Sighet)

Prin urmare, Iancu nu vine de nicăieri și nu s-a îndreptat spre niciunde. Mișunea lui se împlinește în urma lungului șir de mișcări evocate în parte mai sus, mișcări dintre care unele au avut conducători dăruți cu har, altele nu. Avocatul de 24 de ani a fascinat istoriografia românească încă din secolul al XIX-lea, la scurt timp după moartea survenită în septembrie 1872, dar cel mai mare biograf i-a fost Silviu Dragomir. Acesta a fost făurar împătimit al unirii Transilvaniei cu România, decisă la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, încarcerat apoi de comuniști pentru „crima” de a fi fost un patriot român, constructor al edificiului politic național. Fruntașul pașoptist nu și-a văzut în timpul vieții pământești dorințele naționale împlinite și a trecut în viața cea veșnică întristat și dezamăgit de „un hoț de împărat” și de judecata greșită a unor contemporani răi. L-a explicat, în această dramă mare a sa, tot Silviu Dragomir, cu următoarea cugetare: „O acțiune folositoare nu se judecă numai după mărimea rezultatelor sale, ci și după curăția intențiilor cu care a fost întreprinsă”. Or, intențiile „Craului Munților”, privit de români ca un mântuitor, au fost pline de harul dreptății umane și divine și îndreptate numai spre binele națiunii sale.

Unii se întreabă azi – cu un spirit anistoric evident, deconstructivist și post-modern – dacă Avram Iancu a fost erou pozitiv sau negativ.

Firește, întrebarea este tendențioasă, în condițiile în care Iancu a vrut să schimbe ordinea conservatoare a Imperiului Habsburgic, a Ungariei vremii, ca țară supusă împăratului de la Viena și a Transilvaniei sale, bazate pe discriminare națională și nedreptate socială. Iancu nu va fi prezentat ca personaj pozitiv în anumite țări și cercuri de oameni niciodată, așa cum Napoleon nu este nici azi laudat în Marea Britanie, în Germania, Rusia, așa cum Kossuth Lajos nu va fi idolatrizat nici de români, nici de croați, nici de slovaci, nici de sârbi, nici de ruteni (ucraineni). Adevărul istoric nu este la fel pentru toți, fiindcă faptele și procesele istorice nu sunt apreciate identic și nu au rezultate bune în general, ci doar concret, pentru anumite grupuri de oameni. Asta nu înseamnă că adevărul istoric nu există sau că nu mai trebuie căutat și descoperit. Adevărul omenesc este unul relativ și parțial, dar real, absolut fiind doar adevărul dumnezeiesc.

Avram Iancu a militat pentru libertatea tuturor popoarelor. El nu a cerut privilegii pentru români – care au reprezentat mereu majoritatea populației Transilvaniei –, ci doar egalitate pentru națiunea română cu maghiarii, cu celelalte națiuni și recunoașterea limbii române drept limbă acceptată oficial, alături de maghiară și de germană. Avram Iancu a militat, alături de Nicolae Bălcescu, pentru unirea celor două revoluții, română și maghiară, dar când și Kossuth a fost parțial de acord cu revendicările minorităților, a fost prea târziu. Și Iancu, ca toți oamenii, a greșit uneori, a luat și decizii pripite, dar toate acestea au fost întrecute de faptele sale cele mari.

Avram Iancu rămâne pentru români și pentru europeni un model de om de acțiune îndreptat spre emancipare, spre libertate, unitate și frăție. Lumea lui nu a fost doar aceea a revoluționarilor de la 1848 și nici măcar cea contemporană vieții sale de nici jumătate de secol, ci a fost toată istoria românească de până la el și cea care avea să vină. El a intrat demult în memoria colectivă, în legendă și în folclor, încât mulți aud și acum „pe Dealul Feleacului” cum „trec carele Iancului”. Pentru cei care pot auzi încă *Doina Iancului*, nimic nu este pierdut, așa cum sper că nu este pierdut nimic pentru binele acestei națiuni de la Carpați, Dunăre, Nistru și Marea Neagră, pentru binele nostru, al celor născuți „pe-un picior de plai,/ pe-o gură de rai”, adică pentru binele tuturor românilor. ■

Cum au gândit revoluționarii de la 1848 modalitatea prin care putea fi realizat proiectul național (Magazin istoric, nr. 4 – 12/2023; 1 – 6/2024), în perioada post-pașoptistă?

SCOLI DE GÂNDIRE ÎN POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI

Dr. MIHAIL E. IONESCU

La finele perioadei revoluționare a devenit clar că obiectivul principal de perspectivă al noii elite românești a vremii a devenit unitatea statală a națiunii române întregi, așadar concretizarea proiectului cantemirian al Daciei. Obiectivul se desprinde din cuprinsul acestei veritabile arhive a ideologiei generației pașoptiste care este corespondența N. Bălcescu – I. Ghica din 1849 – 1852, precum și din alte documente (memorii înaintate guvernelor străine, jurnale și însemnări personale contemporane etc.). Nu mai puțin, sensul și succesiunea evenimentelor care au avut loc în următoarele șase decenii, practic o viață de om, ilustrează convingător acest fapt. În dezbateri în perioada imediat post-pașoptistă era „tehnologia” de atingere a scopului mării strategii asumate.

În această privință s-au manifestat două tendințe. Una, întemeiată pe experiența recentă, inclusiv pe spiritul militar ofensiv al ardelenilor vădit în războiul transilvan recent, dar și pe existența corpului pandurilor în Muntenia, considera că obiectivul putea fi atins cu rapiditate. N. Bălcescu, aflat la Paris, a reușit să convingă grupul de emigranți români de propriul proiect privind înființarea unei noi reviste prin care să provoace o dezbatere ținând să definitiveze căile de urmat către scopul asumat. La

16 decembrie 1850 el îi scria lui I. Ghica, oferind un exemplu al dezbaterii multilaterale angajate: „Nu e treaba noastră de a face propaganda nici pentru, nici în contra turcilor, ci o propagandă curat românească, națională; să lăsăm deocamdată delături toate chestiile sociale și să ne apucăm de a ne crea o nație, după cum și tu ai scris-o în mai multe rânduri lui Russet și mie. Dar spre acest sfârșit trebuia oare a nu ne ocupa decât de Principate, adăogând, cum zici tu, numai Basarabia, pe care s-o reclamăm de la mus-

cali? Trebuia oare să punem ca condiție suzeranitatea Poartei? Trebuia să arătăm că nădejdea noastră este numai în guverne și în lucrarea diplomatică? Asupra celei dintâi întrebări cred că ne-ar fi răspuns fiecare, că pentru ce să cerem o unitate care și ea să fie o fracție foarte slabă ca să poată trăi singură; că mărginind chestia în crearea a două Românii, una austriacă și alta turcă, nu putem înșela pe nimeni să creadă că gândul nostru este de a ne opri acolo, cu atât mai mult că de multă vreme ni se impută aceasta, încât chiar

împărățiile acele precum și Rusia găsesc prea natural și nu au a se mai mira acum de cererea noastră, oricât nu le place.”

Este așadar evident că „gândul nostru” însuflețea generația pașoptistă, reconstituirea Daciei fiind întrevăzută într-o Românie întregită (nicidecum două, cum se spunea expres), recuperând și Basarabia (prin înțelegere cu Rusia), precum și eliminarea suzeranității oricărei mari puteri, o țară care să poată „trăi singură”, pentru ca „împărățiile acele [Turcia și Austria – *n.n.*]”, „precum și Rusia” sunt ostile („oricât nu le place”). O expunere limpede din 1850 privind obiectivul de urmărit – inclusiv eventualele războaie de purtat – pentru a fi atins „gândul nostru”, uniți și independenți, înconjurați de împărății.

Această opțiune maximalistă – în sensul imediatei recurgeri la acțiune –, asumată de grupul de emigranți de la Paris și de N. Bălcescu, era o replică dată orientării mai prudente a lui Ion Ghica. Acesta, prevăzător, sceptic și calculat în prognozarea viitorului – frecventarea cercurilor diplomatice din Istanbul i-a înlesnit acestuia înțelegerea faptului că în cancelariile europene un asemenea program maximalist, însuflețit de idealul unei republici europene, ar fi fost privit negativ și zădărnici –, propune următoarele, răspunzând lui Bălcescu: „În privința politică, iată ce aș dori să puneți în principiu în [...] program: 1) Rumânii din Turcia cu Besarabia, pe care fără drept au luat-o muscalii (violation

Ion Ghica

du droit des gens et du droit de protection qu'ils se sont arrogés [violare a dreptului persoanelor și a dreptului de protecție pe care și le-au arogat – *n.n.*]), uniți într-un singur stat, sub suzeranitatea sultanului, după dreptul capitulațiilor; 2) Rumânii din Austria, Bucovina, Ardeal și Banat, un alt stat, sub Austria, cu dreptul de naționalitate. *Nu trebuie să ne punem ca oameni care voesc răsturnarea niciunui stat din Europa [subl.n.].*”

Intrevedem în cele două poziții elanul revoluționar, care se călăuzește de idealul unei noi revoluții generale europene (cea dintâi), dar și realismul și calculul rece al practicianului ghidat de realizarea posibilului ca o treaptă către succesul final (cea de a doua). De altfel, poziția lui Ion Ghica nu a fost înțeleasă imediat de militanții pașoptiști de la Paris, care l-au tratat de adept al căii diplomatice, îndelungată și cărmuită de relațiile dintre ac-

torii scenei europene, întâi de toate. Reacția față de proiectul maximalist nu a fost doar în interiorul elitei pașoptiste, ci a fost și internațională. Astfel, italianul Marco Antonio Canini, implicat în 1862 în proiectul unei confederații danubiene, îl socotea rezultatul temerii nutrite „mai presus de toate de aristocrația română, [care – *n.n.*] simte că are nevoie de sprijin împotriva influenței rusești și că îl putea găsi mai ales la unguri”, entuziasmul față de proiectul acțiunii imediate fiind generat, „înainte de toate de cei [românii – *n.n.*] care au emigrat din Transilvania în Țara Românească, [unde – *n.n.*], negăsind aprecierea așteptată, devin ungarofobi și alimentează ideea marelui imperiu român, care ar implica pe de o parte Transilvania și o mare parte a Ungariei, pe de altă parte, pe țânțarii macedoneni și pe cuțo-vlahi. Ei sunt periculoși pentru că au obținut aproape toți posturi de profesori, având așadar influență în opinia publică”. Amintirea confruntării româno-ungare din 1848–1849 în Transilvania rămăsese vie, o

Ioan Bălăceanu

dovadă fiind comportamentul soldaților unguri din trupele austriece care au ocupat Țările Române în timpul Războiului Crimeii (1853 – 1856); ei vedeau aici pe „valahi”, așadar „inamicul care ar trebui cel puțin să plătească pentru 1848 – 49”, așa cum afirma Ion Bălăceanu într-o scrisoare adresată generalului ungur G. Klapka, cu care era în relații cordiale.

De altfel, în cadrul Comitetului Revoluționar European, condus de Mazzini la Londra, concentrat pe pregătirea unei noi revoluții continentale, reprezentantul român, D. Brătianu, a avut, în vara anului 1851, o polemică publică pe tematica problematicei naționale cu D. Iranyi, lider important al revoluției ungare. D. Brătianu a contestat public narațiunea lui Iranyi privind evenimentele din 1848 – 1849, potrivit căreia românii au luptat de partea absolutismului, arătând că obiectivul primordial al luptei românilor ardeleni în acei ani a fost libertatea națională. Deși schimbul de idei era prilejuit de proiectul mazzinian comun al unei federații central-sud-est-europene (constituită din state existente sau nou formate, în principal de români, unguri și slavi, pe temeiul majorității etnice), așadar evidențându-se importanța conceptului de națiune modernă, cei doi protagoniști aveau opinii inevitabil opuse. Brătianu a insistat pe legitimitatea de existență a națiunii moderne, pe când Iranyi condiționa realizarea federației de recunoașterea frontierelor statului ungar din Evul Mediu timpuriu. Brătianu îndemna pe liderii unguri să nu asocieze „democrația cu

regatul vostru istoric și cu dreptul de cucerire”, ci să accepte „cu dragoste, mâna frățască pe care v-o întindem”. În caz contrar, trebuie să considere că vor „avea mâine împotriva numărul și dreptatea, popoarele și pe Dumnezeu”. Concepția lui Iranyi, exprimată fără ocol, anume că „nu mai dorește să împartă discuția noastră în români din Ungaria și români din Transilvania [în subtext, se înțelege că socoate Transilvania integrată definitiv în Ungaria – *n.n.*]. Unirea celor două țări [se referea la cauza războiului din 1849 – *n.n.*] fiind consumată, numele de Transilvania dispare și cel de Ungaria se întinde până la frontierele cu Moldova (sic!). Ungaria, cea care a existat până în secolul al XVI-lea, este Ungaria din 1848”. Chestiunea Transilvaniei, care va ocupa locul central în relațiile bilaterale până la

Generalul György Klapka

Dimitrie Brătianu
(sursa: Galeria portretelor)

Primul Război Mondial, își face astfel, prin afirmarea deschisă a caracterului ei românesc, intrarea în arena publică europeană. Polemica a fost sistată chiar de ziarul francez care o găzduia, care nu a mai publicat o ultimă replică a lui D. Brătianu. Omul politic român fusese solicitat personal chiar de Mazzini să încheie polemica. Dincolo de amănunte, concepția expusă de D. Brătianu – el afirma ca trăsături ale națiunii: „veți vedea că ele sunt aceleași la românii de dincolo și de dincoace de Carpați și că limba, care este unul dintre semnele cele mai caracteristice ale naționalității, nu este singurul lucru care să fie comun tuturor românilor; veți înțelege că românii nu pot avea decât o singură patrie și nu vă veți mira că ei vor să fie toți reuniți într-un singur corp al națiunii” – este dovada că elita română pașoptistă își însușise esența proiectului cantemirian al reconstrucției Daciei.

Este concepția despre națiunea română re-găsită în toate documentele emise de pașoptiști în acei ani. Astfel, în memoriul înaintat de Ioan Maiorescu Parlamentului german de la Frankfurt, la 17 septembrie 1848, se precizează: „Acest popor român din răsărit nu este vreun număr neînsemnat de conaționali, ci un popor mare și compact în cuprinsul țărilor sale, anume un total de 8.682.000 [care – n.n.] locuiesc în Dacia” astfel:

„În Moldova, fără Basarabia și Bucovina: 1.460.000; în România proprie 2.455.000; în Basarabia 896.000; în Transilvania 1.486.000; în Banat, Ungaria și Bucovina 2.385.000”. Iar în sprijinul ideii de „popor mare și compact”, așezat în „cuprinsul țărilor sale”, I. Maiorescu consemnează: „Poporul român întreg a ajuns la cunoștința și la simțul trebuinței de libertate și de independență națională”. La jumătatea anului 1850, N. Bălcescu consemna lapidar: „Când deci cele două mari grupuri de patru milioane și de trei milioane și jumătate se vor constitui unul alături de celălalt, cine le va mai împiedica să se unească? România noastră va exista deci”. Iar Cezar Bolliac se pronunța pentru „unirea românilor într-un singur stat, independent, întru cele din lăuntru și întru cele din afară”, printr-o acțiune în forță: „a trece cu vreo două, trei sute de români hotărâți în Carpați și a începe un mișcare curată românească printr-un război de guerilă, până se va îngroșa corpul”.

În această viziune, care punea prețul exclusiv pe propriile forțe naționale și pe un

Giuseppe Mazzini

război anti-imperial de eliberare, acțiunea militară nu trebuie îngrădită de „niciun scrupul evanghelic sau cavaleresc”. În 1853, Ion C. Brătianu, mandat de prietenii săi politici, a adresat un nou memoriu lui Napoleon al III-lea, propunând constituirea unui stat românesc independent în Estul Europei. Împăratul francez era informat

Daniel Irany

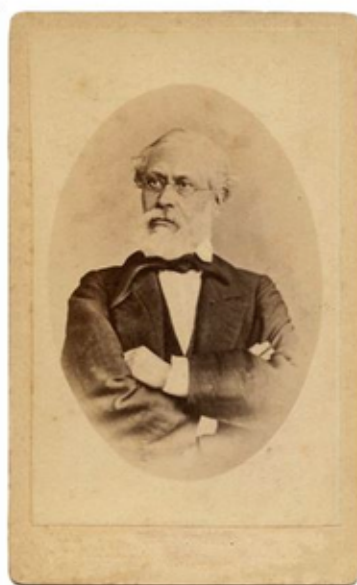

cine sunt românii, de origine latină, și ce înseamnă Franța pentru ei. „Românii locuiesc țara cuprinsă între Tisa, Nistru, Marea Neagră și Dunăre și se întind în grupe și dincolo de Dunăre, până în Tesalia. Numărul lor este de douăsprezece milioane de suflete [...] Vorbesc toți aceeași limbă, se închină la același Dumnezeu, au aceleași tradițiuni și aceleași aspirații, inimile tuturor bat în unire cu ale Franței, sora lor mai mare, [...] considerată de ei ca protectoarea lor naturală.”

Românii sunt „proprietarii Gurilor Dunării; misiunea lor socială este de a reprezenta în Orient, ca element latin, civilizațiunea occidentală și rolul lor politic este de a împărți în două pe slavii de la Miazăzi de slavii de la Miazănoapte și a-i opri de a deveni o masă compactă și periculoasă pentru Europa [...] și al doilea, de a fi spre Miazăzi – Răsărit de Austria – ceea ce este Italia la Miazăzi [de Austria – n.n.], adică un element cu care Franța să poată, conform politicii sale seculare, să hărțuiască pe Austria, pe cât timp Austria va exista ca imperiu.” Este reliefată situația lor geopolitică și amenințarea cea mai puternică la existența lor. „Cele două Principate române [...] nu sunt o țară cucerită: străbunii noștri au recunoscut suzeranitatea Sublimei Porți de bună voce: un contract ne leagă cu sultanul, cu datorii și drepturi reciproce. [...] Ori de câte ori Turcia a violat acest contract, ne-am revoltat contra ei [...]. [Am fost – n.n.] cei dintâi în Orient, cari ne declarăm contra Rusiei [...]”. Ion C. Brătianu încheie:

„Dacă Europa vrea ca aceste două Principate să redevină iarăși un element de putere pentru civilizația europeană în contra barbariei asiatice“, ele „pot forma un stat, [care – n.n.] ar pune o barieră serioasă între ea și Rusia. [...] [Iar – n.n.] armata statului român ar fi armata Franței, porturile sale de la Marea Neagră și de pe Dunăre ar fi antrepozitele comerțului francez.“ Memoriul nu face referire dinadins la Transilvania – dar datele demografice o fac implicit –, Franța, ca și Anglia și Imperiul Otoman, fiind atunci în plin efort diplomatic de a convinge Austria să se alăture coaliției europene în curs de extindere îndreptată contra Rusiei. Deopotrivă, mesajul către împăratul francez semnalează că relațiile României cu Poarta se vor desfășura în condițiile vechilor capitulații.

Este o probă că elita pașoptistă se decisese asupra căii de urmat pentru împlinirea marii strategii naționale în trepte, cea dintâi fiind realizarea Unirii

Cezar Bolliac

Principatelor. Iar o altă caracteristică a documentului este faptul că autorul lui era un revoluționar bănuț – chiar ulterior a fost implicat într-un proces – că a conspirat pentru asasinarea destinatarului. Ideile expuse în memoriu sunt o colecție completă a ideilor

fundamentale vehiculate de elita pașoptistă în epocă privind programul renașterii naționale. Evoluția evenimentelor va releva viziunea strategică, deopotrivă profundă și corectă, a acestei orientări în complexa situație europeană de atunci. Retrospectiv, se cuvine subliniat din nou rolul lui Ion Ghica, a cărui concepție realistă privind edificarea României nu a fost defel inutilă pentru grupul entuziast și dedicat

Împăratul Napoleon al III-lea

al emigrației pașoptiste pariziene, din rândurile căreia se vor recruta principalii conducători ai evenimentelor viitoare.

Ibstacolul principal pentru libertatea națiunii române este protectoratul Rusiei, și acest lucru se afirma în fața Europei fără ocol încă din 1848, fiind deschis indicat în documentele pașoptiste. De pildă, în nota adresată Adunării Naționale a Franței la sfârșitul anului 1848 se solicita expres să „se monitorizeze îndeaproape crima politică pe care diplomația rusă o completează în prezent împotriva naționalității românești, să nu tolereze ca această diplomație să susțină fără împotrivire în fața Europei că nu există niciun drept public pentru Principatele Române, decât cel pe care capriciul țarului este dispus să-l acorde“ – așa cum îl informează A.G. Golescu pe Ion Ghica. Iar reinstalarea protectoratului rusesc asupra Principatelor dăunează echilibrului european și favorizează panslavismul. În memoriul adresat Parlamentului de la Frankfurt, deja citat, se arată că Rusia vrea să extindă panslavismul până în „inima Germaniei“. Rezoluția în această privință a Parlamentului german sublinia că politica germană la Gurile Dunării trebuie să fie „puternică“. Petiția adresată de pașoptiști Guvernului britanic, condus de lordul Palmerston, sublinia că Principatele au o relație stabilită istoric cu Imperiul Otoman, care asigura independența sa launtrică, acum amenințată de „protectoratul corupt și nedrept“ al Rusiei, impus cu forța.

(Va urma)

AGNES MURA ȘI PARTICIPAREA ROMÂNIEI LA JOCURILE OLIMPICE DE LA LOS ANGELES

În această lună se împlinesc 40 de ani de la Jocurile Olimpice de la Los Angeles, care au rămas în istoria sportului românesc pentru cel mai mare număr de medalii câștigate la competiția sportivă supremă. România s-a clasat a doua, după Statele Unite, dar în fața unor țări precum China, Australia, Franța, Marea Britanie, Spania sau Italia. Evenimentul a fost boi-

cotat de Uniunea Sovietică și celelalte țări membre ale Pactului de la Varșovia. Singura excepție a fost România, care nu a luat în seamă recomandarea de la Moscova. În spatele acestei decizii au stat luni de discuții și negocieri între taberele implicate în organizarea evenimentului (Comitetul de Organizare a Jocurilor Olimpice de la Los Angeles, Comitetul Internațional Olimpic) și autoritățile de la București.

Președintele Comitetului de Organizare a Jocurilor Olimpice de la Los Angeles, Peter Ueberroth, a negociat cu Comitetul Olimpic Român prin Alexandru Șiperco, care era un membru apreciat al CIO, dar a trimis și o delegație de patru persoane la București pentru a negocia cu oficialitățile. Echipa a fost alcătuită din Agnes Mura, Charles Cale, Willy Reich și Michael Jaecki.

Agnes Mura s-a născut la București, dar plecase în 1969 din țară. Faptul că vorbea limba română reprezenta un avantaj pentru delegația din care a făcut parte. Ea locuiește în prezent în Santa Fe, New Mexico, iar în contextul cercetării pe care am derulat-o în Statele Unite cu o bursă Fulbright, am contactat-o pentru un interviu legat de vizita respectivă la București și modul în care a interacționat cu delegația României la Jocurile Olimpice de la Los Angeles din 1984.

*Delegația României la ceremonia de deschidere
a Jocurilor Olimpice de la Los Angeles
și sigla oficială a competiției*

– Ce ne puteți spune despre viața dumneavoastră înainte de a lucra pentru Comitetul de Organizare a Jocurilor Olimpice de la Los Angeles?

– M-am născut în București, am urmat cursurile Școlii Germane, după care am intrat la Facultatea de Litere din București, unde am făcut doi ani.

Atunci se ofereau trei burse de perfecționare în Anglia. Stagiul era de o săptămână. Am vrut să aplic, dar mi s-a spus că trebuie să fii membră a Uniunii Tineretului Comunist. Am refuzat, reușind totuși să plec în Anglia pentru câteva zile pe cont propriu, ca studentă la engleză pe cale să mă perfecționez. Acolo, am luat decizia foarte grea de a rămâne în Anglia, lăsându-mi mama în țară, deoarece mi-am dat seama că așa va arăta viitorul meu dacă vreau să evoluez profesional și nu-mi doream să depind de partid. Un profesor din Anglia m-a ajutat să rămân și am fost acceptată la Universitatea din Edinburgh ca să-mi termin studiile de lingvistică și filosofie. Am renunțat la cetățenia română, dar autoritățile engleze nu mi-au permis să rămân în Marea Britanie, după ce am terminat studiile. Câțiva ani mai târziu, fiind apatridă, am obținut cetățenia germană și am locuit în Germania până în 1983, când am plecat în Statele Unite.

– Ați ajuns în Statele Unite cu

O parte din tribune...

doar un an înainte de Jocurile Olimpice de vară. Când și cum ați fost cooptată de Comitetul de Organizare a evenimentului?

– Eram destul de nesigură când am ajuns în America. Los Angeles e o metropolă enormă și intimidantă. Cum am ajuns în echipa de organizare a Jocurilor Olimpice? Se căutau persoane care vorbesc mai multe limbi. Eu știam patru. Am aplicat și mai întâi am fost voluntară pentru câteva luni. Apoi am fost angajată să coordonez și să instruiesc câteva sute de voluntari bilingvi să fie traducători și interpreți pentru diferite competiții sportive și evenimente publice.

...și Peter Ueberroth (dreapta), alături de Juan Antonio Samaranch, președintele Comitetului Internațional Olimpic (1980 – 2001), în timpul ceremoniei de deschidere a Jocurilor Olimpice

– Cum ați trăit momentul boicotului anunțat de țările comuniste?

– În perioada respectivă eram într-un post nou. Coordonam ceea ce se numea „grupul de Envoys”, adică acei ambasadori aleși de Peter Ueberroth pentru fiecare delegație prezentă la Jocurile Olimpice. În timpul evenimentului,

fiecare delegație avea o astfel de persoană, care trebuia să se ocupe de solicitările sportivilor și oficialilor. Spre exemplu, eu am fost „Envoy-ul” României pe durata Jocurilor Olimpice de la Los Angeles și am stat cu delegația noastră în Satul olimpic timp de șase săptămâni.

– Cum ați ajuns să faceți parte din delegația care a mers în România să negocieze cu autoritățile de la București?

– Când am aflat că Uniunea Sovietică și țările comuniste au anunțat că vor boicota jocurile, i-am scris lui Peter Ueberroth un mesaj de încurajare. A fost un gest normal, pentru că lucram împreună. El era conducătorul nostru, foarte apreciat, bun strateg și curajos, și nu am vrut să se simtă descurajat de acest anunț. Peter mă știa, aflase că vorbesc mai multe limbi, inclusiv română, așa că m-a abordat. Mi-a explicat că există șanse ca unele țări să participe, apoi mi-a propus să fac parte dintr-o delegație care să meargă la București și să discute

De la stânga:
Alexandru
Șiperco,
Harry Usher,
Haralambie
Alexa,
Agnes Mura
și Peter
Ueberroth,
în anul 1984

cu autoritățile de acolo. O echipă similară a fost creată pentru a merge în China. Am fost reticentă la început, l-am întrebat pe Peter dacă e sigur că nu voi fi reținută în România. El m-a asigurat că nu se va întâmpla nimic cu mine.

– În ce mod v-ați pregătit de aceste negocieri?

– Peter mi-a spus că există mai multe canale de negociere. Unul era prin Alexandru Șiperco, care era un român foarte bine văzut în Comitetul Internațional Olimpic, membru de mulți, mulți ani, un adept al principiilor olimpice. Dânsul făcea legătura între Elveția, Los Angeles și București. Șiperco a

fost unul dintre cei care ne-au încurajat să trimitem o echipă din partea organizatorilor în România. Așadar, un al doilea canal îl reprezenta vizita noastră acolo și probabil că mai existau și alte contacte diplomatice, pentru că până la urmă decizia finală venea pe linie politică. Misiunea noastră era secretă și era normal să fie așa în contextul respectiv.

– Ați stabilit vreo strategie?

– Sarcina noastră era să convingem oficialii de la București că vom asigura securitatea delegației României, pentru că asta era principala îngrijorare. Când am pornit spre România, am făcut escală la Geneva, în

Elveția, iar cu această ocazie m-am întâlnit și cu Alexandru Șiperco, care mi-a dat câteva sfaturi esențiale.

– Cum ați caracteriza delegația din care făceați parte?

– Eram oameni care lucram la pregătirea evenimentului, deci știam ce presupune organizarea. Charles „Chuck” Cale este avocat, foarte priceput în negocieri, și avea funcția de vicepreședinte pentru toate sporturile. Au mai fost doi oficiali din federațiile internaționale, Willy Reich și Michael Jaecki, care erau la curent cu nevoile României din punct de vedere sportiv. Eu cunoșteam țara din punct de vedere cultural, iar pentru că vorbeam limba, puteam înțelege ce discutau între ei delegații, oficialii români, în acele pauze pe care le foloseau pentru a se consulta. Îmi aduc aminte că-mi spuneau amuzați că de multe ori uitau că vorbeam românește. Nu am fost acolo doar pentru a traduce, am avut un rol strategic. Cu toate că presiunea cea mai mare o simțeam eu, prezența celor trei colegi a contat mult. Am simțit că decizia era pe umerii mei. Cred că și ei au sesizat starea mea și de aceea m-au lăsat pe mine să fiu cea care l-a sunat pe Peter să anunțe decizia finală pozitivă.

– Cum ați regăsit Bucureștiul și cum ați fost primiți? Unde au avut loc negocierile?

– Au fost zile stresante, probabil de aceea unele lucruri nu mi le mai amintesc foarte clar. Ne-au așteptat la aeroport și ne-au dus direct de la avion în mașini negre unde era în zona de nord a Bucureștiului, într-o vilă, cred că în zona Băneasa, și

Delegația României la Los Angeles,
cu Peter Ueberroth și Agnes Mura

acolo am rămas pe toată durata negocierilor. Toți stăteam în acele vile și în fiecare zi aveam runde de negocieri. Analizam diverse puncte până ne puneam de acord asupra lor. Dacă mai era nevoie, reveneam asupra unor puncte. Câteodată mâncam acolo împreună, luam cina cu partea română. Cred că am și unele fotografii de atunci.

– Cum comunicați cu cei de la Los Angeles?

– Aveam voie să vorbim la telefon o dată pe zi cu cei de la Los Angeles. Așa îl informam pe Peter cum merg lucrurile.

– Ați simțit că era o negociere dificilă?

– A fost un fel de teatru pe alocuri. Am simțit în anumite momente că rolul nostru este de a-i face să se simtă apreciați, că am fost acolo cumva să le facilităm decizia, pe care ei deja o cam luaseră, dar cumva

voiau să maximizeze câștigul de moment. La urma urmei, trebuia să-l convingă și pe Nicolae Ceaușescu. Cred că noi am avut misiunea de a le ușura decizia celor de la București.

– Nicolae Ceaușescu a participat? Vă mai aduceți aminte numele celor cu care ați negociat?

– Bineînțeles că Ceaușescu nu a participat. Îmi amintesc câteva nume, pentru că pe unii

Medalii de aur obținute de România la Jocurile Olimpice de la Los Angeles: Doina Melinte – atletism, 800 m; Maricica Puică – atletism, 3.000 m; Anișoara Cușmir-Stanciu – atletism, săritura în lungime; Ivan Patzai-chin și Toma Simionov – canoe, 1.000 m; Agafia Constantin, Nastasia Nichitov, Tecla Marinescu și Maria Ștefan – caiac-canoe, 500 m; Ecaterina Szabó – gimnastică, sărituri; Simona Păucă și Ecaterina Szabó – gimnastică, bârnă; Ecaterina Szabó – gimnastică, sol; Lavinia Agache, Laura Cutina, Cristina Grigoraș, Simona Păucă, Mihaela Stănuț și Ecaterina Szabó – gimnastică, echipe; Petre Iosub și Valer Toma – canotaj, 2 rame fără cârmaci; Valeria Răcilă – canotaj, simplu vâsle; Elisabeta Lipă și Mărioara Popescu – canotaj, dublu vâsle; Ioana Badea, Sofia Corban, Ecaterina Oancia, Anișoara Sorohan și Maricica Țăran – canotaj, 4+1 vâsle; Rodica Arba și Elena Horvat – canotaj, 2 rame fără cârmaci; Chira Apostol, Maria Fricioiu, Olga Homeghi, Viorica Iojă și Florica Lavric – canotaj, 4+1 rame; Petre Becheru – haltere (82,5 kg); Nicu Vlad – haltere (90 kg); Ion Draica – lupte greco-romane (82 kg); Vasile Andrei – lupte greco-romane (100 kg).

Medalii de argint: Doina Melinte – atletism, 1.500 m; Vali Ionescu – atletism, săritura în lungime; Mihaela Loghin – atletism, aruncarea greutății; Ivan Patzai-chin și Toma Simionov – canoe, 500 m; Aurora Dan, Rozalia Oros, Elisabeta Tufan-Guzganu, Monica Weber și Marcela Zsak – floretă, echipe; Ecaterina Szabó – gimnastică, individual

compus; Doina Stăiculescu – gimnastică ritmică, individual compus; Dimitrie Popescu, Vasile Tomoiagă și Dumitru Răducanu – canotaj, 2+1 rame; Mihaela Armășescu, Adriana Chelariu, Camelia Diaconescu, Aneta Mihaly, Aurora Pleșca, Lucia Sauca, Doina Bălan, Marioara Trașcă și Viorica Iojă – canotaj, 8+1; Comeliu Ion – tir, pistol viteză; Gelu Radu – haltere (60 kg); Andrei Socaci – haltere (67,5 kg); Petre Dumitru – haltere (90 kg); Vasile Groapă – haltere (100 kg); Ștefan Tașnadi – haltere (110 kg); Ilie Matei – lupte greco-romane (90 kg).

Medalii de bronz: Fița Lovin – atletism, 800 m; Maricica Puică – atletism, 1.500 m; Cristiana Cojocar – atletism, 400 m garduri; Florența Crăciunescu – atletism, aruncarea discului; Mircea Fulger – box (63,5 kg); Costică Olaru – canoe, 500 m; Alexandru Chiculiță, Comeliu Marin, Marin Mustață, Ioan Pop și Vilmoș Szabo – sabie, echipe; Simona Păucă – gimnastică, individual compus; Lavinia Agache – gimnastică, sărituri; Mircea Bedivan, Dumitru Berbece, Iosif Boroș, Alexandru Buligan, Gheorghe Covaciu, Gheorghe Dogărescu, Marian Dumitru, Cornel Durău, Alexandru Fölker, Nicolae Munteanu, Vasile Oprea, Adrian Simion, Vasile Stîngă, Neculai Vasilcă și Maricel Voinea – handbal; Mircea Frățică – judo (78 kg); Mihai Cioc – judo; Anca Pătrășcoiu – natație, 200 m spate; Dragomir Cioroslan – haltere (75 kg); Ștefan Rusu – lupte greco-romane (74 kg); Victor Dolipschi – lupte greco-romane (+100 kg); Vasile Pușcașu – lupte libere (100 kg).

Nadia Comăneci și Agnes Mura la o conferință de presă, în timpul Jocurilor Olimpice din 1984

i-am reîntâlnit la Los Angeles, făceau parte din delegația României: trezorierul Comitetului Olimpic Român, Aurică Stoian; Haralambie Alexa, care a fost președintele Comitetului Olimpic Român. De obicei erau trei-patru persoane la negocieri, dar se mai schimbau.

– Cum ați primit decizia că România va participa la Jocurile Olimpice?

– A fost o mare ușurare și un sentiment de satisfacție că efortul nostru nu a fost degeaba.

– Cum ați primit delegația României la Jocurile Olimpice?

– Sportivii și oficialii au venit cu câteva săptămâni înainte. Eu am stat șase săptămâni cu delegația României în satul olimpic, ca să se aclimatizeze

și să se poată pregăti sportivii pe îndelete. Am ajuns să ne cunoaștem foarte bine. Am câteva poze de atunci. Un alt rol al meu a fost să-i calmez pe sportivi înainte de competiții, să le dau curaj. Am fost la toate competițiile lor, cu excepția celor care erau în paralel. Trebuia să-i ghidez în satul olimpic, să le asigur transportul, să le ofer și posibilitatea să iasă un pic, să vadă câte ceva din Los Angeles, să se deconecteze. Trebuia să fiu însă foarte atentă, deși cred că și colegii însărcinați cu securitatea sportivilor erau și ei foarte vigilenți.

– Care este cea mai frumoasă amintire pe care o aveți de atunci?

– Sunt multe amintiri plăcute, de neuitat. Ceremonia de deschidere a fost momentul

cel mai emoționant, când toată lumea s-a ridicat să aplaude România, dar și faptul că sportivii români au obținut atâtea medalii. Am dormit în camera de lângă cea a Nadiei Comăneci. Am cunoscut sportivii și am simțit că le-am câștigat încrederea. Nu știu dacă îți poți imagina, dar regimul comunist, cel puțin câtă vreme am trăit în el, prin sistemul de securitate implementat, te făcea să nu ai încredere în nimeni. La Jocurile Olimpice am simțit că tinerii care discutau cu mine aveau încredere în mine, ceea ce era mare lucru.

– Ce rol ați avut pe durata Jocurilor Olimpice?

– Așa cum am menționat, am fost persoana responsabilă de delegația României și mi-a fost o oarecare teamă ca nu cumva cineva să pățească ceva, mai ales că Uniunea Sovietică și alte țări puteau să saboteze jocurile. Îmi aduc aminte că la ceremonia de final stăteam de mână cu Nadia și cu Peter și-mi exprimam ușurarea și bucuria că totul a decurs fără probleme. Peter mi-a răspuns că ne putem bucura abia când avionul României va decola cu bine, cu toți sportivii sănătoși și în siguranță.

– Ați mai vizitat România după negocierile din 1984?

– Da, am mai fost o dată în 1986, deci tot în perioada cearșistă, și am mai fost în urmă cu câțiva ani, când i-am arătat Bucureștiul soțului meu american.

**A consemnat
Pompiliu-Nicolae
CONSTANTIN**

De la stânga: Willy Reich, Michael Jaecki, Agnes Mura și Charles Cale, la București

CUM A PIERDUT AMERICA PACEA DUPĂ CE A CÂȘTIGAT PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

ȘTEFAN CIOCHINARU

Istoria umanității a curs dintotdeauna prin cele două stări ale sale fundamentale: Pacea și Războiul. Nu de puține ori se vor fi gândit oamenii la îmbunarea lui Marte, dar adevărul este că ideea unei comunități internaționale pașnice a fost lansată, pentru prima oară, în lucrarea lui Immanuel Kant

Pacea perpetuă: o schiță filosofică, din 1795. Era anul proclamării Republicii Batave (Olanda), al începutului Directoratului în Franța și al celei de-a treia împărțiri a Poloniei. „La Marseillaise” era declarată imn oficial al Republicii Franceze, iar prin Principate apărea Aritmetica, prima carte românească de matematică datorată episcopului de Hotin, prea-cuviosul Amfilohie.

Kant scria pe atunci despre crearea unei societăți a națiunilor care să controleze conflictele și să promoveze pacea între state. Astfel, considera filosoful german, s-ar fi creat o comunitate globală pașnică, nu în sensul existenței unui guvern mondial, dar în speranța că fiecare stat s-ar declara liber să-și respecte cetățenii și să-și întâmpine vizitatorii străini ca pe semenii. O uniune a statelor libere, scria Kant, va promova o societate mondială pașnică datorită acestei raționalizări, prin urmare ar putea exista o pace perpetuă legată de comunitatea internațională.

Sediul Societății Națiunilor, din august 1920

Atunci, ca și acum, erau vremuri dificile, iar războiul părea singurul instrument de reglare a diferendelor dintre state. Sfârșitul războaielor napoleoniene a impus formarea unui Concert European, menit să mențină *status quo*-ul pe continent și să evite, astfel, alte

războaie, alte distrugerii. Apar atunci, în dreptul internațional incipient, prima Convenție de la Geneva, prin care se instituie legi privind ajutorul umanitar pe timp de război, precum și convențiile internaționale de la Haga, din 1899 și 1907, care reglementează normele de

război și soluționarea pașnică a disputelor internaționale. Erau primele încercări de cooperare internațională pentru asigurarea unei securități colective. Se crease chiar, în 1889, o Uniune Interparlamentară, activă în cele 24 de state care pe vremea aceea aveau parlamente, organism

care susținea conferințe anuale și încuraja guvernele naționale să își soluționeze diferendele pe cale pașnică și prin arbitraj internațional. Uniunea, condusă de un președinte aflat în fruntea unui consiliu, a funcționat până în 1914, fiind adevărata precursoră a Societății Națiunilor.

ȘI PREȘEDINTELE WILSON A AVUT UN VIS...

De frica războiului, puterile europene au căutat și format alianțe politice, au negociat și semnat tratate militare, adesea secrete, astfel încât, la începutul secolului XX, în timp ce oamenii încă trăiau din plin euforica *La Belle Époque*, două mari blocuri de putere se formaseră deja pe Vechiul Continent. Toate aceste alianțe și aranjamente de securitate au intrat brusc în vigoare odată cu glonțul de revolver de la Sarajevo și izbucnirea primului război major din Europa, aflată la apogeul revoluției industriale – Războiul Mondial, cel care ar fi trebuit să fie și primul, și ultimul. Până la sfârșitul său, în noiembrie 1918, războiul a avut un impact profund, afectând sistemele sociale, politice și economice ale Europei, cauzând mari traume pe continent și înregistrând în analele istoriei peste opt milioane de morți în rândul combatanților, 21 de milioane de răniți și aproape zece milioane de morți în rândul civililor nevinovați. Nu întâmplător, Primul Război Mondial a fost descris ca fiind „războiul

Președintele Wilson a reușit să își convingă conaționali să intre în Primul Război Mondial...

menit să pună capăt oricărui alt război“.

Cauzele acestui măcel îngrozitor au fost investigate serios. Între ele, nicio surpriză, au figurat la loc de cinste cursa înarmării, alianțele făcute pe socoteala celor mici și slabi, diplomația secretă a celor puternici și libertatea statelor suverane de a participa la război din propriul interes sau, mai simplu spus, egoismul național.

Astfel, în mod firesc, încă din timpul desfășurării războiului, au apărut în rândul unor guverne și grupări diferite preocupări pentru inițierea unor măsuri și planuri de modificare a felului în care erau guvernate relațiile internaționale. Printre acestea se găsea și ideea

înființării unei organizații al cărui scop principal trebuia să fie prevenirea unui viitor război prin dezarmare, diplomație deschisă, cooperare internațională, prin restricții privind dreptul la război și sancțiuni care să facă războiul neatrăgător pentru soluționarea diferendelor dintre state. Campionul absolut al acestei abordări pacifiste a fost, fără îndoială, președintele american Woodrow Wilson care, animat de idealurile iluministe, s-a preocupat intens de conceperea unei baze ideatice pe care să se clădească ordinea internațională postbelică.

Președintele american se găsea în acel moment la capătul unei îndelungate confruntări cu propriul electorat, cărui îi promisese să nu ducă S.U.A. în război și, mai ales, cu puternicul Partid Republican, promotor al neutralității Americii față de problemele europene. Izolaționismul era sentimentul dominant în rândul americanilor, care trăiau din plin succesul marii revoluții industriale. A fost nevoie de un Pearl Harbour *avant la lettre* declanșat de scufundarea de către submarinul german U-20 a vasului „Lusitania“ (*Magazin istoric*, nr. 2/1997), pe care se aflau 128 de cetățeni americani, a altor șapte nave comerciale americane și de revelația că germanii încercau să determine Mexicul să atace Statele Unite, pentru ca, la 6 aprilie 1917, S.U.A. să declare în sfârșit război Germaniei. Wilson avea să arate cu acel prilej, în mod profetic, că germanii au început „un război împotriva omenirii“, iar America este

... abia după scufundarea vaporului „Lusitania“

*Președintele american
și colonelul House*

datoare să intre „într-un război ce nu trebuie să se sfârșească până când problema dintre Autocrație și Democrație nu se rezolvă”. Era începutul unui drum care nu s-a terminat nici astăzi.

Wilson a format un grup interdisciplinar, *The Inquiry* (Ancheta), condus de consilierul său, colonelul Edward M. House, și ghidat de filosoful Sidney Mezes, care a căutat să fundamenteze principalele răspunsuri politice și diplomatice pentru eventualele probleme-cheie la o conferință de pace postbelică. Rezultatul acestor eforturi a fost prezentat, la 8 ianuarie 1918, când președintele Wilson a citit în fața Congresului ceea ce va rămâne în istorie drept „Cele Paisprezece Puncte propuse lumii de S.U.A.”. Era vorba despre un punctaj de principii pe care Wilson le-a asumat ca bază pentru un acord de pace. Între ele, ultimul punct, apoteoza, a fost cel al formării unei Societăți a Națiunilor ca mijloc de a evita orice repetare a vărsării de sânge văzute în

Primul Război Mondial, stipulând că „o asociație generală a națiunilor trebuie să fie formată în temeiul unor convenții specifice, în scopul de a oferi garanții reciproce de independență politică și integritate teritorială statelor mari și mici deopotrivă”.

Cele „Paisprezece Puncte propuse lumii de S.U.A.” și redactate în mare parte de Mezes,

Walter Lippmann, Isaiah Bowman și David Hunter Miller promovau autodeterminarea popoarelor, comerțul liber, diplomația deschisă și eliminarea tratatelor secrete, libertatea mărilor, limitări în privința armamentelor și soluționarea revendicărilor anti-imperiale cu scopul de autodeterminare pentru subiectele coloniale. Ecoul în lume a fost uriaș, multe dintre popoarele încorporate silit în marile imperii multinaționale văzând în cele „Paisprezece Puncte” americane fundamentul juridic al eliberării lor.

Războiul încă nu se sfârșise,

dar cursa pentru câștigarea păcii era în plină desfășurare. La începutul anului 1918, Wilson împreună cu colonelul House, în mare secret, au elaborat deja primul proiect al Societății Națiunilor, cel prezentat Congresului chiar la 8 ianuarie 1918. Pentru a respecta adevărul istoric, trebuie spus și că planurile finale ale lui Wilson pentru Societatea Națiunilor au fost puternic influențate de prim-ministrul sud-african, Jan Christiaan Smuts, care publicase o serie de lucrări intitulate *The League of Nations: A Practical Suggestion* (Liga Națiunilor: O sugestie practică). Se pare că Wilson a împrumutat fără probleme ideile lui Smuts. Așa se scrie istoria!

SOCIETATEA NAȚIUNILOR SE NAȘTE, DAR AMERICANII SE RETRAG ÎN PRERII

Conferința de Pace de la Paris a permis înființarea Societății Națiunilor, la 25 ianuarie 1919, poate cea mai importantă contribuție politică a Statelor Unite la reordonarea lumii într-o nouă ordine internațională. Pactul Societății Națiunilor a fost scris de o comisie specială, iar Societatea a fost instituită în Partea I a Tratatului de la Versailles. La 28 iunie 1919, 44 de state au semnat Pactul, inclusiv 31 de state care au participat la război alături de Antantă sau s-au alăturat acesteia în timpul războiului.

Contribuția militară a S.U.A. a fost, fără îndoială, determinantă pentru

Sidney Mezes

Președintele Wilson prezintă Congresului cele „14 Puncte”

Unite ale Americii, în special din partea republicanilor, împreună cu încăpățânarea lui Wilson de a nu face niciun compromis au asigurat

că Statele Unite ale Americii nu vor aproba Pactul.

Aici ar trebui, poate, să scriem atenționarea clasică: *orice asemănare cu fapte și persoane contemporane este întâmplătoare!* Dar nu o vom face. La fel ca și astăzi, ziarele *mainstream* derulau o campanie de conformism politic și social, arătând că americanii nu își doreau să facă parte dintr-o organizație globală care, credeau ei, i-ar conduce spre un alt război. Acesta era începutul „splendidei” izolări a americanilor, care a dominat politica externă a țării până la atacul de la Pearl Harbour, în 1941. Lipsind Societatea Națiunilor de întreaga putere și greutate democratică a Americii, izolaționiștii au condamnat această instituție a păcii la ineficiență, pavând astfel cu bune intenții drumul către iadul unui nou război.

victoria Antantei. Se putea afirma, pe bună dreptate, că America câștigase războiul! Numai că americanii victorioși nu mai aveau decât o singură dorință: să revină la afacerile lor, în vastele lor preerii, la bunăstarea și fericirea aduse de economia lor aflată în plină expansiune, doreau să trăiască fără să se mai implice în problemele europenilor, întorcându-se din nou la izolaționismul care îi ținuse departe de orice conflict internațional timp de aproape un secol. Astfel încât, cu o expresie des folosită astăzi, s-a realizat surpriza strategică: președintele Woodrow Wilson nu a reușit să obțină cele două treimi de voturi din Congres necesare pentru ratificarea tratatului și aderarea S.U.A. la Societatea Națiunilor. Congresul era de părere că garanția ce trebuia oferită Franței viola principiile Doctrinei Monroe, astfel că Tratatul de la Versailles a fost respins cu o majoritate de 55 la 39. Opoziția din Senatul Statelor

Președintele Woodrow Wilson a câștigat Premiul Nobel pentru Pace, în 1919, pentru cele „14 Puncte”, dar America, retrăgându-se la adăpostul iluzoriu al celor două Oceane care o despart de Lume, a pierdut pacea. Disperat, președintele Wilson a făcut campanie în toată țara, încercând să-i convingă pe americani să accepte Liga Națiunilor. Dar profetul păcii nu mai era ascultat în propria țară. Wilson a suferit o serie de accidente vasculare cerebrale în timp ce făcea campanie împotriva izolaționismului și a rămas o umbră până la finalul președinției

Prima reuniune a Societății Națiunilor

sale, în 1921. Iar Societatea Națiunilor, născută în chinurile Primului Război Mondial, a fost lipsită încă de la primii pași de participarea primei mari puteri a lumii.

PALATUL PĂCII RĂMÂNE PUSTIU

Dincolo de Ocean, pe vechiul continent, lucrurile merg mai departe și fără America, iar Societatea Națiunilor își ține prima întâlnire la Paris, la 16 ianuarie 1920, șase zile după intrarea în vigoare a Tratatului de la Versailles. În noiembrie, sediul central al Societății se mută la Geneva, unde se desfășoară, la

Sediul Societății Națiunilor, începând din 1936

*Ceea ce își dorește
președintele Wilson
prin crearea Societății Națiunilor
să nu se mai întâmple,
să moară americani
în conflicte mondiale, ...*

15 noiembrie 1920, prima Adunare Generală, cu reprezentanți din 41 de state. Ulterior, numărul statelor membre crește până la 58. Dar S.U.A. nu vor fi printre ele. Pacea fusese restabilită, Societatea Națiunilor media între țările lumii, totul era perfect în cea mai bună dintre lumi posibile, cum ar fi spus Leibniz, un filosof mai puțin prizat în epocă. Restul ar fi putut rămâne istorie.

N-a fost să fie așa. În loc să fie un joc *win-win* (câștigă toată lumea), pe marea tablă de șah a lumii s-a instalat treptat un joc mortal, în care toată lumea a avut de pierdut. După Primul Război Mondial au ieșit la iveală multe dispute nerezolvate, inclusiv

Izolaționismul a condamnat America și, odată cu ea, Lumea întreagă la retrăirea ororilor războiului

poziția granițelor naționale sau care regiuni se vor alipi sau nu unei țări sau alteia. S-au adăugat foarte repede Marele Crah de la New York și criza economică mondială, iar lumea a alunecat într-o spirală, la capătul căreia s-a aflat o singură ieșire: Al Doilea Război Mondial, mai sângeros, mai distructiv, mai dezumanizant decât primul! Izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial a demonstrat că Societatea Națiunilor nu a reușit să împiedice ceea ce a urmărit de la început: prevenirea unui alt război.

America însăși avea să fie trezită cu brutalitate din visul roz, izolaționist: la 7 decembrie 1941, în mijlocul negocierilor bilaterale pacifiste, Japonia a atacat America la Pearl Harbour (*Magazin istoric*, nr. 2 – 12/1983). În următorii patru ani, americanii vor lupta din greu pe fronturile din Europa, Asia și Africa, pierzând aproape o jumătate de milion de oameni. Un greu tribut de sânge adus iluziei că poți să îți trăiești fericirea departe de lumea dezlanțuită!

La 30 septembrie 1938 și la 14 decembrie 1939, Adunarea a ceea ce mai rămăsese din Societatea Națiunilor l-a împuternicit pe secretarul general pentru a

permite continuarea existenței legale a Societății și a menține activitățile reduse. Sediul Societății, Palatul Păcii din Geneva, a rămas pustiu până la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial. La Conferința de la Teheran din 1943, Aliații au căzut de acord să creeze o nouă instituție, care să înlocuiască Societatea: Organizația Națiunilor Unite. Multe dintre instituțiile Societății Națiunilor, precum Organizația Internațională a Muncii, au continuat să lucreze, iar în cele din urmă s-au afiliat la O.N.U.

Sir Robert Cecil, laureat al Premiului Nobel pentru Pace în 1937, spunea la ultima adunare a Societății Națiunilor, 12 aprilie 1946, la Geneva: „Să afirmăm cu îndrăzneală că agresiunea oriunde s-ar afla și oricum ar fi apărută, este o crimă internațională, că este datoria fiecărui stat iubitor de pace să aloce orice forță este necesară pentru a o zdrobi, că mașinăria Cartei, nu mai puțin ca mașinăria Pactului, este suficientă pentru acest scop dacă este folosită cum trebuie, iar orice cetățean binevoitor din fiecare stat să fie gata să se supună oricărui sacrificiu pentru a păstra pacea... Îndrăznesc să-mi impresionez ascultătorii că marea lucrare a păcii se află nu numai în interesele limitate ale națiunilor noastre, dar mai mult pe acele mari principii de drept și nedrept de care națiunile, la fel ca oamenii, depind. Liga a murit. Mulți ani să trăiască Națiunile Unite!”

*... s-a repetat
în Al Doilea Război
Mondial,
după ce S.U.A.
s-au dezinteresat
de soarta Europei*

(Va urma)

COLABORAREA ROMÂNNO-RUSĂ ÎN VIZIUNEA UNUI OFİTER BRITANIC

ALEXANDRU PIŢIGOI

Maiorul John Fraser „Nilghai“ Neilson s-a născut la 27 iulie 1884, în apropiere de Glasgow, și a murit la 30 decembrie 1962. A fost pictor amator, iar lucrările în acuarelă ce ilustrează păsări, precum și pozele din Siberia și India sunt apreciate de contemporani. Principala lui preocupare era să antreneze cai tineri pentru jocul de polo călare. Înainte de război, a fost interpret de limba rusă. În august 1914 a fost trimis pe lângă generalul Alfred Knox, aflat la Petrograd. Generalul Knox a fost atașatul militar al Marii Britanii în Rusia între 1911 și 1914. După izbucnirea războiului, a devenit ofițer de legătură pe lângă armata rusă. A fost prezent la luptele din Prusia Orientală, din Polonia sau Galiția.

Maiorul John Fraser „Nilghai“ Neilson

La 24 septembrie 1915 maiorul Neilson a primit Ordinul „Sfântul Vladimir“ clasa a 4-a cu spade, de la țarul Nicolae al II-lea, conform *The London Gazette*, iar la 31 octombrie 1916 a primit încuviințarea să poarte Ordinul „Sfântul Stanislav“, clasa a 2-a cu spade, pentru „recunoașterea meritelor în timpul cât a fost atașat pe lângă armata imperială rusă“. La 23 ianuarie

a primit Ordinul „Sfânta Ana“, clasa a 2-a.

A fost citat în mai multe rânduri în documente pentru vitejia demonstrată pe Frontul de Est. În timpul ofensivei declanșate de Puterile Centrale în zona Gorlice – Tarnow, la sud de râul Vistula, s-a aflat alături de trupele rusești. Operațiunea a dus la pierderi imense pentru armata rusă. Doar Armata 11 germană

a capturat peste 250.000 de prizonieri ruși și 225 de piese de artilerie, avansând peste 300 km. La comanda armatei s-a aflat generalul, viitorul mareșal, August von Mackensen.

Maiorul Neilson se afla alături de Armata 3 rusă, cea care a suferit șocul ofensivei germane. În rapoartele lui, Neilson a trimis mai multe avertismente către generalul Knox, care se

afla în contact cu Marele Cartier General rus, având informații atât din teren, cât și de la un observator aerian, care a raportat că germanii își concentrau forțele pentru ofensivă. Mai mult, el a lansat și un avertisment: „Galiția este condamnată”, iar unul dintre motive era că Armata 3 rusă se confruntase până atunci doar cu trupe austriece, care nu știau ce „înseamnă o luptă adevărată”. În raportul din 11 iunie 1915, îi acuza pe comandanții ruși pentru atacul asupra liniilor germane de „crimă, deoarece am atacat trupe care aveau foarte multe piese de artilerie grea, fără nicio pregătire a artileriei proprii”. După această ofensivă germană, ofițerul britanic caracteriza armata rusă într-un raport către War Office drept o „gloată inofensivă”.

OFIȚERI NEPREGĂTIȚI

În anul 1917, maiorul John Fraser Neilson a ajuns în România, ca ofițer de legătură britanic, pe lângă Armatele 4 și 6 ruse. Era o perioadă delicată: armata română fusese înfrântă în campania din 1916, trebuind să se retragă în Moldova, împreună cu familia regală, Guvern și principalii oameni politici. Doar intervenția trupelor ruse a salvat România să fie ocupată complet de Puterile Centrale.

După 24 februarie, maiorul Neilson a trimis mai multe rapoarte la Londra în care prezenta situația de pe frontul românesc. Încă de la început, îl caracteriza pe generalul Saharov, comandantul Armatei 6, drept „slab și incapabil să facă față relațiilor cu autoritățile române”. Maniera cum a con-

Obuzier Krupp, folosit de armata română în timpul bătăliei de la Mărăști

dus retragerea din 1916 a fost aspru criticată, dar în opinia ofițerului britanic, „misiunea lui a fost foarte dificilă”, deoarece „întăririle au venit în număr mic și au fost duse în prima linie imediat cum au ajuns pe front”.

Neilson nu a fost alături de trupele rusești în momentul retragerii, dar considera că Saharov nu „era suficient de puternic pentru a insista să obțină de la români ceea ce era nu numai necesar pentru bunăstarea armatelor sale, dar chiar pentru existența lor”. El concluziona: „Dacă nu poate să obțină ce vrea, este nepotrivit pentru comanda Frontului și este dator să predea comanda unui lider mai capabil”.

Alt ofițer rus caracterizat era generalul Șişkevici, șeful de stat major al Armatei 6. Conform caracterizării, experiența lui de război era doar în spatele frontului. „Era nervos și indecis”. Soluția lui Neilson era înlocuirea lui cu un ofițer mai tânăr și mai pregătit, ceea ce s-a și întâmplat la 28 martie 1917, când a fost trimis la Odesa, în rezerva corpului de ofițeri.

Statul major al Armatei 6 era considerat foarte neexperimentat și la momentul respectiv nu-și înțelesese încă rolul, „amestecându-se în detalii care nu țineau de menirea lui”. După Neilson, activitatea acestuia era descrisă cel mai bine de pictura lui Bairnsfather, care prezenta un ofițer hărțuit în tranșee, bombardat cu proiectile de toate calibrele, primind un telefon în care se raporta numărul de conserve de gem consumate de regimentul său.

Relația dintre englezi și soldații ruși era foarte bună, mai ales că aceștia apreciau foarte mult echipamentele primite din Marea Britanie. Modul de înlocuire a soldaților pe front era foarte deficitar și părea că „niciun sistem conceput de inteligența omului nu poate ajuta în situația de atunci”.

Dădea drept exemplu Armata 4, unde recruții aduși nu erau suficienți pentru a înlocui pierderile cauzate de boli și de numărul mic de răniți evacuați, până la momentul respectiv. În două luni, marea unitate rusă a primit 8.000 de oameni, dar tot

mai aveau nevoie de 25.000 de oameni, pentru a fi cu efectiv complet. Armata 6 stătea bine la acest capitol.

O și mai mare problemă o reprezenta pregătirea noilor recruți. După Neilson, sistemul adoptat de ruși era „foarte nesatisfăcător, iar atunci când oamenii ajungeau pe front nu știau absolut nimic”.

Artileria avea o mare problemă: nu putea să înlocuiască suficient de repede „țcava pieselor uzate”. În plus, numărul pieselor era considerat mic. Obuzele erau într-un număr suficient.

PREGĂTIȚI PENTRU RETRAGERE

Din punct de vedere tactic, Armatele 4 și 6 rusă ocupau linia Putna – Siret. Ofițerul britanic considera că zona era puternic apărată natural. În zona râului Putna, tranșeele au fost săpate de români, dar erau prea „aproape de margine și aveau un parapet subțire, astfel că o lovitură directă ar fi devastatoare”. Nu a fost construită o „a doua linie bună de apărare”. Concluzia era sumbră: „nu am văzut tranșee care să reziste măcar la un bombardament ușor în această zonă”.

Linia de tranșee de la Nămoaloasa urmărea râul Siret. Înălțimile din jurul satului Ivești erau fortificate. Podul Nămoaloasa nu prezenta un interes deosebit pentru maiorul Neilson. Linia Siretului era apărată natural de râu, care era lat și curgea repede. Cu toate acestea, rușii s-au interesat foarte puțin de întărirea acestei zonei. Chiar dacă pământul era înghețat și era dificil să sapi, „se putea face mult

mai mult, dacă exista această dorință”. El considera că rușii nu au nicio intenție să reziste pe linia Putnei, fiind ocupată doar pentru că „germanii au oprit avansul lor”. În februarie 1917, rușii dăduseră ordine în cele două armate pentru o retragere pe linia Siret – Troțuș, considerată mai avantajoasă pentru apărare.

De la Galați la Marea Neagră nu era niciun pericol. Dunărea și mlaștinile din zonă erau practic imposibil de trecut. Poziționarea pieselor de artilerie era deficitară, deoarece nu se făcuse aproape nimic pentru camuflarea lor, iar protecția lor era aproape inexistentă. În opinia lui, nicăieri nu s-au făcut încercări pentru a realiza o apărare permanentă.

Din punct de vedere strategic, maiorul Neilson sublinia că Armatele 4 și 6 erau complet imobilizate de liniile proaste de comunicații. Ofițerul britanic considera că era „necesară scoaterea inamicului din România înainte ca germanii să profite de avantajele recoltei”. În plus, trebuia tăiate comunicațiile pe calea ferată care legau Imperiul Otoman de Ungaria, dar tot el concluziona că obiectivele

acestea nu aveau nicio șansă, nici măcar în vara anului 1917.

O ofensivă rusească putea să înceapă în luna aprilie 1917, dar preconiza că trebuia oprită după 60 de verste (64 km) din cauza lipsei aprovizionării. Un alt factor de care trebuia să se țină cont erau inundațiile preconizate în primăvara anului 1917, care făceau imposibilă orice acțiune pentru trei săptămâni

Cu toate acestea, Neilson se aștepta de la ruși la o ofensivă prematură, insuficient pregătită și cu rezultate îndoielnice, din cauza condițiilor din teren și aprovizionării precare a trupelor pe calea ferată, mai ales că germanii erau la curent cu situația din Moldova. În schimb, ofițerul britanic recomanda o ofensivă înainte de luna mai. După ce a vizitat toată linia frontului, considera că ofensiva trebuia să aibă loc pe direcția Focșani – Râmnicu Sărat – Ploiești, iar principala lovitură trebuia dată la sud-est de Focșani. El nota că rușii nu preconizau nicio ofensivă germană în zonă.

Despre noile divizii înființate în Rusia, generalii ruși i-au mărturisit lui Neilson că sperau că nu vor fi aduse în Moldova, din cauza calităților combative

Generalul Vladimir Viktorovici Saharov în anul 1916

scăzute. Ofițerii capabili refuzau să conducă aceste noi unități, ajungând să fie conduse de ofițeri care „s-au dovedit inutili și uneori au făcut chiar mai mult rău”. Comanda acestor noi divizii a fost dată celor retrași în posturi administrative.

Divizia 3 Cavalerie a fost retrasă peste Prut, în Basarabia, deoarece în Moldova nu aveau fân pentru hrana cailor, iar potcoavele lipseau cu desăvârșire. Cavaleria rusă care a acționat în România în toamna – iarna anului 1916 a pierdut foarte mulți cai și oameni. După Neilson, „odihna și timpul erau esențiale pentru reorganizarea lor”.

Generalul Saharov îi mărturisea ofițerului britanic dezamăgirea cu privire la comportamentul cavaleriei în timpul retragerii din Moldova. Multe oportunități de care puteau profita în timpul luptelor au fost pierdute din cauza „lipsei determinării”. Saharov conchidea: „cavaleriștii ruși au stat prea mult în tranșee”.

NEÎNCREDEREA ROMÂNILOR

Comunicațiile erau sub orice critică. Maiorul Neilson nota: „Căile ferate [române] trebuie încercate, pentru a fi crezute. Am blestemat îndelung căile ferate rusești, dar acum par chiar un apogeu de conformitate și regularitate. Haosul care domnește pe căile ferate române nu a fost vreodată egalat”.

La momentul respectiv, căile ferate erau coordonate de români și ruși. Ofițerul britanic transmitea că în perioada în care s-au ocu-

„Lucrurile care contează”, caricatura lui Bruce Bairnsfather la care face referire maiorul Neilson în raport

pat doar românii de transporturi nu a fost o zi fără să se întâmple un accident. Împărțirea controlului cu partea rusă a redus numărul de accidente, dar „nimic mai mult”. La momentul respectiv un grup de „ingineri ruși sfătuiau autoritățile române [...], dar rușii au puterea doar să ceară, nu să ordone”.

Această situație nu era doar la căile ferate. Spre exemplu,

din surse confidentiale, probabil rusești, amintea de consilierii ruși pe lângă unitățile de artilerie române, care aveau ordine stricte să nu „rănească sentimentele românilor, ei puteau doar să sugereze că în artileria rusă se procedează altfel și poate era mai bine să încerce și cum fac ei. Rușii nu au voie să zică că românii au făcut ceva rău sau greșit”.

Maiorul Neilson menționa o caracterizare venită din partea unui ofițer rus pentru un artillerist român: „un ofițer român gras și transpirat, cocoșat pe carul care a transportat tunul, privind prin ochelari efectul focului său, în timp ce lângă el se află trompetistul care anunța comanda lui”. Cu toate acestea, ofițerii ruși recunoșteau că focul artileriei române era „foarte precis, dar metodele lor aduceau aminte de anul 1800, și nu de 1917”.

Revenind la problemele căilor ferate, Neilson menționa „ura și neîncrederea românilor vizavi de Rusia” și tocmai din cauza aceasta „autoritățile române nu iau în considerare sfaturile primite de la ruși”. Rezultatul: „trenurile circulă într-un număr minim, cu întâzieri uriașe”. Ofițerul britanic considera că dacă situația rămânea la fel, „căile ferate nu vor fi capabile să alimenteze trupele, urmând înfometarea și retragerea în Rusia”. În opinia lui, românii păreau că nu sunt capabili sau nu voiau să își administreze propriile căi ferate, iar Rusia nu avea personal pentru asta. Aproximativ era nevoie de 10.000 de oameni pentru a pune

Generalul Mihail Șişkevici

*Căile ferate
care alimentau
frontul românesc
în anul 1917,
schiță
de maiorul
Neilson*

în ordine căile ferate române. Propunerea maiorului Neilson de a fi numit „un englez la conducere, care să dețină puteri absolute“, a fost respinsă, deoarece „nu era dorită din punct de vedere politic“. După el, rămânea o singură soluție: „căile ferate să fie puse sub controlul total al rușilor“.

MAI CORUPTI DECÂT RUȘII

Conform lui Neilson, situația era cel puțin dramatică: trenurile plecau cu 5 – 12 ore întârziere și staționau între 30 de minute și șase ore în fiecare stație, fără niciun motiv aparent. Un tren în care se afla ofițerul britanic a fost oprit într-o gară deoarece trei vagoane blocau linia. Întrebat despre motivul întârzierii, șeful gării l-a anunțat că cele trei vagoane urma să fie atașate la alt tren. „Și când o să sosească acest tren? Măine!“, a fost răspunsul primit. După părerea lui, orice român care lucrează la calea ferată o să continue „să facă tot ce îi stă în putință să întârzie munca“.

La final, oferea în raport o soluție radicală: „să se inspire frica prin spânzurarea mai mul-

tor șefi de gară în fața biroului de lucru“, mai ales că „le lipseau mândria și respectul de sine“. Ofițerii ruși spuneau că „poți insulta cât vrei un român, dar acesta va zâmbi și nu va fi afectat“. Neilson continua și menționa că „timpul nu există pentru români, ei își fixează totul în funcție de propriile plăceri, care erau de două feluri: cele destinate stomacului și cele sexuale“.

Ofițerul britanic menționa că românii erau mult mai corupți decât rușii. Fiecare șef de gară are nevoie de un „bănuț în buzunar“, pentru a da drumul trenului. Din toate acestea, concluziona că românii nu au vrut să intre în război alături de ruși. Ei își urau vecinul de la Răsărit, iar „căile ferate erau complet germanizate [...] Sunt ferm convinși că situația actuală a traficului pe căile ferate și întârzierea generală pentru trenurile militare sunt intenționate“. Dar cu „o mână energică dispusă la efort, căile ferate puteau să devină eficiente într-o săptămână.“

Fiecare stație era blocată de vagoane aflate în perfectă stare de funcționare. Din 15.000 de vagoane, câte se găseau în Moldova, erau folosite doar

8.000. Nimeni nu făcea nimic să elibereze liniile de aceste vagoane nefolosite. Neilson dădea exemplul gării Bârlad, prin care treceau între două și cinci trenuri pe zi, dar prin care ar fi putut să treacă 18.

Mai amintea și alte anomalii: „românii nu munceau noaptea sau de sărbătorile religioase“. Când a venit din Rusia, până la Iași, Neilson a circulat cu 7 verste (7,46 km) pe oră. La Ungheni trenul a staționat cinci ore, iar spre Bârlad a plecat cu o întârziere de 12 ore, parcurgând 120 de verste (128 km) în nouă ore. De la Bârlad, trenul a plecat cu șase ore întârziere spre Tecuci și a parcurs distanța de 45 de verste (48 km) în 14 ore. Următorul tren Iași – Tecuci a făcut 48 de ore. Generalii ruși se plâneau că întârzierile venite din Rusia au așteptat până la patru zile pentru a urca în trenurile care trebuia să îi aducă în sudul Moldovei.

Concluziile lui cu privire la căile ferate române: „Nu sunt capabile să transporte un număr suficient de trupe proaspete pentru front pentru a înlocui pierderile; nu sunt capabile să aprovizioneze trupele; nimic nu este făcut pentru îmbunătățirea situației lor; oficialii români fac tot posibilul ca situația să rămână precară; este imposibil ca o nație să fie atât de incapabilă să progreseze precum românii; sunt convinși că românii o fac intenționat; opiniile mele sunt susținute de ofițerii ruși, care sunt cel puțin capabili să judece această situație; dacă nu sunt luate din mâinile românilor căile ferate, trupele rusești din România vor muri de foame“.

(Va urma)

UN JOCHEU DE CULOARE LA CURTEA ȚARULUI

THEO STĂNESCU-STANCIU

● Cel mai mic, dintre 17 frați ● Tatăl – un sclav eliberat ● „Micuțul negru de ciocolată” cu brațe foarte lungi ● Când a câștigat primii 8 dolari s-a simțit bogat ● Prima competiție în șă – un dezastru! ● Câștiguri fabuloase pentru patroni, intimidare din partea jocheilor albi și amenințările Ku Klux Klan-ului ● Țarul – un fan al curselor de cai ● Odată începută Revoluția, nu mai era loc în Rusia pentru un negru din Kentucky ● Marea evadare din lagărul comunist, călare, via România ● Francezii l-au adorat pe „Maestrul negru” ● Abia la 30 de ani după moarte, numele i-a intrat în galeria celor mai faimoși jochei americani

George și Victoria Winkfield erau un cuplu fericit dintr-un orașel de lângă Lexington, Kentucky. Cu toate că nu o duceau prea bine din punct de vedere financiar, se simțeau împliniți. Capul familiei reușise să scape din sclavie și să-și întemeieze familia la care visase: aveau deja 16 copii, când, la 12 aprilie 1880, a venit pe lume încă un băiețel, pe care l-au botezat James. Încă din primii ani de viață, băiatul a fost atras de cai. Erau destui care alergau pe pășunile pe care familia le închiriasse pentru a-și asigura traiul. Cum în micuța locuință mai mereu era greu să-și găsească fiecare câte un loc, Jimmy (cum

l-au strigat toți) s-a alăturat fraților mai mari și a început să-și petreacă cele mai multe nopți pe prispa casei, visând și admirând siluetele superbe ale cabalinelor.

Când se putea sustrage de la treburile zilnice, prima oprire erau grajdurile vecinilor. Devenise o figură familiară: un micuț slăbănog, dar cu brațe foarte lungi. După cum a declarat mai târziu, într-un interviu pentru o prestigioasă revistă de sport americană, la 7 ani deja învățase să călărească. Câțiva ani mai târziu, pasiunea s-a transformat în meserie: la 15 ani îl găsim băiat la unul dintre cele mai cunoscute grajduri din zonă. Când a câștigat primii 8 dolari, s-a

lăudat apropiaților: „De-acum sunt bogat!”.

La 16 ani intra în rândul jocheilor profesioniști, fiind înscris într-o cursă organizată la Chicago. Dar debutul a fost un dezastru, cum l-a descris unul dintre biografi, Peter Chew: „Ajunsese pe poziția patru, când a decis să forțeze și să le taie calea celor aflați înaintea pentru a ajunge primul la finis. Însă stratagema l-a costat foarte scump: toți cei patru cai au căzut. Ca pedeapsă, tânărul a fost suspendat un an din competiții”.

Însă Jimmy nu s-a dat bătut. A continuat să se antreneze și, în 1900, participă la primul său Kentucky Derby (cea

mai importantă cursă hipică pentru cai pursânge, organizată începând cu anul 1875), unde termină pe locul al treilea. Dar a considerat că poate și mai mult: în 1901, dar și în anul următor, 1902, a câștigat fără probleme. (Până astăzi, doar șase jockeyi au reușit să termine pe primul loc doi ani consecutiv!)

The Courier-Journal (cotidian publicat în Louisville, începând din 1868), ziarul în care competiția hipică locală a fost prezentă în toți cei 148 de ani de existență, i-a imortalizat victoria: „un mic negru de ciocolată, venit din Lexington“ (30 aprilie 1901); „negru precum asul de pică și un jockey ai cărui ultimi doi ani i-au adus bani și reputație“ (4 mai 1902). După succesul din 1902, ziariștii de la *The Courier* au remarcat că, în rândul comunității de culoare, Jimmy era deja un erou: când a trecut prin zona padocului, pe drumul de întoarcere, spre vestiare, după derby, „a fost urmat, în urale, de 50 – 60 de băietani de grajduri de culoare. Îl băteau pe umeri, l-au cărat chiar pe brațe o bună bucată de drum“.

Kentucky Derby, 1902

Se părea că norocul începea să îi suradă lui Jimmy Winkfield... Dar soarta a vrut altfel!

Încrezător, tânărul s-a înscris și la al treilea derby consecutiv; nu vedea cine l-ar fi putut învinge. A ales însă un ritm defectuos și a ieșit pe poziția secundă! „Am luat sprintul prea devreme“ – ar fi fost auzit declarând, printre lacrimi, la finalul cursei. „Mi-am dorit să câștig mai mult decât oricând; am vrut să o fac pentru șef și, dacă i-aș fi urmat instrucțiunile, cu siguranță aș fi făcut-o!“

Eroul de ieri s-a transformat rapid în paria. Colegii și presa nu numai că i-au pus la îndoială talentul și judecata, ci l-au și înfierat: în fond, era doar un „colorat“, un „negru“!

Jimmy a îndurat cu greu noul statut. La mânie, a luat una dintre cele mai greșite decizii din carieră: a renunțat la contractul pe care îl avea cu influentul proprietar de cai John E. Madden, care îl obliga să participe la o cursă din New York cu

proprietatea acestuia, calul *The Minute Man*. Și, după ce a plătit o importantă sumă de despăgubire, a ales să concureze pe un alt armăsar, *High Ball*. Însă niciun cal nu a câștigat! Madden, lezat în orgoliu, a jurat că se va răzbuna.

Pentru Jimmy a fost prea mult... Căci nu era singura sa problemă: primii ani ai veacului al XX-lea au fost vremuri dure pentru membrii comunității de culoare din America. Și nici sportivii nu erau scutiți: intimidati și ironizați de colegi sau de patroni și luați în vizor și amenințați de Ku Klux Klan.

America nu părea țara în care Winkfield și-ar fi putut duce visurile mai departe. A luat un bilet pentru primul vapor spre Europa și a plecat fără să se mai uite înapoi! Unul dintre antrenorii cu care lucrase avusese mai multe contracte în Polonia și Rusia. Așa că, prima oprire a lui Jimmy a fost în Polonia. „Mi-a dat o carte și m-am pus pe învățat limba; dar și pe călărit, în scurt timp am început să câștig cursă după cursă“ – a povestit jockeyul.

Au urmat luni pline de succes: a participat la cele mai

Fotografie realizată
pe când era în Polonia

*Pregătindu-se
să ia startul
într-o alergare*

importante curse din Polonia, Austria, Ungaria, Germania, Italia, Spania sau Anglia. În aproape toate s-a impus, în șaua unor cai pursânge, cu proprietari, la rândul lor, cu... sânge albastru: un baron german (din bogata familie de bancheri von Oppenheim), un prinț polonez (descendent al vechii familii Lubomirski)...

Pasionații de hipism i-au recunoscut imediat talentul, iar pariourii din întreaga Europă și-au pus repede toți banii la bătaie pe micuțul negru, considerând că ar pleca „favorit, chiar și dacă ar fi călărit o capră!”.

Dar cel mai bine s-a simțit în Rusia. „Ajunsesem chiar în vârf” – le spunea apropiaților. Datorită unui contract semnat cu Leon Mantacheff, un magnat armean al petrolului, ajunsese să câștige chiar și 100.000 de ruble pe an.

A locuit multă vreme la cel mai somptuos hotel din Moscova, având propriul valet (Vassily). Devenise una dintre cele mai cunoscute figuri ale lumii mondene rusești: se delecta, în fiecare dimineață, cu cele mai fine mâncăruri, însoțite, mai mereu, de caviar și de șampanie; frecventa cele mai scumpe și la modă localuri; cu toate că era căsătorit cu fiica unui nobil rus (după unii biografi, ar fi fost

la a doua căsnicie, prima cu o tânără de culoare din Kentucky), flirta fără perdea. Asta, probabil, a și condus la sfârșitul căsniciei. Prin 1911, nota jurnalistul american Roy Terrel, cel care l-a intervievat în 1961, pentru revista *Sports Illustrated*, Alexandra i-a cerut divorțul, pe motiv de abandon. Jimmy nu s-a opus. Întrebată unde poate fi găsit fratele, sora lui Jimmy, Maggie, a răspuns sec: „El e mereu cu... caii!”.

Cu toate că țarul Nicolae al II-lea era un mare fan al curselor și proprietar de cai, Wink (cum îl numeau atât apropiații, cât și jurnaliștii) a decis să nu concureze cu armăsarii acestuia, deoarece Nicolae păstra un procent prea mare din câștiguri „și nu-i dădea aproape nimic jocheului”, a

mărturisit Jimmy.

„Înainte de Revoluție, Rusia era o țară bună – a spus în nenumărate rânduri. Niciodată nu am fost obligat să plătesc vreo taxă!” Persoanele de culoare erau foarte rare acolo în acele vremuri. Dar, după cum a declarat presei, mai târziu, o nepoată, Wink nu s-a simțit niciodată ofensat de curiozitatea celor din jur, chiar dacă „străinii se apropiu adesea de el, îi atingeau pielea și o frecau, dorind să vadă dacă se duce culoarea”.

Idată cu ascensiunea bolșevismului, lucrurile s-au schimbat total! Inițial, Jimmy a încercat să rămână în afara atenției noilor oficialități. „Nimeni nu ne-a deranjat, atâtea vreme cât am adoptat ținute vechi și murdare” – i-a povestit lui Terrell tactica adoptată. Însă, odată ce situația s-a înrăutățit, cei mai importanți jochei, antrenori, proprietari de cai, membri ai Clubului ecvestru din Moscova s-au văzut nevoiți să părăsească orașul și să se retragă la Odesa. Au luat cu ei, bineînțeles, și cele mai scumpe exemplare de pursânge (peste 200 de animale). Moscova „nu

În Franța, 1923

mai era locul în care un micuț negru din Chilesburg, Kentucky, să se mai potrivească – și-a zis Wink.

Prezența în zona Odesei a misiunii militare franceze a îngreunat înaintarea bolșevismului. Însă, când au sosit primele informații cu privire la ajungerea trupelor roșii la periferia orașului, în aprilie 1919, Jimmy și prietenii și-au dat seama că venise timpul să fugă.

Unul dintre apropiați, polonezul Frederick Jurjevich, se gândise la un plan de evadare. Era însă foarte riscant, deoarece implica evacuarea unui număr mare de persoane – atât bărbați, cât și femei și copii! –, dar și a aproximativ 250 (numărul variază, în funcție de sursă, între 200 și 262!) de armăsari! Wink, terorizat de posibilitatea ca „roșii să îi mănânce” animalele dragi, a decis că se va pune în slujba lui Jurjevich, devenindu-i mână dreaptă. Când tunurile au început să se audă, grupul s-a pus pe treabă. O noapte întreagă au pregătit caii și au pus la punct ultimele detalii.

Au părăsit Odesa într-o dimineață, la 4 aprilie. Povestită de Edward Hotaling, autorul unei interesante istorii a jocheilor de culoare (1999), călătoria a fost epică. „Coloratul și numerosul grup al lui Winkfield a trecut pe lângă depozitele fumegânde din zona portului, străbătând orașul, prin fum și funingine și dărâmături; și-au tăiat drum printre cadavre de animale și oameni și printre vehicule militare distruse”. În încercarea de a se feri de trupele

Pe proprietatea din Franța, 1963, ...

bolșevice, au fost nevoiți să aleagă rute ocolitoare, să nu folosească drumurile obișnuite. În Ucraina, când ciudatul grup ajungea prin cătune îndepărtate, țăranii speriați îi confundau cu roșii și îi îndepărtau cu focuri de armă.

Pentru a duce la adăpost femeile și copiii, s-a decis ca prima destinație intermediară, până în Polonia, să fie... Bucureștiul; de unde, cu trenul, să plece spre Varșovia.

Drumul lung și anevoios i-a supus la numeroase provocări. Dar, cea mai greu de rezolvat a fost procurarea hranei. În scurt

timp, ea a devenit rară, atât pentru oameni, cât și pentru cai. Wink și camarazii au fost nevoiți să cerșească de la țăranii prin ale căror cătune treceau. Arătând mai mult a nomazi zdrențăroși, călărind și trăgând de căpăstru atât de mulți armăsari, în România au fost adesea confundați cu o sațră de țigani și alungați. Dar au mai apărut și altfel de probleme provocate de... tovarășii polonezi. Pe cât de buni călăreți erau, pe atât erau și catolici fervenți. Când, în Vinerea Mare, au găsit o vacă, în loc să exulte de fericire că au cu ce să își potolească foamea, au îngrijit-o. Nu puteau nici omorî animalul, nici consuma carne! Așa că, cu încă o gură de hrănit, grupul și-a continuat drumul, până în Duminica Paștelui, când au dat-o la schimb pe un porc și s-au delectat cu o friptură bună...

Exodul, numit în istoria polonezilor „Odiseea”, a fost, până la urmă, unul încununat de succes. La Varșovia, la 29 iunie au ajuns toți bărbații, mai puțin însă toți caii. (Din nou, cifrele diferă: unele susțin că au murit doar 10 armăsari, alții chiar... 100!) Dintre cei rămași în viață, câțiva s-au regăsit pe listele de concurs hipic din următoarele săptămâni!

Wink nu a rămas prea mult la Varșovia. Când Mantacheff a reușit să se stabilească la Paris, i-a trimis vorbă să vină și el. Inițial, i-a fost greu jocheului obișnuit cu traseele lungi americane să facă față circuitelor hipice pariziene mult mai scurte. Dar, cu multă muncă și încăpățănare,

... cu fiul Robert...

a reușit să se impună. Și, din nou, să câștige cursă după cursă!

A devenit rapid un personaj îndrăgit, mai ales de comunitatea americanilor, care era aproape nelipsită de la curse. Mergeau să parieze, știind că vor câștiga, dar și să-și vadă compatriotul, care, inimă mare, pe mulți îi invita la cină sau la un pahar. După cum își amintea unul dintre apropiați, pe puțin zece americani pe seară primeau asemenea invitații! Dar și numele mari din rândul expaților deveniseră persoane de casă la Jimmy: Josephine Baker și carismaticul actor și dansator Bill Bojangles Robinson au dansat și au întreținut atmosfera nu numai o dată la petrecerile organizate de jocheul de culoare.

Afost îndrăgit și de francezi. Ei au început să îl adore, deoarece, pe lângă că era un bărbat șarmant, le și vorbea fluent limba.

În 1922 s-a căsătorit din nou, aleasa fiind Lydia de Minkiwitz (1896 – 1956), născută în Rusia, dar nevoită să plece în exil, alături de tată, un faimos inginer. Din banii strânși cu ajutorul curselor, dar și cu sprijinul noului socru, cei doi și-au cumpărat o vilă cu trei niveluri și o fermă lângă Paris, la Maisons-Laffitte. Acolo, Wink și-a văzut visurile împlinite: a ridicat grajduri pentru 29 de armăsari, dar a trăit și venirea pe lume a încă doi copii: Robert (1923 – 1974) și Liliane (n. 1924).

După mai bine de 2.600 de victorii înregistrate de-a lungul carierei, Jimmy Winkfield s-a retras din circuitul hipic în 1930, pentru a se dedica doar creșterii

... și cu nepoții

și antrenării cailor de rasă.

Observator atent al vremurilor, dar și pățit, Wink a considerat ascensiunea nazismului ca pe o amenințare serioasă. Așa că a decis să își trimită soția și fiica în America, la Cincinnati, pentru a fi la adăpost, împreună cu unele rude. Alături de fiu, Robert, a rămas să aibă grijă de cai. Când trupele germane au invadat Franța, cei doi Winkfield și-au deschis porțile fermei soldaților francezi. Situația escaladând, au fost nevoiți și ei să plece spre S.U.A. Se reîntorcea acasă, dar acolo era un necunoscut! Și încă unul care se lovea în continuare de aceeași politică segregacionistă. S-a angajat ca muncitor în construcții. Pentru a-și ascunde vârsta, după cum a povestit, mai mult sau mai puțin romanțat, în interviul acordat în 1961 prestigioasei reviste sportive americane, a început să-și înnegrească părul încăruntit folosind cremă de pantofi... Apoi, pentru o vreme, cercul vieții i s-a închis: a fost angajat în personalul uneia dintre cele mai cunoscute curse hipice din Baltimore.

S-a reîntors, în 1953, la Paris, cu intenția de a sta doar o scurtă vreme, pentru a scoate

la vânzare ferma. Însă, planul de acasă nu s-a prea potrivit... A fost convins de foștii asociați și de prietenii francezi să rămână. Așa că tot restul vieții și l-a petrecut călătorind între Franța și America.

În continuare însă America nu i-a arătat respectul și gratitudinea pe care le merita. Într-una dintre vizitele acasă (în scop medical), în 1961, a fost invitat de reporterii

de la *Sports Illustrated* la un banchet, organizat în timpul derbyului hipic din Kentucky, la un cunoscut hotel din oraș. Când a dorit să intre, portarul (tot de culoare!) nu i-a permis. După discuții îndelungate, apoi scuze din partea ziariștilor, Wink a ajuns în restaurant.

S-a stins din viață în Franța, la ferma unde a trăit unii dintre cei mai fericiți ani, la Maisons-Laffitte, la 23 martie 1974. „Tata a avut o viață frumoasă – a declarat fiica, Liliane, într-un interviu pentru *New York Times*. A început de jos și a ajuns chiar în vârf, apoi a coborât iar, în perioada celor două războaie mondiale, și a ajuns iar sus. A rămas mereu încrezător și hotărât să obțină victorie după victorie.”

Postum, meritele i-au fost recunoscute: în 2004, a fost înscris în rândul celor mai faimoși jochei din istoria S.U.A. Anul următor, prin Rezoluția 231, Camera Reprezentanților a „celebrat viața și realizările remarcabile ale unuia dintre marii sportivi americani, Jimmy Wink Winkfield, care a reușit, în viață, să treacă atât de toate limitările rasismului, cât și de alte obstacole semnificative”. ■

ALBUM ISTORIC

Prin intermediul doamnei Nadia Manea, de la Banca Națională a României, am primit de la doamna Mihaela Ciobotea fotografiile pe care vi le prezentăm pe planșele acestui număr.

Doamna Mihaela Ciobotea este nepoata preotului Coriolan Buracu. El s-a născut la 15 mai 1888, în localitatea Prigor, din județul Caraș-Severin, într-o familie de macedo-români. A urmat clasele primare la Budapesta și Viena, liceul la Brașov, apoi Institutul Teologic la Caransebeș. Ca paroh la Mehadia, a desfășurat o activitate susținută pentru drepturile românilor din monarhia dualistă, fapt ce a atras atenția autorităților ungare, care l-au arestat pentru scurtă vreme. A fost trimis pe front, ca preot militar, în Primul Război Mondial, mai întâi în Galiția, apoi în Italia.

A luat parte activă la procesul Unirii din 1918. În 1924 a fost numit primul director al Palatului Culturii din Turnu Severin. Din această funcție a sprijinit, mai ales cu donații de carte, pe românii de peste Dunăre.

*Părintele Coriolan Buracu
și manuscrisul amintirilor sale*

*Imagine de la înmormântarea lui Ioan G. Bibicescu
în Cimitirul „Sf. Gheorghe” din Turnu Severin. Pe rândul doi,
primul din stânga privitorului de azi, preotul Coriolan Buracu,
primul director al Palatului Culturii și unul dintre cei care
au vorbit despre implicarea celui trecut la cele veșnice
în susținerea românilor din Banat înainte de 1918*

*Palatul Cultural din Turnu - Severin, unde
am fost primul director, de la 1924 - 1929.*

*Palatul Culturii din Turnu Severin,
fotografie cu o însemnare autografă a părintelui Coriolan Buracu*

*Teodor Costescu
(centru; din inițiativa sa
și cu importanta sa
contribuție bănească
s-a realizat Palatul
Culturii),
Gh. Costovici
(stânga; contabil)
și Coriolan Buracu
(Turnu Severin, 1928)*

*Coriolan Buracu în gradina de vară a cinematografului
Palatului Culturii din Turnu Severin*

*Copiii părintelui Coriolan
și ai Mariei Buracu: Tatiana, Matei,
Horia, Florin, Sandi,
Tudor și Mihai,
Turnu Severin, 1931;
mezinul familiei,
Octavian, s-a născut în 1932*

*Coriolan Buracu cu familia,
în grădina
Palatului Culturii, 1926*

*Vizita regelui
Carol al II-lea
și a Marelui
Voievod
de Alba-Iulia
Mihai,
în Țara Almăjului,
la invitația
părintelui
Coriolan Buracu,
mai 1933*

Încheiem aici analiza manierei în care Moscova falsifică adevărul despre soarta Tezaurului B.N.R. evacuat în Primul Război Mondial (Magazin istoric, nr. 5 – 6/2024).

ISTORIOGRAFIA ȘI PROPAGANDA RUSĂ DESPRE TEZAUR

ILIE SCHIPOR

Când, în noiembrie 2023, am aflat că la Canalul TV „Steaua” (Звезда/ Zvezda) al Ministerului rus al Apărării a fost difuzat filmul documentar „Misterul aurului românesc din Rusia” (Тайна румынского золота в России), am fost convins că acesta a fost realizat cu implicarea lui A.G. Mosiakin – autorul trilogiei istorice *Aurul*, citată repetat în articolele anterioare –, care a fost consultant științific la mai multe producții cinematografice din seria „Misterele secolului” (Загадки века) ale acestui post oficial de televiziune: „Pe urmele camerei de chihlimbar” (2016), „Marele jaf. Secretul comorilor din Pskov” (2018), „Aurul arian. Ultimul secret al Reichului” (2019) etc.

Am mai sperat, de asemenea, ca în film să o regătesc drept contribuitor imparțial și pe distinsa doamnă Pokivailova, cea care semnala în partea de concluzii a recente sale monografii *Soarta*: „Subiectul părții pierdute [în drumul către Moscova – n.n.] a încărcăturii aurului românesc, precum și altele asemenea nu au nicio dovadă documentară până în prezent și acestea au fost menționate [în lucrarea sa – n.n.] în principal ca o ilustrare a poveștilor aproape polițiste și chiar ca ficțiuni sincere asociate comorilor românești” (p. 245). M-am înșelat în cazul ambelor mele așteptări.

Iuri Brejnev, captură de ecran din „documentarul” prezentat de postul de televiziune Zvezda

Mai întâi, filmul – prezentat ca aparținând genului documentar – nu pare a avea un consultant științific și, ca efect, acesta nu a valorificat

niciuna dintre informațiile arhivistice publicate în *Aurul* lui Mosiakin, care demonstrează indubitabil că: aurul B.N.R. predat rușilor la 16 februarie

1917 a corespuns (până la nivelul subdiviziunilor monetare) procesului-verbal încheiat la Iași, la 14 decembrie 1916, înainte de plecarea eșalonului spre Moscova; tezaurul bancar al României, calculat riguros conform standardelor rusești, valora 117.936.636,99 ruble-aur și conținea 91.310,554 kg aur pur; întreaga masă monetară a Tezaurului României a fost păstrată, până la 23 mai 1921, intactă și sub autoritatea

exclusivă a autorităților sovietice, în depozitele Băncii Poporului sau Comisariatului pentru Finanțe, realitate care anulează și duce în derizoriu susținerile propagandistice privind substituirea unei părți a Tezaurului B.N.R. pe timpul transportului spre Moscova, însușirea aurului românesc de către albgardiști sau voluntarii cehoslovaci, topirea lui în lingouri, utilizarea acestuia pentru achitarea obligațiilor asumate la Brest-Litovsk și pentru subvenționarea mișcării antiromânești din sudul Rusiei, Basarabia sau de oriunde altundeva în lume etc.

Apoi, cei patru istorici mobilizați pentru a elucida „misterele aurului românesc” – predat Băncii de Stat a Rusiei în custodie temporară și confiscat abuziv de regimul bolșevic – s-au dovedit preocupați mai mult de satisfacerea așteptărilor *vatnicilor* fideli ai canalului TV „Steaua” (*vatniki/vatniki*

este o expresie argotică, prin care sunt definiți susținătorii fanatici ai politicii regimurilor succesive din Rusia, cei care acceptă neadevărurile servite, prin dezinformare ori propagandă, de mass-media oficială), decât de prezentarea cât de cât corectă a destinului Tezaurului României evacuat în 1916 – 1917 la Moscova.

Ca urmare, contrar precizărilor din documentarul-sinteză redactat de înaltul funcționar bancar sovietic Serghei A. Bubiakin (*Destinul*, doc. nr. 121), care prezintă contextul în care comisarul poporului Iakob S. Ganețki a ridicat briliantele familiei regale în februarie 1919, în film se susține că „bijuteriile reginei Maria au fost ascunse în pereții reședinței ambasadurii Norvegiei la Moscova” (minutul 8-11), de unde ar fi fost furate ulterior de muncitorii ce făceau reparații la respectiva clădire.

Teza predilectă a filmului

pare a fi aceea că românii au predat rușilor o cantitate mult mai mică de aur decât cea plecată din gara Iași, lătmotiv care se regăsește în susțineri, nedocumentate arhivistic, precum: „La Moscova nu au ajuns toate componentele tezaurului evacuat în decembrie 1916” (min. 9-54); „Dacă presupunem că o parte din aur a dispărut în drum spre Rusia, atunci la Moscova a fost predat mult mai puțin decât cele 60 t” (min. 11-55); „Dar de ce românii cer restituirea a 93 t, căci la Moscova au ajuns mai puțin de 60 t de aur?” (min. 13-05) etc.

Frecvența și insistența distribuirii acestor falsuri istorice mi-au întărit convingerea că, printre altele, Mosiakin nu a dorit să se compromită prin implicarea lui în realizarea acestui film – mai degrabă de ficțiune, decât documentar –, în care i-au fost neglijate sau chiar contrazise flagrant toate informațiile științifice descoperite în arhivele ruse

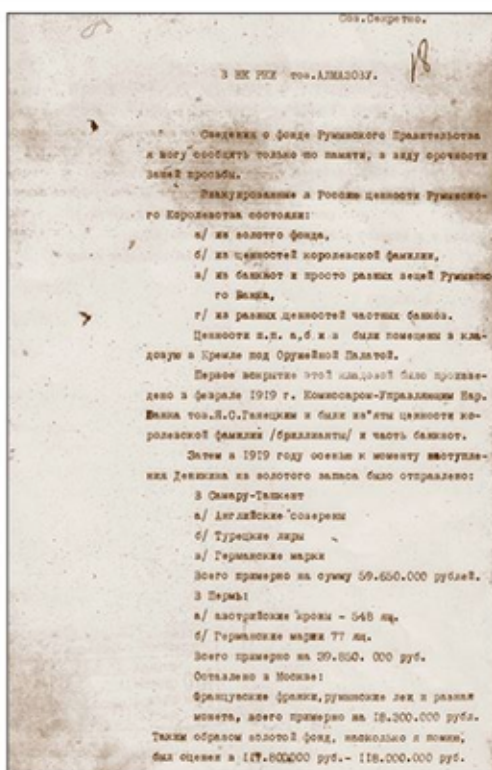
Tipuri de monete din care era alcătuită rezerva de aur a B.N.R., evacuată la Moscova; imagine din expoziția prezentată de Banca Națională în Palatul Parlamentului European

și valorificate recent în *Aurul*.

Spre deosebire de scenariul prezentat anterior privind topirea aurului românesc, în 1918, la Ekaterinburg sau Ekaterinoslav (*Magazin istoric*, nr. 6/2024), această imagină acțiune este amânată în film cu doi ani: „În aprilie 1920, Lenin l-a însărcinat pe comisarul poporului pentru Finanțe să anonimizeze aurul României. Cum anume să îl anonimizeze? Prin topirea lui și transformarea în lingouri. Ce a permis asta? A permis ca ștampilele inițiale să fie eliminate și apoi aplicate ștampilele țărilor terțe”; „Scopul a fost de a șterge pur și simplu istoria acestui aur. A fost o decizie politică” (min. 16-45 la 17-08).

Dacă „anonimizarea” lui Lenin ar fi avut loc la începutul lui 1920, cum își pot explica autorii și propagandiștii acestei fabulații că, peste mai bine de un an, la 23 mai 1921, toate cele 13 tipuri de monete și lingouri din aur ale României erau păstrate în depozitele bancare sovietice în exact aceleași cantități și valori precum cele inventariate la predarea-primirea de la Moscova din februarie 1917? Doar mitologica Pasăre Phoenix posedă proprietatea autoincendierii periodice și regenerării din propria-i cenușă...

Confuzionarea telespectatorilor puțin familiarizați cu istoricul Tezaurului României a fost o misiune relativ facilă pentru realizatorul și contributorii filmului, când aceștia

Pagină din raportul întocmit de Bubiakin, la 13 decembrie 1924

au „amestecat” (intenționat sau din superficialitate de documentare) componenta bancară a acestuia (evacuată în decembrie 1916) cu valorile identitare (cultural-artistice, arhivistice, numismatice, arheologice, bisericești etc.) predate în custodie rușilor la 5 august 1917 (min. 11-35, 14-21, 33-06 etc.).

Apoi, prin simple enunțări de restituiri imaginare din aurul confiscat de bolșevici, fără ca acestea să fi avut vreodată loc (de unde și lipsa minimelor dovezi documentare), s-a ajuns ca în „Misterul...” să se susțină: „Până în 1986, U.R.S.S. a transferat României circa [plus-minus] 64 t de aur. Deci ei au primit exact atât cât – dacă rotunjim

în sus – am putut obține de la aliații noștri români din Primul Război Mondial” (min. 35-15).

Respectând „regula de aur” conform căreia orice produs media de propagandă trebuie să se încheie cu un mesaj forte, Iuri Brejnev (redactor șef al acestui canal TV și realizatorul filmului) a evocat – la sfârșitul „documentarului” său – episodul jefuirii simpaticului escroc Ostaș Bender din romanul-ficțiune *Vițelul de Aur*, căruia grănicerii români nu doar că i-au confiscat dolarii, bijuteriile și brățările din aur (branzuletkă/branzuletkă din film), adunate prin furtisaguri și cu prodigios talent pe întreg cuprinsul Uniunii Sovietice, ci l-au și întors din drumul său spre lumea liberă, simbolizată de înșoritul și exotul Rio de Janeiro.

Este posibil ca această

Etehnica – desprinsă mai degrabă din epoca *Agit-propului* (structurilor sovietice de agitație și propagandă) – să fi avut un rating ridicat în rândurile telespectatorilor care au urmărit filmul fără a avea nevoie de traducere sau subtitrare.

Cu siguranță, în cazul românilor, cei mai mulți și-au amintit de celebrul cupletist Constantin Tănase, cel care – în august 1945 – spunea (invocând, asemenea lui Ilf și Petrov, granița de est a țării): „De la Nistru pân’ la Don,/ Davai ceas, davai palton,/ Davai ceas, davai moșie,/ Harașo tovărășie”. ■

Am primit un mail la redacție: „Sunt doctor în istorie și profesor și cercetător la Universidade Federal Fluminense. Aș putea publica un articol în revista dumneavoastră?”

Am citit articolul, l-am găsit interesant și îl publicăm.

DINCOLO DE RÂUL IPIRANGA

FÁBIO FERREIRA
(Universidade Federal Fluminense,
Rio de Janeiro, Brazilia)

*Dom Pedro
la vârsta de 18 ani,
înălțat de pictorul francez
Jean-Baptiste Debret
(1768 – 1848)*

Când brazilienii se gândesc la independență, se gândesc la prințul portughez Pedro de Bragança, aflat la malul râului Ipiranga (astăzi în cadrul orașului São Paulo), strigând, la 7 septembrie 1822: „Independența sau moartea!” și realizând astfel despărțirea de Portugalia (Magazin istoric, nr. 9/1980). Mulți cred că, doar prin această faptă, Brazilia a devenit o țară liberă și suverană. Povestea s-a repetat vreme de 200 de ani, iar astăzi este înrădăcinată în societatea noastră. O regăsim în cărți, filme, muzee, monumente și în denumirea unor orașe. Data de 7 septembrie a devenit principala sărbătoare națională. Dar cum ar trebui mai bine înțeleasă independența Braziliei?

Dobândirea independenței a fost un proces care a durat mai mulți ani, motiv pentru care trebuie să privim dincolo de râul Ipiranga. Istoricii trebuie să analizeze capitolele istoriei, precum independența, în contextul lor, să privească tot procesul, și nu doar evenimente izolate, cum a fost 7 septembrie.

ÎNTOARCEREA REGEIUI

La vremea aceea, independența putea să însemne o

despărțire completă de Portugalia, după cum s-a și întâmplat, sau putea rezulta într-un guvern autonom ce menținea câteva legături cu țara mamă, după cum, de exemplu, Canada și Australia au rămas asociate monarhiei britanice. Ambele posibilități se regăseau în proiectele politice ale Braziliei.

Nu exista o identitate națională braziliană și nici un stat național brazilian. Locuitorii Braziliei se considerau portughezi, membri ai națiunii portugheze. Identitatea și statul națio-

nal brazilian au fost create după 1822. La începutul anilor 1820, Brazilia era un regat unit cu Portugalia, iar capitala era Rio de Janeiro, nu Lisabona. Dar cum a ajuns un oraș din America să fie capitala unei țări europene?

Răspunsul se datorează unui personaj care a schimbat popoarele și țările Europei, provocând morți, războaie și căderea mai multor familii regale vechi: Napoleon Bonaparte. În 1807,

Bonaparte a invadat Portugalia, iar familia regală portugheză a fugit din Europa și a mutat centrul domeniilor portugheze în Rio de Janeiro. Deși Napoleon a fost învins în 1815, familia regală a ales să rămână în Brazilia.

În 1820, în mai multe regiuni din sudul Europei, au urmat o serie de revoluții și mișcări liberale, fiecare cerând câte o Constituție. Astfel de mișcări au avut loc, de exemplu, în Regatul celor Două Sicilii, în Spania și în Portugalia. Un aspect deosebit al mișcării din Portugalia a fost faptul că liberalii i-au cerut regelui Dom João al VI-lea de Bragança și familiei sale să se întoarcă în Lisabona.

Cererile lor au răsunat în multe teritorii importante ale monarhiei portugheze, inclusiv în Brazilia, precum în Pará (o provincie din regiunea amazoniană), în Bahia și în Rio de Janeiro. Lipsit de sprijinul unor părți importante ale Braziliei, Dom João a ales să se întoarcă în Portugalia, deși era conștient de faptul că, în Lisabona, liberalii aveau să îi reducă puterile politice.

Regele a părăsit Rio de Janeiro la 26 aprilie 1821, însă și-a lăsat cel mai mare fiu, Dom Pedro, regent, responsabil pentru afacerile Braziliei. La vremea aceea, se crease deja un Parlament, numit Cortes, în Lisabona, unde se

Proclamația de la malul râului Ipiranga, pictură din 1888 de brazilianul Pedro Américo

pregătea o Constituție ce trebuia să fie aplicată în toate teritoriile Portugaliei de pe glob (*Magazin istoric*, nr. 10/1993, 7/2015), din Europa (Portugalia) până în Africa (Angola și Mozambic, de exemplu, *Magazin istoric*, nr. 1/2015), Asia (de exemplu, în Timor, în regiunea Goa din India, și în Macao din China) și America (Brazilia și Uruguay).

CĂLARE PE CAI, NU PE CATĂRI

Deși Constituția a fost promulgată abia în octombrie 1822, autoritățile din Lisabona începuseră deja să ia măsuri ca să reducă puterea prințului Pedro și a Guvernului din Rio de Janeiro. De exemplu, Cortesul a desființat mai multe funcții create în Rio de Janeiro odată cu sosirea lui Dom João. Mulți brazilieni au pierdut

astfel șansa de a avea influență politică și a obține posturi în administrație, ceea ce i-a nemulțumit. Altă măsură care i-a înfuriat pe locuitorii Braziliei a fost faptul că Lisabona i-a poruncit prințului Pedro să se întoarcă în Europa.

Dom Pedro însă a declarat, în ianuarie 1822, că avea să rămână în Brazilia. A expulzat câteva unități militare portugheze ce erau credincioase Cortesului din Lisabona, aflate în Rio de Janeiro. Apoi, fără să obțină acordul Lisabonei, în februarie, prințul a decis că Guvernul său avea să verifice hotărârile din Cortes ce afectau Brazilia și să stabilească dacă se aplicau. În iunie, Dom Pedro a ordonat să se creeze o Adunare în Rio de Janeiro, care să elaboreze o Constituție pentru teritoriile americane ale familiei de Bragança. În același timp, s-a aliat cu mai mulți factori sociali din provinciile braziliene, cu toate că încă mai existau segmente ale populației credincioase Cortesului.

În august, Dom Pedro a decretat că orice forță militară din Portugalia care acosta în Brazilia fără permisiunea sa avea să fie tratată ca o forță inamică. A publicat o declarație internațională în care își justifica faptele, în calitate de lider al Guvernului din

Dom Pedro, în numele tatălui său, jură credință Constituției portugheze la 26 februarie 1821, pictură de Félix Taunay (1795 – 1881)

*Prințul Pedro poruncește
unor ofițeri portughezi răsculați
să se întoarcă în Portugalia în februarie 1822,
pictură din 1922
de brazilianul Oscar Pereira da Silva*

Rio de Janeiro, și a trimis legații diplomatice la Londra, Paris și Washington.

Apoi, prințul a călătorit spre São Paulo, să negocieze cu aliații săi din regiune. În acest context a avut loc evenimentul considerat astăzi momentul independenței Braziliei. La 7 septembrie, în apropierea acestui oraș, Dom Pedro a primit scrisori din Rio de Janeiro despre noile măsuri luate de Cortes împotriva Guvernului său. În acel moment, prințul a spus membrilor anturajului său că legăturile cu Portugalia sunt rupte definitiv. Deși astăzi înțelegem acest moment drept Ziua Independenței, în 1822 nu a avut un mare ecou în presă și nu a fost exploatat de Guvernul din Rio de Janeiro.

În anii următori însă, în societatea braziliană s-a creat o variantă eroică a acestui eveniment. Conform noii versiuni, Dom Pedro și Curtea sa s-ar fi aflat călare pe cai (de fapt, se aflau pe catări,

principalul animal de transport din epocă), iar prințul, indignat de măsurile Lisabonei, și-ar fi scos sabia pe malurile râului Ipiranga și ar fi strigat: „Independența sau moartea!”, fiind urmat în acest gest de toți membrii anturajului său.

Lăsând deoparte această poveste romanțată și revenind în 1822, ziua care a avut mai mult impact în epocă a fost 12 octombrie. În acea zi, Dom Pedro a fost proclamat împăratul Braziliei la Rio de Janeiro. Gestul a urmat ritualurile monarhiilor europene și

a avut scopul de a demonstra că guvernarea sa reprezenta o continuitate a unei familii regale tradiționale de pe vechiul continent. În plus, data de 12 octombrie era ziua de naștere a lui Dom Pedro și, cel puțin în 1822, a avut un impact mult mai puternic decât evenimentele din 7 septembrie. În anii 1820, s-a înțeles că Imperiul Brazilian s-a născut în octombrie; 12 octombrie a fost sărbătoarea oficială până în 1831, când, în urma unei crize de Guvern, Dom Pedro a abdicat, a părăsit Brazilia și s-a întors în Portugalia.

*Încoronarea
împăratului
Pedro
din 1 decembrie
1822,
pictură
din același an
de Jean-Baptiste
Debret*

*Dom João în vremea
când era prinț regent
pentru mama sa,
portret de pictorul portughez
Domingos Sequeira (1768 – 1837)*

DE LA AMAZON ÎN NORD, PÂNĂ ÎN STEPELE DIN SUD

La 1 decembrie 1822, tot în Rio de Janeiro, a avut loc încoronarea lui Dom Pedro ca împărat al Braziliei. Ziua avea un tâlc deosebit. Pentru portughezi, la 1 decembrie 1640, ducele de Bragança, strămoșul lui Dom Pedro, a dobândit independența Portugaliei, eliberând-o de Spania. Alegând o zi atât de importantă, Dom Pedro își asocia imaginea și imperiul cu un trecut plin de glorie al poporului portughez și al familiei de Bragança.

Trebuie să ne amintim că

Portretul oficial
al regelui João al VI-lea,
realizat în 1817
de Jean-Baptiste Debret

episodul din 1822 a provocat reacții diferite în teritoriile braziliene. De exemplu, în multe părți ale regiunii amazoniene, locuitorii au respins proiectul lui Dom Pedro. Capitala provinciei Bahia, Salvador, a rămas în mâinile soldaților credincioși Portugaliei până în iulie 1823.

În regiunea Rio de la Plata, unde astăzi se află granița dintre Argentina și Uruguay, a avut loc un conflict sângeros. Teritoriul ce, în viitor, avea să devină Uruguay, aparținea monarhiei portugheze din 1821, anexat în urma unei invazii începute în

1817, și era locuit în majoritate de vorbitori de limbă spaniolă. Capitala, Montevideo, se afla sub controlul unor unități militare portugheze și „uruguayenilor“, ce se opuneau cu înverșunare proiectului imperial brazilian. Aceste facțiuni au intrat în război cu alte unități militare din regiune și cu alți „uruguayeni“.

Pentru Dom Pedro a fost o mare provocare să își extindă puterea până în pădurile amazoniene, până la linia Ecuatorului, și până în stepele din jurul fluviului La Plata din sudul continentului. Strigătul de pe malul râului Ipiranga și proclamația din Rio de Janeiro nu au fost suficiente pentru a obține controlul tuturor acestor provincii. În ciuda ambiției politice de a crea o „Brazilie unită“, imperiul nu avea suficienți soldați pentru a supune toate provinciile, așa că Dom Pedro a fost nevoit să angajeze mercenari francezi și britanici.

Au avut loc numeroase conflicte, însă, treptat, împăratul a învins opoziția. Ultimul teritoriu controlat de forțele portugheze a fost Montevideo, unde au intrat trupele braziliene în martie 1824. Însă în 1825 locuitorii s-au răsculat, iar Uruguayul a devenit independent în 1828. În 1824,

Împăratul Pedro (centru),
alături de fiica sa Maria a II-a,
regina Portugaliei (dreapta),
și soția sa Amélie,
înfațișați pe frontispiciul
Constituției portugheze din 1826

Dom Pedro a acordat Braziliei prima sa Constituție. Iar în 1825, Portugalia a recunoscut independența țării.

Imperiul mai avea multe sarcini dificile: să își repare economia, slăbită de evenimentele de la începutul anilor 1820; să creeze o identitate națională pentru un stat creat în lipsa unei națiuni; și să supraviețuiască jocurilor politice ale provinciilor și ale Guvernelor străine.

De-a lungul anilor, evenimentele de la malul râului Ipiranga au căpătat importanță, iar data a devenit principala sărbătoare braziliană. Ce s-a întâmplat în restul țării s-a uitat, iar astăzi puțini, în afara oamenilor de știință, cunosc procesele complexe ce au dus la independența țării sau celelalte date ce pot fi recunoscute ca „ziua independenței“. Este datoria istoricilor să amintească societății ce s-a uitat de-a lungul deceniilor și secolelor de istorie.

În românește de
Andrei OPREA

Întoarcerea
lui Dom João
al VI-lea
la Lisabona,
în 1821

ULRICH ZWINGLI LA KAPPEL

FLORENTINA DOLGHIN

La începutul veacului XVI, când Franța, Spania, Austria, Rusia își afirmă ambițiile expansioniste – este vremea cuceririlor, a marilor descoperiri maritime –, cele 13 cantoane elvețiene ascultă sfaturile unui sihastru,

Nicolas de Flue: „Temeți-vă de Dumnezeu și veți fi puternici. Nu vă amestecați niciodată în afacerile puterilor care vă înconjoară. Nu lărgiți prea mult gardul care vă împrejmuiește.“ Beatificat de Roma, apoi canonizat, călugărul Nicolas de Flue este singurul sfânt produs de Elveția, ne spune Denis de Rougemont în volumul *Elveția sau istoria unui popor fericit*. Tradiționala neutralitate a țării își poate căuta obârșiile și în îndemnul acestui ascet.

Europa aceeași vreme este zguduită și de o schismă religioasă dramatică. Ea desparte Nordul germanic de restul continentului și este opera călugărului Martin Luther (1483 – 1546; Magazin istoric, nr. 2/1976, 11/1983, 8 – 9/2017), profesor de teologie la Universitatea din Wittenberg, pe care meditațiile asupra Sfinților Pavel și Augustin îl conduc la concluzia inutilității mijlocirii Bisericii, a condiției păcătoase a omului, ce face cu neputință celibatul, iar căsătoria abominabilă, dar necesară. Luther suferă la vederea bietului popor german oprimat și înșelat de un cler avid. În octombrie 1517 el agață pe ușa Catedralei din Wittenberg cele 95 de teze, în care denunță traficul de indulgențe practicat de Biserică, apoi își apără cu curaj ideile în fața cardinalului-legat Cajetano.

Începe perioada războaielor religioase, pe care liniștitele cantoane elvețiene nu le mai pot ocoli. Se vor diviza între catolici și protestanți, numai cinci, cele alpine (Zug, Lucerna, Unterwald, Schwyz și Uri), rămânând strict catolice.

Reformatorul Ulrich Zwingli redactându-și predicile și pamfletele

La Zürich, la 22 martie 1522, în plin post al Paștelui, când catolicilor le era interzisă cu desăvârșire carnea, un tipograf pe nume Christoph

Froschauer (1490 – 1564) organizează pentru lucrătorii lui, epuizați de muncă, un prânz la care invită și trei membri ai clerului. Este un prânz deliberat

provocator la adresa Bisericii Catolice, în aceste zile ale penitenței. Pentru că Froschauer oferă în farfurii cârnați afumați. Iar comensii îi înfulecă lacom.

Nu degeaba tipărește Froschauer cărți. Le și citește cu aviditate, mai ales pamfletele la adresa catolicilor. Niklaus Manuel Deutsch, de pildă, pictor și poet, a scris o inspirată satiră împotriva liturghiei, care i-a amuzat pe mulți. I-a dedicat-o pastorului Ulrich Zwingli (1484 – 1531) – și el invitat la „afacerea cârnaților”, cum a rămas în istorie –, recent convertit la protestantism. La masă, tânărul abate se abține să mănânce carne, dar aprobă gestul „scandalos” al comesenilor.

CU ARMA ÎN MÂNĂ ÎN NUMELE IDEII

Spiritele se înfierbântă după acest prânz cu cârnați afumați. Catolicii conservatori proferează amenințări. Episcopul de Konstanz vrea să-i pedepsească pe vinovați. Ca răspuns la arestarea lui Froschauer, Zwingli, prelat în cea mai importantă biserică din Zürich, „Grossmünster”, publică o predică în apărarea libertății creștinilor de a decide singuri ce mănâncă și

Tipograful Christoph Froschauer (1490 – 1564), care a tipărit Biblia de la Zürich, traducerea Bibliei făcută de Zwingli

ce nu în timpul posturilor. „E alegerea ta. Dacă vrei să renunți la carne, nu o mănca! Dar lasă-i fratelui tău dreptul de a alege singur”, afirmă Zwingli.

Grație exemplului lui Martin Luther, clericul elvețian înțelege că este posibil ca un preot să cuvânteze contra Bisericii. El predică împotriva serviciului de mercenariat, practicat de elvețieni, împotriva prerogativelor mănăstirilor, a impozitului eclesastic, împotriva corupției. Postulează munca, socotind-o

o datorie creștinească în via Domnului, și suspectează călugăria ca pe o lenevie ascunsă în spatele zidurilor mănăstirii.

La sugestia lui Zwingli, consiliul orașenesc al Zürichului organizează, la 29 ianuarie 1523, o reuniune pentru a dezbate ce s-a întâmplat la păcătosul ospăț. Ca să înțeleagă toți cei prezenți discuțiile, se vorbește în germană, nu în latină, ca la Universitate. Este o altă sfidare a Bisericii Catolice. Grație lui Ulrich Zwingli, Zürichul începe să se bucure de un prestigiu egal cu al Wittenbergului, scrie Mircea Eliade în *Istoria credințelor și ideilor religioase*, deși Luther, după o vreme, își dezavuează ideile ferme de tinerețe, în vreme ce discipolii lui, între care Zwingli, apără un protestantism mult mai rigid, mai riguros. În tratatele lui asupra Providenței, Botezului și Euharistiei, reformatorul elvețian este profund original, în ciuda faptului că, la 29 aprilie 1516, i-a scris o scrisoare emoționantă lui Luther, plină de admirație și grațitudine.

Inimă economică a celor 13 cantoane, Zürichul protestant este cu ochii pe Turgovia vecină, zonă prosperă de pe malul lacului Konstanz, în nord-estul Elveției, rămasă catolică. Liderul ei, Marx Wehrli, un catolic fervent, este un ferm opozant al Reformei. Când acesta călătorește la Zürich, este arestat și, la 5 mai 1528, executat. În mai anul următor Jakob Kaiser, trimis la Schwyz să explice rudimentele cultului protestant, este așteptat acolo de un comando, care îl capturează și îl târăște pe rug, unde piere în flăcări.

Războiul pentru idei religioase pe teritoriul Europei este

„Supă cu lapte” încheia în armonie prima bătălie de la Kappel

deci în desfășurare. Credința se poate impune cu arma în mână, socotește Ulrich Zwingli; nu și Luther. El așteaptă doar să-și vadă îmbrățișate tezele, să facă prozeliți. Zürichul ocupă Turgovia catolică și pământurile ce aparțin abației Saint-Gall, apoi trupele sale pornesc spre Kappel, o comună situată la frontiera cu cantonul catolic Zug.

VISUL REFORMATORULUI

Există însă și forțe tolerante, pacificatoare, care cred încă în reglementarea pașnică a situației. În vreme ce armatele rivale se îndreaptă spre Kappel, pentru a se înfrunta, Dieta federală a Elveției se reunește în 1529, permițând reprezentanților diferitelor cantoane să negocieze între ei. Armatele nu se provoacă una pe alta, reușesc să evite declanșarea conflictului, mai mult, fraternizează, soldații beau împreună, discută unii cu alții. „Supa cu lapte de la Kappel” devine un

Portretul lui Ulrich Zwingli, la 47 de ani, pictură în ulei de Hans Asper

simbol al cooperării cantoanelor elvețiene. Cei din Zürich vin cu pâinea, cei din Zug cu laptele și prânzesc împreună în armonie. Primul război de la Kappel se dovedește a fi, așadar, cel mai frumos tip de conflict, fără morți, fără sânge omenesc.

În următorii doi ani însă, tensiunile nu scad între cantoanele catolice și cele necatolice. Ulrich Zwingli este tot mai

convins că războiul nu poate fi evitat, cu atât mai mult cu cât el îl socotește necesar și justificat, pentru a răspândi credința reformată în toate cantoanele. În timpul unei reuniuni din 12 mai 1531 încearcă să-i convingă pe unii lideri ai cantoanelor reformate să declare război omologilor lor catolici, dar argumentele îi sunt respinse.

Chiar Berna, aliatul cel mai apropiat și cel mai puternic al Zürichului, se arată sceptic. Nu vrea război. Marșează însă la o altă inițiativă a locuitorilor Zürichului: participă la un embargo alimentară contra celor cinci cantoane catolice montaniarde, întrerupându-le livrarea de cereale și sare. Efectul este invers celui scontat. Diplomația și gastronomia nu mai sunt de niciun ajutor. În aceste cantoane ura contra noii religii reformate se întetește. Catolicii nu mai au de ales. La 9 octombrie 1531 declară război Zürichului. Este al doilea război de la Kappel, după legendara „supă cu lapte”.

Dar în tabăra reformaților entuziasmul nu este egal. Berna, Saint-Gall, Basel, Schaffhausen, Bienne și Mulhouse cred încă în eficiența negocierilor. Le-ar vrea continuate. Oricum, când jumătate de Europa este sfâșiata de războaie religioase, confederații au reușit, în 1529, să ajungă la o înțelegere. Și probabil idila ar mai fi durat, dacă nu ar fi intervenit bătaiosul Ulrich Zwingli, care visează la extinderea Reformei în toate cantoanele. Vrea o Elveție integral protestantă.

La 11 octombrie 1531, vreo 2.000 de locuitori ai Zürichului stau față în față, la Kappel am Albis, cu o armată catolică net superioară numeric, de 8.000

Gravură reprezentând a doua bătălie de la Kappel, unde în 1531 a fost ucis reformatorul elvețian

de soldați. Teritoriile catolice acționează rapid, folosind văile și culmile muntoase pentru a împiedica Zürichul să se informeze despre pregătirile lor. Dar deși cel din urmă a incitat la luptă, el este cel nepregătit. Nu are timpul necesar să strângă toate cantoanele protestante ca întăriri și se străduiește să adune în grabă forțe proaspete. Zwingli, aflat în fruntea reformaților, în calitatea lui de pastor, a sperat în mult mai multe efective, or, nu reușește să adune decât vreo 1.800 de oameni, iar cei care sosesc ca întăriri sunt epuizați și dezorganizați după drumul lung până la Kappel. În plus, nu dispune nici de suficientă artilerie.

VICTORIE ÎN 15 MINUTE

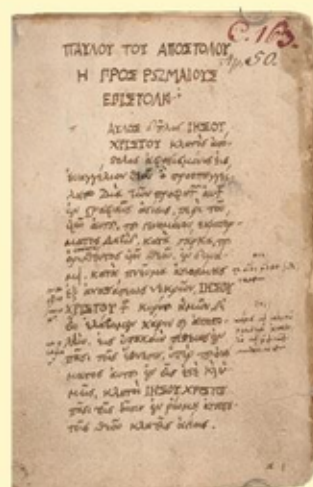
Poziția reformaților le permite să supravegheze armata inamică pe măsură ce ea se

apropie. Comandantul militar al acestora, Georg Göldli, declanșează o canonadă asupra avangardei armatei catolice, care crede că are în față un inamic redutabil. La apropierea serii, soldații catolici se repliază. Urmărindu-le atent mișcările, Göldli presupune că ostilitățile s-au încheiat pe ziua aceea. Dar șeful catolicilor din cantonul Uri decide să facă personal o recunoaștere a pozițiilor inamicului. Constată astfel că armata Zürichului nu este deloc de temut și că se pregătește de o nouă repliere pe o poziție mai bună. Ceea ce îl conduce la

*Mercenari elvețieni
traversând Alpii
(Cronica Lucernei,
manuscris miniat
realizat între 1511 și 1513
de Diebold Schilling cel Tânăr)*

Născut lângă Zürich în familia unui țaran înstărit cu zece copii, Ulrich Zwingli studiază la Basel, Berna și Viena astronomie, fizică și filosofie, înainte de a se fi consacrat teologiei și a fi ordonat preot. Ca preot militar participă la campania Papei Iuliu al II-lea, în războaiele pentru Italia contra Franței lui Ludovic XII (1512), la bătălia de la Novara (1513), tot în războaiele italiene, apoi la cea de la Marignano (1515), unde francezii înfrâng cantoanele. Zwingli interpretează acest eșec ca o pedeapsă divină primită de mercenarii elvețieni angajați pe bani de prinți străini. În aprilie 1524 se căsătorește în secret cu văduva unui magistrat, Anna Reinhart, care îi dăruiește patru copii, două fete și doi băieți. Anul următor publică cele 67 de teze, prin care afirmă Biblia ca singura autoritate spirituală și respinge despotismul Romei.

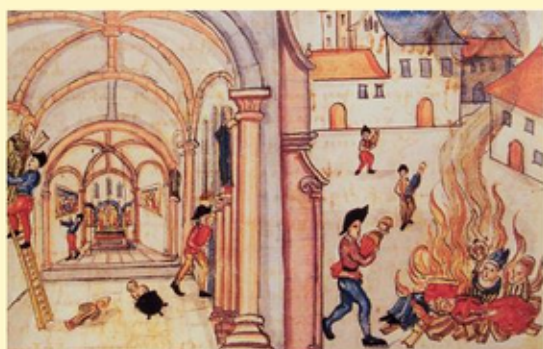

*Foie din manuscrisul grecesc
al Epistolei lui Pavel
transcrise de Zwingli*

gândul că trebuie să lovească chiar atunci. Înainte de repliere. Adună în grabă 400 de voluntari și se lansează într-un atac puternic contra celor din Zürich, în vreme ce ceilalți catolici încep să i se alăture.

Epuizată de marșul spre Kappel, armata Zürichului cedează după numai 15 minute. Din trupele organizate nu rămâne nimic, doar o mulțime panicată, fugind în toate părțile de pe câmpul de bătălie, ca să-și salveze pielea. Or, fuga este un mare risc pentru un soldat. Își expune spatele, constituind o țintă pentru inamic: 500 dintre cei aproape 2.000 de locuitori ai Zürichului sunt fie uciși, fie răniți. Între morți este și Ulrich Zwingli.

De altfel, el a avut un presentiment: „Cauza noastră este bună, le-a spus la înrolare soldaților, dar prost apărută. Ar putea costa viațile multor oameni de bine, care au vrut să aducă religia la simplitatea ei primară, iar patria noastră la moravurile

*Distrugerea icoanelor la Zürich în 1524 și (în dreapta)
protestanți dărâmând crucea din orașul Stadelhofen*

ci sănătoase. Nu are importanță. Dumnezeu nu-și va abandona supușii, va veni în ajutorul lor atunci când veți crede că totul e pierdut. Credința mea este numai în El, nu în oameni. Mă supun voinței Lui“.

Reformatorul, în vârstă de 47 de ani, primește lovitura mortală în primele momente ale bătăliei și își pierde cunoștința. Își revine, se ridică, își încrucișează mâinile pe piept și, cu privirea spre cer, spune: „N-are importanță că mor. Ei îmi pot ucide trupul, dar sufletului nu-i pot face nimic“. Câțiva soldați catolici îl întreabă dacă vrea să se spovedească, el face semn că nu și atunci unul dintre ei îi împlântă sabia în inimă, rostind cuvintele „Mori atunci, eretic încăpățânat“. Apoi cadavrul îi este ciopârțit și dat pradă focului.

Motivele usturătoare înfrângerii a protestanților sunt nu numai ezitățile din tabăra lui Zwingli, ci și politica Zürichului dintre cele două războaie, de neglijare a forței militare. În 1529 o ordonanță a redus efectivele și soldele. De asemenea, a interzis mercenariatul. Armata nu are experiență și cunoștințe

militare, duce lipsă de strategii și de tineri bravi, gata să-l ia prin surprindere pe inamic. Se simte și lipsa mercenarilor, cu puterea și ardoarea lor de războinici, care au făcut reputația confederaților pretutindeni în Europa.

Pierderea celui de-al doilea război de la Kappel reprezintă o dovadă că, la vremea aceea, cantoanele catolice nu se lasă dominate de cele protestante. Tratatul de pace care va pune definitiv capăt ostilităților dă prioritate catolicilor în cantoanele comune, dar permite celor care deja s-au convertit la protestantism să rămână protestanți. De asemenea, cantoanele au libertatea să-și aleagă singure religia. Acest acord prefigurează principiul *cuius regio, eius religio* (a cui țară, a aceluia religia), declarat la Pacea de la Augsburg, din 1555: religia suveranului dicta religia supușilor.

A doua zi după Kappel, Luther – cel reținut, care predică, nu iese pe câmpul de luptă ca Zwingli – explodează de bucurie, o bucurie sălbatică: „Zwingli a strigat în public: «Nimic nu ne va opri, să pornim! și veți vedea, în mai puțin

de trei ani, Spania, Anglia, Franța și întreaga Germanie cucerite de Evanghelie!» Vai, a pierit chiar el din cauza acestei victorii imaginare; a deformat în mod scandalos lecțiile evanghelice. Cel care a scos sabia a pierit de sabie. A întărit atât de mult Papalitatea, încât astăzi elvețienii îi sunt din nou fideli“ (Lucien Febvre, *Martin Luther, un destin*).

Dar, ca să-l cităm pe scriitorul austriac Stefan Zweig, „niciodată nu s-a izbutit până acum să se impună pe cale dictatorială întregului glob pământesc o singură religie, o singură filosofie, o singură formă de concepție a lumii și niciodată nu se va izbuti, căci întotdeauna spiritul va ști să se apere de orice robie“.

Două secole mai târziu C.A. Pilati, un călător prin Europa pe la 1780, constata diferențele frapante dintre catolici și protestanți: „Catolicii sunt săraci în aceleași locuri unde protestanții sunt bogați. În țările catolice gloata dănuiește și bea în toate cârciumile, ceea ce numai rar se poate observa la protestanți. Ei pun mai puțin preț pe petrecere și veselie decât catolicii.“ ■

PE VREMURI OAMENII ÎȘI TRIMITEAU SCRISORI

GEORGETA FILITTI

Una dintre figurile cele mai interesante de străini naturalizați la noi, ajunși cetățeni reprezentativi, rămâne, neîndoios, doctorul Carol Davila (1828 – 1884; Magazin istoric, nr. 1/2024). Venit în Țara Românească în urma solicitării domnitorului Barbu Știrbei, făcută statului francez, doctorul organizează sistemul sanitar al noii patrii în mod exemplar. Învățămintul medical, spitalele, prevenția, azilurile, laboratoarele, Crucea Roșie, rețeaua de medici rurali inițiate din 1853 până în 1884 sunt precumpănitor opera lui. Căsătorit cu Anica Racoviță, nepoată a familiei Golescu, doctorul s-a integrat admirabil în societatea românească. A colaborat benefic cu Barbu Știrbei, Alexandru Ioan Cuza și regele Carol I. Și-a avut prieteni și dușmani peotriva profilului vieții noastre publice.

Cunoașterea personalității sale, pe lângă urmărirea istoriei instituțiilor

ctitorite, se poate dobândi odată în plus din corespondența sa. În 1935, Elena Perticari, fiica lui cea mare, și-a asumat traducerea din limba franceză și editarea unui număr semnificativ de scrisori ale sale. Am selectat pentru cititorii noștri câteva piese relatând călătoria doctorului ca însoțitor al principelui Cuza în vizita oficială efectuată în luna iunie 1864 la Constantinopol. Apoi, o scrisoare dezvăluind relațiile tensionate cu atotputernicul Mihail Kogălniceanu, autorul loviturii de stat de la 2 mai 1864. Și în raporturile cu dr. Davila acesta s-a crezut atotputernic și atotștiutor în domenii de strictă specialitate ale altora.

Elena Perticari

Le Monde illustré publica un reportaj
al vizitei lui Alexandru Ioan Cuza la Istanbul

Constantinopol, [1864]

Draga mea Anica,

După plecarea din Giurgiu au defilat înaintea ochilor mei toate grozăviile poveștilor din *O mie și una de nopți*. Mai întâi la Cernavodă, cea mai îngrozitoare mizerie a unei emigrațiuni. Un popor întreg, circazienii, părăsind mormintele strămoșilor lor spre a forma colonii la Balcani. De opt sau zece luni nu se nutresc decât cu ierburi. Rușii le-au luat vitele, dându-le o indemnitate derizorie, zece parale turcești pentru o oaie, 50 de parale pentru o vacă, 100 de parale pentru un cal!

N-au mai rămas decât bătrânii, femeile și copiii; oamenii valizi au pierit aproape toți cu arma în mână. Se văd acolo, zăcând în noroiul uman, femei minunate de frumoase în zdrențe aurite, cu care încearcă să-și ascundă goliciunea. Copii în pielea goală, slabi, palizi, se uită totuși fără sfială, pe când mamele lor caută cu un gest să-ți deslușească [sic!] că părinții, soții, protectorii dorm în patria părăsită. Se fac distribuții abundente de pâine, chiar de orez, dar aceste stomacuri prăpădite nu mai rezistă. Aceste inimi mândre, sfâșiate de durere, se pleacă sub fatalitatea care le zdrobește. Vărsatul domnește, diareea slăbește pe cei mai tari și ucide pe cei slabi; pe ici pe acolo, dizenteria apare, se ivesc și cazuri de lingoare, care ne fac să întrezărim ravagiile ce vor urma.

Fiecare baracă conține 40 – 60 de indivizi, culcați pe pământ; dimineața se trezesc cu greu pentru a număra morții, care sunt atunci scoși afară și acoperiți adeseori cu singura pătură a întregii familii. Multe femei însărcinate nasc copii care mor de foame pe sânul ofilit al mamei lor. O femeie, care din bogăția de odinioară, mai avea pe dânsa un pieptar de argint smălțuit, îmi zicea arătând pruncul mort în brațele ei: „sadi” (băiat). Altele, cuprinse de o mare deznădejde, privesc spre Dunăre vapoarele care se pregătesc să le transporte

Carol Davila,
portret de Theodor Aman

„Bairut” este un vapor foarte frumos și timpul fiind splendid nimeni n-a suferit de răul de mare. Nu-ți mai spun de intrarea în Bosfor. Văzusem atâtea, încât, pentru moment, imaginația nu mai putea fi impresionată. Descopăr însă acum, în fiecare oră, noi frumuseți.

Palatul sultanului în care locuim, „Kioșcul apelor dulci”, este de o splendoare care reamintește luxul lui Ludovic XIV, nici mai mult nici mai puțin. Totul este în marmură, vesela de aur și de argint, cu monograma sultanului. Un vapor special al Majestății Sale Abdul Aziz [Aziz] ne-a condus la recepția oficială. Steagul românesc a fost ridicat la catargul cel mare, caiacele padișahului ne așteptau, garda sub arme, marele vizir la ușă.

Saloanele, foarte luxoase și de mult gust. Două sute ofițeri de gardă aduși din toate provinciile imperiului, Asia, Africa, Europa, sunt dispuși în cerc, toți îmbrăcați în haine muiate în aur și pietre scumpe. Alți ofițeri, pe treptele scării, immobili ca niște statui, sub acoperișul de geam roz al luminatorului. Principele, liniștit, demn, concis în cuvintele lui, a petrecut 20 de minute cu sultanul, pe urmă acest mare padișah a venit să ne treacă în revistă.

Din nou, marele vizir a condus pe principe până la poarta principală și ne-am reîntors la palatul Europei, tot cu steagul român fălăind la marele catarg.

Ana (Anica) Davila,
portret de Sava Henția

Amănunte, la înapoiere.

Mă gândesc la tine de o mie de ori pe zi și te sărut cu drag împreună cu Lili [fiul doctorului].

Citta

Constantinopol [1864]

Scrisoarea ta și portretul scumpului nostru Lili mi-au sosit, draga mea, în clipa când toate gândurile mele erau cu voi. Îți poți închipui bucuria mea la această surpriză, care răspunde atât de bine unei dorințe a inimii mele. Portretul tău însă îmi lipsește și va trebui să te duci din nou la fotograf, căci până acum ai avut puțin noroc cu fotografiile tale.

Marea a fost liniștită, călătoria splendidă și privind urma lăsată în valuri de vapor, gândurile mele erau lângă voi, dragii mei dragi, care sunteți pentru mine întreaga realizare a visurilor mele pe acest pământ.

Scrisoarea întreruptă o reîncep, căci trebuie să plecăm luni și scrisoarea nu ar fi avut vreme să ajungă înaintea mea. Azi se hotărăște însă plecarea pe miercuri. Se fac multe politete principelui, dar se pare că nimic nu este schimbat în consiliile diplomatice ale Turciei, din care face parte d. Aristarki [reprezentantul domnului Țării Românești – capucheaia – încă din vremea lui Alexandru Ghica; acum era mare logofăt al Bisericii Răsăritene]. Soția unui fanariot, sora lui Aristarki, este metresa lui Sir Henry Bulwer [diplomat englez, acreditat la Istanbul] și îți închipui că toate aceste grupuri încearcă să impună predominarea Greciei.

Te sărut, căci curierul pleacă. Am primit depeșa ta în acest moment; îngrijește-te bine, cheamă pe Fotino și gândește-te la soțul tău.

Citta

Cu portretul lui Lili tatăl vorbește în fiecare zi.

Alexandru Ioan Cuza,
fotografie de Carol Popp de Szathmari

Constantinopol, miercuri, 15 iunie [1864]

Ne isprăvisem bagajele, fericiti de a pleca, când ni s-a trimis vorbă că marele vizir roagă cu insistență pe Alteța Sa să rămână până luni. Iată-ne dar pentru încă patru zile plictisitoare în Constantinopol, căci timpul petrecut departe de draga mea soție mi se pare o eternitate; mă gândesc de o sută de mii de ori la voi, dragii mei, și eram cât pe ce să cumpăr tot bazarul, ca să vă pot aduce surprize. Cred, dragă Anica, că vei fi mulțumită.

Am văzut aproape tot, am admirat mult, este un progres imens. Vechiul edificiu turc se reface din nou și departe

de a muri, îmi pare convalescent.

Suntem tratați cu o somptuozitate de necrezut. Turcii fac Principelui cele mai mari onoruri. Avem la dispoziție vapoare, caiace, ofițeri de ordonanță. Afacerile par că se îndreaptă și ne devin favorabile. La un mare dineu la Ambasada engleză, principele a avut tot timpul un spirit perfect, a fost demn și mândru. Sir Henry Bulwer a rămas zăpăcit de felul limpede și franc cu care principele trata toate chestiunile unde naționalitatea română se găsea în joc. Crezând că o să-l încurce, perfidul Albion aducea mereu vorba de suveranitatea Porții, dar prințul, considerându-se pe față ca un aliat, promitea că la nevoie armata română va ști să devină avangarda armatei imperiale. Această armată e splendidă, admirabil echipată și înzestrată cu tot ce îi trebuie. Ofițerii instruiți, în parte vorbind franțuzește, vor egala în curând ofițerii Europei.

Nu vedem din turcoaiace decât niște urățenii de neînchipuit, care se plimbă toată ziua pe ulițe, iar cele

Palatul în care a fost găzduit
domnitorul român, aflat pe malul Bosforului

Sir Henry Bulwer

mai frumoase din harem vin să viziteze grădinile palatului „Apele dulci“.

Îți aduc fotografii, cărți de vizită, o serie întreagă de lucruri frumoase. Nu mă gândesc decât să fac plăcere scumpei mele soții și dacă pot, voi aduce un arbust care va crește și prospera în grădina noastră de la Cotroceni. Voi căuta să am cedri în ghivece. Sunt invitat peste tot, afară de Ambasada Franței, care pare că mă consideră ca un personaj prea puțin important; este un fel de dispreț care miroase de la o poștă influența lui Tillos [consul al Franței la București].

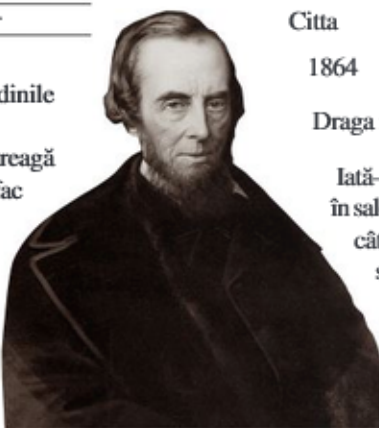
Dimpotrivă, Ambasadele Angliei, Austriei și contele Greppi [trimisul Italiei la Istanbul] mă tratează cu o distincțiune cu totul particulară. Vom merge să vizităm ofiterii misiunii franceze, deși locuiesc cam departe. Am să caut să merg călare împrejurul zidurilor Constantinopolului, ca să văd vechile metereze, care există încă.

Cara, dragă Anica, nu-ți recomand nimic decât să-ți vezi de sănătate; să nu fii palidă, ci rumenă și frumoasă.

Lili trebuie să fie foarte înaintat în limba germană și cred că va vorbi când mă voi întoarce. În ziua sosirii noastre vei merge la bariera podului Beilic. Va trebui să cunoști bine drumul între Beilic [Calea Șerban Vodă] și Calici [Calea Rahovei], astfel ne vom putea vedea mai degrabă și vom merge împreună la Cotroceni.

Fac mii de proiecte ca să ajung înaintea tuturor. Scrie dr. Wertheimer să dispună ca trăsura mea să fie unsă și în stare bună; îl rog să aibă grijă să fie caii bine înhamati, ca să pot pleca înainte și să nu pierd un minut, să leg lăzile și hi, hi, hi. Să se pregătească totul. Bănuiesc că multe lucruri au rămas în întârziere, dar cu ajutorul lui Dumnezeu totul va merge bine. Cheamă pe Vlădescu și pe Grecescu ca să le recomanzi să vegheze asupra școalei și să evite toate micile mizerii. Elevii vor fi, desigur, la paradă și dacă pot să ajung câteva minute mai devreme, voi merge imediat să-i văd.

Sultanul Abdul Aziz

Citta

1864

Draga mea Anica,

Iată-mă azi, miercuri, instalat în salonul albastru ca să-ți spun cât te doresc, cât de lung mi se pare timpul departe de tine și viața fără farmec, într-o singurătate pe care n-o împărtășești.

În curând vom fi nevoiți să trăim din micile noastre veni-

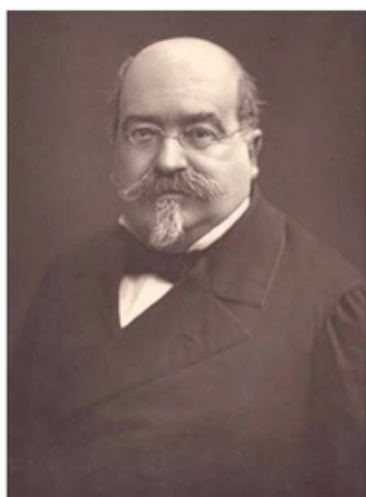
turi, sper că viața nu ne va părea prea grea. Lili o să crească, vom avea o fetiță și o să ne iubim mult.

Vina mea cea mare în momentul de față e că am primit soldați bolnavi la spitalul Colentina. Sunt suspendat din dreptul de a corespunde cu miniștrii și suspendarea este întemeiată pe această absurditate. Dl. Kogălniceanu pretinde că numai el are dreptul de a primi bolnavi la spitale și de a admite soldați. Zice că am violat nu știu ce lege, care nu există decât în imaginația sa. Ordine circulare privindu-mă au fost trimise la toți miniștrii și interdicția la minister. Iată-mă, dar, de râsul tuturor!

Am scris principelui; niciun răspuns, dar pe de altă parte el a refuzat să semneze destituirea mea și separația serviciilor. Dl. Krețulescu este slab și nu prea îndrăznește să se lupte în favoarea mea; Manu se comportă admirabil, este plin de activitate și bunăvoință sinceră și leală și m-a împiedicat până acum să-mi dau demisia, dar regret în fiecare zi această amânare. D-nii Exarcu și Alexianu s-au purtat foarte bine, unul, inspirat de celălalt, a refuzat să ocupe funcțiunea oferită. Dl. Marghiloman, viitorul senator, a fost însărcinat cu recrutarea personalului. Dl. Glück va fi la Eforie. Un evreu botezat va reprezenta pe fondatorii spitalelor, i se încredințează administrația bunurilor și se numește un asemenea individ ca el să se poată îmbogăți.

Afacerea este în acest moment înaintea consiliului. În nehotărârea extremă în care se află de a găsi un inspector pentru spitalele din districte, ar vrea să-mi lase această sinecură și vin cu mari avansuri, cu mici propoziții într-adevăr ridicole. Dl. Tillos, care a fost informat de toate prin principele Cantacuzino, vrea să se

Mihail Kogălniceanu
(sursa: Muzeul virtual)

ocupe activ de această afacere, dar știți că îmi displac asemenea intervenții. De la sine se vor recunoaște mai târziu serviciile mele.

Se pare că marele om este mai puternic decât oricând și că totul trebuie să cedeze dinaintea voinței sale. Amin!

Toată furia lui vine de la Azil. *Buciumul* [ziarul

lui Cezar Bolliac] continuă istoria copilelor înlocuite [zvon despre fete aduse la examenele de la Azil de la alte școli spre a dovedi bune rezultate] și speră, zice el, că voi fi scăpat în curând de această grijă, căci principesa retrăgându-și protecția sa, instituția va trece sub înalta conducere a Ministerului Cultelor. Acesta va organiza instrucția, va moraliza și nu va mai avea nevoie să se prezinte copii luați din alte școli la examene și la distribuția premiilor! Dl Krețulescu citește toate și spune că sunt glume. Pe de altă parte, mici lașități se înfăptuiesc în toată voia și eu încep să-mi dau seama de ceea ce voi simți când voi fi părăsit cu desăvârșire. Dar să nu mai vorbim de toate astea.

Ce face Lili, cum îi este și cum rămâi, măicuță, atâta timp fără să-i scrii soțului tău? Chiar în clipa asta primesc ultima ta scrisoare și cum nu-mi vorbești nimic despre relațiile tale cu Brătianu, îmi închipui că ai căzut de acord cu mine. Acum dl Kogălniceanu atacă medicii de plasă și speră să-i distrugă, ca fiind opera mea cea mai frumoasă și citează pe dl Brătianu, locuitor rural și prieten al familiei Golescu, ca cea mai bună probă contra fantasmagoriilor mele.

Ionescu e grav bolnav.

Mii de sărutări, Citta ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 10 august 2024, prin poștă, e-mail sau Facebook, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și adresa dumneavoastră și puteți câștiga un abonament pe un an la revista **Magazin istoric**.

– În opinia maiorului John Fraser Neilson, de câți oameni ar fi fost nevoie pentru a pune în ordine căile ferate din România?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din mai 2024 este:

„scut“

Premiul de un abonament pe un an la revista *Magazin istoric* a fost câștigat de **domnul Mircea Rusnac**, din **Reșița**, jud. **Caras-Severin**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2025.

Nu luăm în considerare răspunsurile trimise pe Facebook și pe e-mail fără numele celui care trimite și care nu indică adresa.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod 050711, sector 5, București

E-mail-ul nostru: **mistoric@gmail.com**

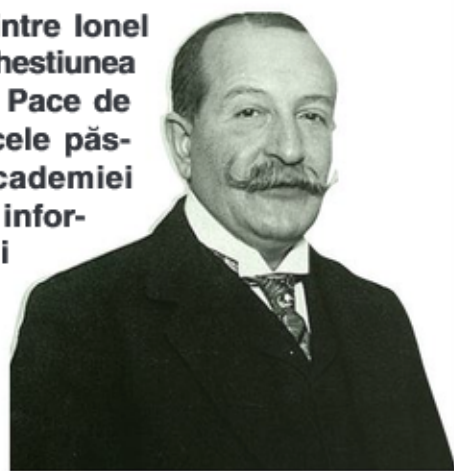
CHESTIUNEA BANATULUI LA CONFERINȚA DE PACE DE LA PARIS

CARMEN RENETI

*Cei doi protagoniști ai disputei:
Ion I.C. Brătianu...*

Despre divergențele dintre Ionel Brătianu și Take Ionescu în chestiunea Banatului la Conferința de Pace de la Paris (1919), periodicele păstrate la Biblioteca Academiei Române oferă multe informații. Potrivit limbii publicației respective, ele pot fi grupate astfel: în limba germană despre Banat: Volkswille (devenit, ulterior, Arbeiter

... și Take Ionescu

Zeitung), Temesvarer Volksblatt, Temesvarer Zeitung, Banater Tagblatt, Orawitzer Wochenblatt; în limba română despre Banat: Românul, Opınca, Viitorul, Tribuna Banatului, Drapelul, redactat la Lugoj, respectiv Turnu Severin, Banatul, redactat la Lugoj, respectiv Timișoara; periodicele politice ale vremii: Epoca, Indépendance roumaine, Neamul Românesc, Steagul, Universul, Viitorul, redactat la București, respectiv Bârlad.

Inimă incursiune în istoria Banatului ne poate lămuri de ce acest teritoriu atât de mic a creat o dispută atât de mare.

În timpul în care se aflase sub stăpânire austro-ungară, Banatul era împărțit în trei comitate: Timiș, Caraș-Severin și Torontal, principalele populații conlocuitoare fiind românii, șvabii, ungurii, slovacii și evreii. Frontiera naturală a acestui teritoriu, respectiv Tisa – Mureșul – Dunărea, atât de clară în timpul stăpânirii austro-ungare, va constitui

obiectul unei îndelungi dispute purtate pe parcursul anului 1919.

Monarhia austro-ungară împărțise Banatul în trei județe mari, astfel că în județele de câmpie românii să nu aibă majoritatea. Granițele au fost trasate de la nord la sud, tăind perpendicular toate râurile Banatului, în loc să urmeze cursul lor natural. Astfel au îngrădit mai bine de jumătate din populația românească într-un singur județ: Caraș-Severin. Oricum, sârbii din Torontal formează o

majoritate relativă, ajungând însă la doar 1/3 din totalul populației. Nu este de mirare că toate aceste delimitări geografice sunt contestate în repetate rânduri pe parcursul anului 1919, propunându-se diferite variante, mai ușor sau mai greu de acceptat.

Pentru a stabili o graniță, negocieri oficiale sunt purtate atât înainte, cât și în timpul Conferinței de Pace de la Paris. Înainte de a pleca la Conferință, I.G. Duca consemna în memorii că Brătianu i-ar fi spus: „Să știți că voi lupta la Paris pentru aplicarea integrală a tratatului [semnat de România la intrarea în război, în 1916]. Sunt aproape sigur că Aliații nu îmi vor da tot Banatul. Dar, puțin îmi pasă, nu mă duc acolo pentru succese vremelnice, vreau, oricare ar fi hotărârile de azi, să mențin pe viitor neștirbită, măcar pe cale

solemnă de protestare, integralitatea drepturilor noastre etnice“. Îndoiala că poate obține frontiera mult dorită îl macină și mai mult pe Brătianu, atunci când, în drum spre Paris, se oprește la Belgrad și află de la prințul moștenitor sârb Alexandru că Take Ionescu inițiasse încă din 1913 negocieri separate cu Nikola Pașici și Eleftherios Venizelos, dorind constituirea unei confederații balcanice, în frunte cu România, alianță care urma să devină o nouă Mare Putere în Europa.

Este prima dată în istoria noastră când un om politic care nu are o însărcinare oficială are cutezanța de a purta negocieri oficiale pe o temă atât de spinoasă precum frontiera. Doar că Take Ionescu nu consideră că gestul său ar fi fost o trădare, ci un mijloc de arbitraj amical, iar ministrul sârb îl vede pe omul politic român ca pe un călător de valoare, dar un călător. Oricum, niciodată niciun sârb oficial sau oficios, dar niciunul nu a invocat în lupta cu România aranjamentul pe care l-a făcut cu Take Ionescu, din simplul motiv că acesta nu a avut un mandat oficial din partea României. Dacă ar fi fost un aventurier, Take Ionescu ar fi spus că a obținut Banatul integral de la Pașici, dar nu este așa, iar aceasta arată onestitatea sa.

Take Ionescu este destul de ferm în opinia sa privind Banatul în negocierile desfășurate în anii 1914 – 1916, considerând că sârbii au pretenții mai realiste asupra unei părți a Banatului, vor doar Torontalul. Dat fiind că și sârbii fuseseră aliați ai Antantei, la fel ca românii, era greu de crezut că unul dintre aliați să fie pe de-a-ntregul sacrificat celuilalt aliat. Pe această bază, trioul Take Ionescu, Nicolae Filipescu și Emil Costinescu a susținut constant intrarea României în război de partea Antantei, în timp ce Brătianu ezita. Take Ionescu „îl găsea pe Costinescu, într-una din zile, cu un atlas deschis, pe care i-a arătat, punând degetul pe colțul de jos al Torontalului: uite, aici este izvorul tuturor greutăților noastre de azi și al tuturor nenorocirilor noastre viitoare“. Brătianu nu voia să intre în război pentru că aliații îi refuzau Banatul integral și Cernăuții, dar chiar și atunci când obține aceste teritorii, Take Ionescu are

Nikola Pașici și Eleftherios Venizelos

impresia că o iscălitură în silă nu are întotdeauna mare valoare.

În primăvara anului 1915, aliații au cerut lui Brătianu ca, dacă i se dă Banatul integral, să recunoască sârbilor o autonomie bisericească și școlară. Brătianu refuză însă să înscrie acest lucru în tratat, spunând că acesta ar rămâne un lucru de încredere între aliați.

Abia în contextul în care rușii suferă înfrângeri repetate în război, Antanta începe să fie de acord cu retrocedarea Bucovinei până la Prut și a Banatului integral, ceea ce l-a făcut pe Brătianu să jubileze. Take Ionescu rămâne pe poziții: intrarea în război ar fi trebuit să se facă pe baza unui tratat fără Banatul integral.

Nici sârbii nu se lasă mai prejos, iar în 1917, ca urmare a Declarației de la Corfu, obțin constituirea Regatului Sârbo-Croato-Sloven. Se lansează ipoteza că, în cursul discuțiilor dintre Pașici, Clemenceau și Wilson, poporul sârb fusese lăudat pentru curajul în lupta pentru libertate, iar ministrului sârb i se înmânase o hartă cu propunerea de a tăia atât cât este necesar. Pretențiile sârbe de a ocupa doar estul Banatului sunt văzute ca modeste și conforme principiului naționalităților lansat de Wilson, iar o încercare de contestare a acestora ar fi însemnat un război împotriva Antantei. Așadar, Clemenceau propusese Banatul nu doar lui Brătianu, ci și Serbiei. Nu ar fi de mirare, întrucât recunoaștem în gândirea franceză un dispreț față de țările mici, considerate un aliat insuficient, și o frică de pangermanism pe care Alexandru Marghiloman o exprima astfel: Germania se va ridica din nou, Statele Unite îi vor da o mână de ajutor, iar Anglia, părăsită de Franța, va putea fi învinsă de un număr îndoit de Germania.

La începutul Conferinței de Pace, după ce toate tratatele secrete încheiate în timpul războiului au fost declarate caduce, Brătianu argumentează că ocuparea Banatului de trupele române s-ar produce pentru a contracara răspândirea bolșevismului, ceea ce reprezenta o modalitate abilă de a câștiga teren într-o chestiune în care existau cel puțin două puncte sensibile. Populația Banatului nu este omogen răspândită și chiar dacă raportul români – sârbi este de doi la unu, populația românească este mai compactă în răsăritul Banatului, în timp ce în apus converg coloniile sârbești, mai ales spre colțul unde Tisa se unește cu Dunărea. Apoi, așa cum remarcă și Georges Clemenceau, în cazul Banatului integral cerut de Brătianu, frontiera cu Ser-

bia ar fi fost la 300 m de Belgrad, iar ministrul francez ar fi dorit o rază de cel puțin 30 km. Brătianu mergea până la extrema de a propune mutarea capitalei de la Belgrad, dar această ofertă nu putea decât să stârnească râsete în rândul politicianilor europeni.

Aflat în Occident încă din vara anului 1918, Take Ionescu avea mai multe întreveneri cu Thomas Masaryk, Eleftherios Veni-

zelos, Ante Trumbici și Nikola Pașici. Deși nu are nici de data aceasta o investire oficială, Take Ionescu spera să-i atragă de partea sa pe polonezi și pe cehi. Această uniune ar urma să reprezinte un bloc de 75 milioane de locuitori, urmând să constituie o a șasea Mare Putere la Conferința de la Paris. Dorința de noi alianțe, de depășire a granițelor naturale, se resimte pe tot parcursul anului 1919, ducând la scenarii variate: ziarul *Giornale d'Italia* vede în alianța dintre Franța, Italia și România, toate trei state latine, un sistem defensiv mult mai eficace contra bolșevismului și a pangermanismului, în timp ce *Corriere della Sera* lansa ideea unei Confederații Dunărene, în care rolul principal l-ar juca România, urmând ca Ungaria, Serbia, Cehoslovacia și Austria să adere mai târziu.

Presa vuisse cu știri despre amicitia takisto-sârbă. În Banat, sârbii își terminau întrunirile prin strigăte de „Să trăiască Take Ionescu!”, iar în prima ședință de la Sibiu a Ligii pentru Dezrobirea Banatului, atitudinea lui Take Ionescu este considerată rușinoasă. Politicianul bănățean Avram Imbroane cere adunării să aștepte reîntoarcerea în țară a lui Take Ionescu pentru a se explica. Nici Brătianu nu accepta scenariul lui Take Ionescu, declarând: „Banatul va fi al nostru și revendicările României vor fi realizate”.

Un cititor al ziarului *Viitorul* adresează câteva întrebări pertinente lui Take Ionescu, la zece zile

Sofia și Avram Imbroane

după întoarcerea acestuia din străinătate: „Ce este cu Torontalul? L-am pierdut definitiv sau îl mai putem câștiga? Dacă l-am pierdut, să ne spună domnia sa din vina cui, iar dacă îl mai putem câștiga, să ne spună ce trebuie să facem sau ce a făcut domnia sa, care se află de un an la Paris?” Dar Take Ionescu, presat doar de trei disidenți din partid, Mișu Cantacuzino, Dimitrie Greceanu și Ionaș Grădișteanu, nu se jenează să târăgăneze timp de peste o lună cu justificările: „Nu pot vorbi sub cenzură. Declarațiile pe care le-aș face ar produce o slăbire a pozițiilor României în lupta ce se duce pentru obținerea revendicărilor sale integrale”.

În acest timp, Brătianu refuză cu încăpățănare o politică de oportunism, de măgulire, de „sărut mână”, considerând mai importante demnitatea și rezultatele care nu sunt vizibile pe moment. Cu toate acestea, când revine la București, este întâmpinat de populație cu răceală, iar presa strecoară știrea că domnul Brătianu a cerut la Conferința Păcii doar cele două maluri ale Mureșului până la Tisa, orașul Bekiscsaba și mutarea frontierei României cu Ungaria la 20 km vest de calea ferată care leagă Ardealul de Sătmar. Toată politica de rezistență a domnului Brătianu era considerată praf aruncat în ochii mulțimii credule și n-avea alt scop decât cel al satisfacerii unor meschine combinații de politică internă. Brătianu, care tuna și fulgera contra Aliaților la Paris, era cel dintâi care să renunțe la Banat, nediscutând decât chestiunea gurilor Mureșului și o rectificare de graniță la hotarele Ungariei. Aliații vor respinge oricum aceste cereri, fapt confirmat în tratatele ulterioare. Această atitudine este prezentată în presă ca o ticăloasă duplicitate: dl Brătianu care a compromis totul, care a

cedat totuși și a pregătit semnarea tratatului prin guverne și oameni paravan, căuta acum să arunce țara într-o aventură fatală, războiul, pentru a-și salva un capital politic. Și totuși, cel mai duplicitar este, de departe, Take Ionescu. Atunci când, în perioada tratatelor pentru intrarea României în război, Brătianu îi scria președintelui Franței, Raymond Poincaré, cu care întreținea relații amicale, o scrisoare prin care îi solicita Banatul integral, Take Ionescu îl susține, dar nu pentru că ar fi crezut în cauza Banatului, ci pentru că dorea să intre în război de partea Antantei. Ulterior, când Brătianu îi solicită să aibă o întrevedere cu diplomatul Sir Edward Grey, în care să ceară în mod expres tot Banatul, Take Ionescu refuză, sub pretext că nu există o dată concretă de intrare a României în război, ceea ce englezii, oameni practici, ar pretinde. Așadar, întrevederea nu va avea loc, deși la sfârșitul lui 1918 Take Ionescu își va exercita influența în Anglia, având convorbiri cu Guvernul englez prin care obține sprijinul pentru a reprezenta România la viitoarea Conferință de Pace.

Așadar, pe durata Conferinței de Pace, Brătianu pledează pentru o graniță geografică care să includă Banatul integral, iar Take Ionescu pledează pentru un Banat fără Torontal. Deși Ionel Brătianu se va lupta din răputeri pentru un Banat integral, Conferința de Pace de la Paris (1919) va acorda României Banatul fără Torontal, adică versiunea agreată de Take Ionescu. În perioada interbelică, granița va fi revizuită de mai multe ori, incluzând sau excluzând localități din Torontal. Abia la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial granița se va stabili definitiv, creând însă pe mai departe nemulțumiri, atât de partea română, cât și de partea sârbă. ■

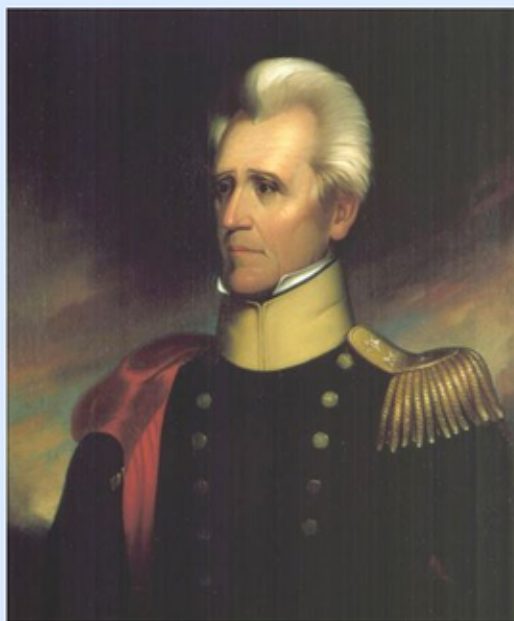

UN DUEL ÎNTRE DOI... PRIETENI

DORINA MIHALCEA

Presa din România interbelică era plină de povestiri senzaționale, despre personajele importante ale zilei sau ale istoriei. Și atunci – ca și acum – verificarea veridicității informațiilor oferite cu atâta generozitate publicului reprezenta ultima preocupare.

Iată povestea unui duel, în care protagonist a fost un viitor președinte al Statelor Unite ale Americii, Andrew Jackson (1829 – 1837), față în față cu realitatea documentelor istorice.

Andrew Jackson

POVESTEA

Viitorul președinte al Statelor Unite locuia în tinerețea sa în statul Tennessee, unde exersa, provizoriu, profesiunea de avocat, așteptând ca să devină general.

El avusese o ceartă destul de vie cu un colonel Benton; fusese hotărât între ei un duel, ceea ce nu împiedicase pe Jackson să spună că dacă l-ar întâlni pe Benton, i-ar zbura creierii. Prietenii acestuia din urmă l-au sfătuit să fie întotdeauna precaut, cunoscând obiceiurile lui Jackson, și, mai cu seamă, să nu prea se arate la Nashville, până în ziua fixată pentru întâlnire. Jackson, aflând că Benton sosise la Nashville, s-a dus cu doi prieteni ai săi la hotelul unde descinsese colonelul și a pătruns până în camera în care dormea acesta, cu fratele său și cu doi prieteni.

La vederea lui Jackson, Benton a pus mâna pe pistoalele sale, ca măsură de precauție. Jackson a răspuns acesteia, descărcându-și pistolul asupra lui Benton.

Fratele colonelului a ripostat, trimițând lui Jackson

un glonte, care l-a atins la braț. Focurile de pistol s-au succedat cu înverșunare din amândouă părțile. Munițiile fiind aproape epuizate și lipsindu-le timpul pentru a-și încărca iarăși armele, au ajuns la pumnal...

Vreme de un sfert de oră, aceeași cameră a hotelului a devenit un adevărat câmp de bătaie, inundat de sânge. Jackson a fost grav rănit, iar Benton ciuruit de gloanțe și de lovituri de pumnal. Cu mare greutate au reușit oamenii hotelului să-i despartă pe combatanți.

*(Realitatea ilustrată,
nr. 297, 6 octombrie 1932)*

REALITATEA

La începutul primului deceniu al veacului al XIX-lea, Thomas Hart Benton (1782 – 1858) era un tânăr și mărunț avocat, într-un orașel de provincie. Tuberculoza făcuse ravagii în familie: tatăl, Jesse Benton, un bogat moșier cu studii de avocat, și cele trei surori fuseseră răpuse de boală. Nici Thomas nu fusese iertat: a căzut la pat, cuprins

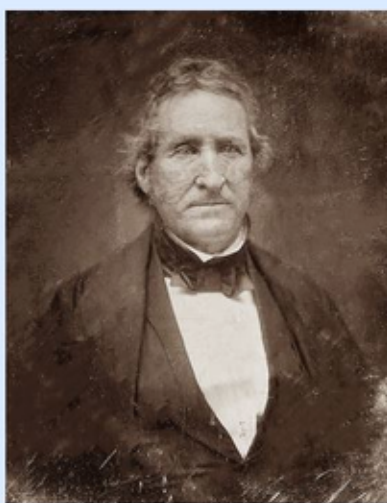
de febră mare și accese de tuse care nu se mai terminau. Avea impresia că viața i se apropia de final...

Războiul dintre S.U.A. și Marea Britanie, început în 1812, a reprezentat pentru Benton o șansă dublă de a se salva: să uite de boala care îl măcina și, mai ales, să iasă din anonimat.

În februarie 1812, când noua confruntare cu englezii părea iminentă, Benton a pus la cale un ingenios plan de recrutare a trei regimente de voluntari. S-a gândit să i-l prezinte personal lui Andrew Jackson (1767 – 1845), un confrate de meserie, comandantul (din 1802) al miliției statului Tennessee. Jackson era o adevărată figură: mare proprietar de plantații, cu un impresionant conac (cunoscut în epocă drept „Schitul”), dar, totodată, o personalitate puternică și un militar cu bogată experiență de război. Andrew, născut într-o familie scoțiano-irlandeză de religie prezbiteriană, emigrată în S.U.A., cu toate că fusese educat pentru a deveni preot, era un spirit rebel, care, alături de frații mai mari, Hugh și Robert, luptase în Războiul de Independență.

Benton a decis să meargă personal la „Schit”, pentru a-i prezenta planul lui Jackson. Viitorului președinte american i-a surâs ideea. Și cei doi s-au pus pe treabă... În câteva luni, au reușit să strângă peste 2.000 de voluntari (într-o scrisoare adresată lui George Washington, Jackson ar fi înaintat cifra de 2.500). Sub conducerea lui Jackson, ajutat de colonelul Benton, trupa s-a deplasat să apere zona New Orleans de atacurile britanicilor și ale amerindienilor.

La Natchez, pe teritoriul statului Mississippi, Departamentul de Război, prin ordinul generalului James Wilkinson, le-a tăiat aripile. Din cauza lipsei de provizii, Wilkinson i-a ordonat lui Jackson să se oprească. Câteva luni mai târziu,

Thomas Hart Benton

noul secretar de Război, John Armstrong Jr., le-a trimis ordinul de desființare. Jackson a refuzat să-și lase oamenii să se alăture ca simpli soldați lui Wilkinson și a promis că îi va conduce acasă pe propria-i răspundere. Benton i-a rămas alături, chiar dacă astfel nu respecta ordinul superiorului Wilkinson.

Voluntarii s-au întors fără glorie, la Nashville, după un drum istovitor de aproape 1.000 de mile. Jackson cheltuiase mult pentru a organiza expediția și avea nevoie să-și acopere pierderile. După dezbateri aprinse, au convenit ca Benton să plece

și să se întâlnească cu Washington, ca să îi prezinte doleanțele.

Benton, convingător, a reușit să obțină aprobarea guvernamentală pentru decontarea cheltuielilor. Mai mult, a obținut un post în armata regulată.

Acasă însă lucrurile nu au mers tot atât de bine... Doi ofițeri ai armatei improvizate a lui Jackson și-au aruncat mânușa. Fratele mai mic al lui Benton, Jesse, a fost secundul unuia. Și, cu toate că Andrew Jackson însuși a intervenit pentru a împăca părțile, lucrurile au luat o turnură fatidică: s-a ajuns chiar la altercații între Jesse Benton și celălalt duelist, primul căpătând o rană destul de urâtă. Când situația a ajuns la urechile lui Benton, ruptura dintre cei doi era aproape...

S-au aruncat vorbe tari în scrisori și, până la urmă, iute la mânie, Jackson a declarat public că vrea să se dueleze el însuși cu fostul amic și partener.

Ocazia s-a ivit într-o zi de 4 septembrie 1813. Frații Benton sosiseră cu afaceri în Nashville. S-au cazat la un hotel despre care știau că nu era frecventat de Jackson și apropiații lui. Însă vestea i-a ajuns rapid la urechi lui Andrew Jackson. Însoțit de doi prieteni, colonelul John Coffee și Stockely Hays, Jackson s-a dus să îi întâlnească.

Generalul Andrew Jackson, în fruntea soldaților săi, îi înfruntă pe britanici la New Orleans

„Acum, apără-te, ticălos blestemat!“, i-ar fi strigat belicos Jackson fostului prieten. Jesse reușise să se retragă într-un colț, însă Thomas l-a înfruntat. A încercat să pună repede mâna pe pistol, dar, plesnind din biciul de călărie, Jackson a reușit să îl oprească. Și tot cu biciul a început să îl împingă prin holul hotelului, spre cameră. Dintr-un cotlon, Jesse a ieșit să își aperse fratele mai mare. S-a strecurat în spatele atacatorului, a pus mâna pe pistol și a tras. Lovitura nu și-a atins ținta, deoarece unul dintre oamenii care se aflau pe hol a reușit să îl tragă pe Jackson din bătaia armei. Atât i-a fost de ajuns lui Thomas. La rândul-i, a apucat arma și a tras două focuri. Înainte de a cădea, cu umărul zdrobit, Andrew a reușit și el să tragă în direcția lui Thomas. L-a rănit la braț.

Lgomotul i-a alertat pe prietenii lui Jackson. Coffee a dat năvală în cameră și, deoarece nu a reușit să îi țintească corect pe nici unul dintre Bentoni, l-a lovit pe Thomas cu patul.

Scoțându-și pumnalul și sabia, Coffee și Hays i-au atacat pe cei doi frați. Coffee i-a produs cinci răni lui Thomas. Jesse a scăpat ca prin minune de sabia lui Hays, un nasture mare metalic oprind tăișul lamei să îi perforizeze stomacul. Orbit de furie, fratele mai mic și-a lipit țeava pistolului de pieptul masiv al atacatorului. A tras, dar... arma nu s-a declanșat!

John Coffee

GENERAL JOHN COFFEE

Președintele Andrew Jackson

S-a ajuns, până la urmă, și la luptă corp la corp. Nimeni nu dorea să cedeze. Rănile prea grave ale dueliștilor și cantitatea mare de sânge din încăperea i-au speriat pe angajații stabilimentului, care au intervenit. Generalul Jackson părea cel mai grav: după cum au mărturisit apropiații, un om obișnuit nu ar fi reușit să supraviețuiască numeroaselor răni provocate. Martorii povestesc că era atât de grav lovit, încât două saltele au fost schimbate de personalul medical în timp ce încerca să-i oprească hemoragia. Toți medicii din Nashville i-au

sărit în ajutor. Umărul era total zdrobit, iar un alt glonț îi rupsesse unul dintre oasele brațului. Cea mai mare parte a doctorilor a optat pentru amputare, ca singură soluție de salvare a vieții. Dar, îndârjit, Jackson s-a opus. „Îmi voi păstra brațul, fie ce-o fi!“. Voința de fier și-a spus până la urmă cuvântul, iar Jackson a scăpat cu viață.

În centrul pieței din fața hotelului unde avusese loc duelul, Benton senior și-a pecetluit victoria: a rupt pe genunchi, în fața tuturor curioșilor care se strânseseră să urmărească înfruntarea, una dintre săbiile lăsate de atacatori în urmă, strigând sfidător că îi aparținuse lui Jackson!

Se părea că totul fusese consumat între cei doi...

Aproape zece ani mai târziu, soarta s-a schimbat. În decembrie 1823, proaspăt alesul senator de Tennessee, Andrew Jackson, a fost pus într-o situație cu totul neașteptată. La Senat, alături îi era nimeni altul decât... Thomas Hart Benton, senator de Missouri. Mulți dintre colegii din sală, care știau despre duelul de altădată, s-au grăbit să le propună un schimb de locuri. Dar, ambii au refuzat și au încercat să se evite, zile la rând.

Până la urmă, situația nu a mai putut continua astfel. Repartizați în aceleași comitete, erau nevoiți nu numai să se întâlnească, ci și să discute... Mai întâi, doar probleme de politică, apoi, încetul cu încetul, au revenit la sentimente mai bune. S-au întrebat, reciproc, despre starea de sănătate a familiilor, despre situația de acasă... Într-o seară, soții Benton s-au trezit cu senatorul Jackson la cină! Se pare că primul care a întins mâna a fost gazda, după cum o cereau și normele politetiei. I-a prezentat-o pe doamnă și relațiile au fost restabilite... ■

Încheiem în acest număr povestea arnăuților din Țările Române, începută în numărul anterior.

Arnăut cu șal roșu, 1821,
într-o gravură a britanicului
Joseph Cartwright (1789 – 1829)

ARNĂUȚII ÎN OȘTILE MOLDOVEI ȘI ȚĂRII ROMÂNEȘTI

CLAUDIU-ION NEAGOE
(Universitatea Națională de Știință
și Tehnologie Politehnica București),
CĂTĂLIN DRĂGHICI
(Asociația *Historia Renascita*)

Înainte de orice, arnăuții asigurau paza personală a domnilor fanarioți în timp de pace. Încă din 1740, la Curtea Domnească din Iași au fost amenajate „odăi” pentru arnăuții lui Grigore Ghica al II-lea (1739 – 1741). Acestea au fost reparate doi ani mai târziu, sub domnia a doua a lui Constantin Mavrocordat în Moldova (1741 – 1743). În vremea lui Grigore Ghica al III-lea (1774 – 1777), „steagul arnăuților” de la Curtea Domnească din Iași număra vreo 150 de neferi arnăuți, așa după cum aflăm din notele prințului Nikolai Vasilyevici Repnin (1734 – 1801).

Potrivit relatărilor lui Pseudo-Enache Kogălniceanu, arnăuții de la Curtea Domnească din Iași primeau, la marile sărbători creștine, daruri și bacșișuri. Din *Sama Vistieriei Moldovei* pe anul 1776 aflăm că în slujba Curții Domnești din Iași exista, între 1775 – 1776, un „steag de tufekcii”, format din 24 de neferi arnăuți, sub conducerea unui tufekci-bașa (tufekci înseamnă pușcaș, iar baș șef), care avea ca subordonați un odobașă și un ceaș. Însă mai târziu, pe timpul domniei lui Alexandru Callimachi (1795 – 1799), mai erau în slujba Curții doar 18 tufekcii, sub comanda unui tufekci-bașa și a unui odobașă. Ultimul

domn fanariot din Moldova, Mihail Suțu al II-lea (1819 – 1821), a avut o gardă domnească de 200 de arnăuți sub comanda bulucbașei Caravia. La Curtea Domnească făceau de strajă, în permanență, un tufekci-bașa cu 50 de arnăuți și un deli-bașa cu 30 de arnăuți.

ATRIBUȚIILE LOR

În cea de-a treia domnie din Țara Românească (1735 – 1741), Constantin Mavrocordat ținea la București două steaguri de arnăuți, însumând 96 de arnăuți (oameni sau neferi), conduși de doi căpitani

și șase zapcii (doi stegari, doi odobași și doi ceași). În vremea lui Alexandru Ipsilanti (1774 – 1782) ar fi existat la București vreo 300 de arnăuți. Aceștia primeau leafă lunară sau pe trei luni și porție zilnică de hrană (tain). În primul său an de domnie (1786), Nicolae Mavrogheni a avut o gardă personală compusă din 50 de arnăuți albanezi și sârbi, la care se adăugau 50 de arnăuți greci. În anul următor, numărul arnăuților a fost dublat, iar în 1788, domnul a organizat patru steaguri de arnăuți, fiecare steag numărând câte 100 de oameni, care primeau leafă de la Vistierie. În *Hronograful* lui Dionisie Eclesiarhul e consemnat faptul că, în anul 1806, straja palatului domnesc din București, aflat la vremea aceea în incinta Mănăstirii Radu Vodă, număra 300 de arnăuți. Din relatările contelui Feodor Kárácsy (1787 – 1859) aflăm că pe la 1818, în vremea lui Caragea Vodă, paza Curții Domnești de la București, aflată, începând cu 1813, pe Podul Mogoșoaiei, în casele banului Dumitrache Ghica,

Arnăut albanez

era asigurată de două corpuri de arnăuți, „unul sub comanda lui Deli-bași și al doilea sub a lui Tufecchi-bași, laolaltă cam 400 de oameni, mai ales albanezi, parte pedestră, parte călare, în portul național albanez“. Un steag de arnăuți număra, potrivit relatărilor ofițerului rus Ivan Petrovici Liprandi (1790 – 1880), între 20 și 50 de indivizi. De pildă, steagul arnăuților aflați în slujba marelui agă era alcătuit din 44 de neferi.

În vreme de război constituiau unul dintre cele mai importante corpuri militare din oștile Moldovei și Țării Românești. Nu de puține ori, arnăuții erau folosiți împotriva unor supuși otomani veniți în cele două principate, care se dedau la abuzuri

și silnicii împotriva pământenilor. Bunăoară, sub cea de-a treia domnie a lui Constantin Mavrocordat în Moldova (1748 – 1749), arnăuții și beșliii domnești au fost folosiți pentru stoparea abuzurilor acelor „lazi“ (lâz), negustori sau salahori veniți din nord-estul Anatoliei, de la Trabzon sau Trebizonda, care făceau concurență neloială negustorilor locali, dădeau bani cu camătă, „câte patru parale de leu“ și luau „muerile și fetile săracilor cu sila“, așa după cum aflăm din *Letopiseșul* lui Pseudo-Enache Kogălniceanu. Sub domniile lui Alexandru Moruzi (1799 – 1801) și Mihai „Draco“ Suțu (1801 – 1802), arnăuții, recrutați în număr mare de la sudul Dunării, au fost folosiți, așa după cum aflăm din relatările generalului Alexandre de Langeron sau din cele ale viceconsulului rus Luca de Kiriko, pentru stoparea incursiunilor de jaf întreprinse de „cârjaliii“ și „pasvangiii“ pașei de la Vidin, Osmân Pazvantoglu (Pasvan-oglu), în județele din Oltenia.

TURBULENȚI UNEORI

Arnăuții se aflau nu doar în slujba Curții Domnești, ci și în slujba Spățariei (sau Hătmăniei, în Moldova) și a Agiei, precum și în slujba ispravnicilor de județ sau de ținut, a căpitanilor și polcovnicilor de județ. Arnăuții făceau parte, alături de alți slujitori pământeni, din puterile organizate pentru prinderea tâlharilor care jefuiau la drumul mare și a haiducilor răzvrătiți împotriva fanarioților. De

Mihail Suțu al II-lea

la Dimitrie Papazoglu (1811 – 1892), un ofițer al armatei române moderne de la mijlocul secolului al XIX-lea, aflăm despre arnăuți următoarele: „Ceata arnăuților se împărțea în infanterie și cavalerie; poterașii formau potera țării, sub polcovnicii de județe; ei erau meniți a urmări, a prinde și a goni pe făcătorii de rele din ținutul lor, a-i face cunoscut ispravnicilor de județe“. Mai-marele puterilor din Oltenia, pe timpul domniei lui Ioan Gheorghe Caragea, cârc-serdarul Diamandi (Iamandi) Giuvăra, a devenit cu adevărat o căpetenie de arnăuți binecunoscută după prinderea vestiților haiduci Nikola Abraș și Iancu Jianu, primul în octombrie 1816, iar cel din urmă în februarie 1817.

O catagrafie a orașului București, întocmită de ruși între anii 1810 – 1811, ne arată că marii boieri (divaniți), precum marele vornic Constantin Samurcaș sau marele vistier Constantin Varlaam, țineau în slujba lor un oarecare număr de arnăuți cu simbrile. Plecat pentru tratament la băile de la Baden, marele logofăt Constantin Dudesco a fost însoțit, cel puțin până la granița cu Transilvania, de 12 arnăuți călări. Iordache Ruset mare vistier mergea de la Iași la moșia sa de la Pașcani însoțit de o gardă de arnăuți.

Nu de puține ori însă, loialitatea acestor arnăuți față de stăpânii lor, domnii fanarioți, s-a dovedit îndoielnică, mai cu seamă în vreme de război. Bunăoară, la 1769, un anume Zgurali, căpitan de arnăuți, a trecut de partea rușilor și a „volintirilor“ moldoveni conduși de polcovnicul Ilie Lăpușceanu. În 1789, un anume

Arnăuț albanez sau sârb, primele decenii ale secolului al XIX-lea (desen realizat de Cătălin Drăghici)

Căpitan al unor arnăuți albanezi din Epir, 1822, Grecia, înfățișat de Joseph Cartwright

Mavrodin bimbașa a trecut cu neferii săi de partea austrieșilor. Aceștia au fost incluși în rândul „cătanelor“ și au luptat apoi împotriva otomanilor la Giurgiu (8 iunie 1789). Mavrodin a primit gradul de maior de la austriești. Cam în aceeași perioadă, un anume Vințul căpitan de arnăuți, aflat la Pitești, a trecut de partea austrieșilor. Atunci când au intrat rușii în Țara Românească, în 1806, cei 300 de arnăuți care asigurau paza palatului domnesc de la Mănăstirea Radu Vodă au rezistat unui asediu otoman până la sosirea trupelor generalului Miloradovici în București.

Până și în timp de pace arnăuții se dovedeau a fi uneori extrem de turbulenți. De pildă,

în 1802, nemulțumiți de faptul că Mihai Suțu I nu le plățise lefurile de mai multe luni, arnăuții lui Sava bimbașa au jefuit Curtea Domnească și mai multe case de boieri și negustori din București. Doar intervenția promptă a beșliilor conduși de Ibrahim „Bosniacul“ a pus capăt dezordinilor ivite în București după fuga domnului fanariot. Tot astfel, în iunie 1819, vreo 25 de arnăuți din garda Curții Domnești s-au răsculat, în frunte cu un căpitan sârb pe nume Milco Petrovici, tot pentru neplata lefurilor la timp. Aceștia s-au refugiat între zidurile Mănăstirii Sinaia și n-au ieșit de acolo decât atunci când Alexandru Suțu (1818 – 1821) le-a plătit lefurile. La scurt timp, Milco Petrovici și alți 12 arnăuți au părăsit țara, trecând în sudul Dunării.

ULTIMII ARNĂUȚI

Arnăuții au continuat să existe în Țările Române și sub primii domni pământeni, Grigore Ghica al IV-lea, domn al Țării Românești, și Ioniță Sandu Sturdza, domn al Moldovei, însă într-un număr ceva mai redus, în comparație cu numărul de neferi existent la începutul anului 1821. Domnul Țării Românești a avut în slujba sa 400 de arnăuți, „în majoritate albanezi pedestrași și călări în port albanez“, așa după cum aflăm din consemnările căpitanului austriac Radisitz (1822). Dintr-o *Descriere*

a *Principatelor Moldovei și Țării Românești*, realizată înainte de mijlocul anului 1831 de locotenent-colonelul Ivan Petrovici Liprandi, aflăm că acești arnăuți domnești au fost împărțiți pe la județe, ei având ca principală atribuție „prinderea tâlharilor”. Ioniță Sandu Sturdza, domnul Moldovei, în schimb, dispunea de cel mult 100 de arnăuți, dintre care: 20 de arnăuți albanezi, având în frunte doi căpitani, care erau în subordinea marelui hatman, zece albanezi, cu un căpitan, ascultau de marele agă, în vreme ce peste 40 de arnăuți se aflau în slujba Curții Domnești de la Iași, sub comanda unui baș-bulucbașa. Informațiile respective ne sunt furnizate de consulul francez Charles Lagau, în 1828.

În timpul războiului ruso-otoman dintre anii 1828 – 1829, o parte dintre acești arnăuți s-au înrolat „volintari” în armata rusă. De pildă, dintr-un document datat 2 martie 1829 aflăm că serdarul Panaiot Fochianos, fratele vestitului Sava bimbășa, „a slujit cu deosebire și cu râvnă, comandând, în cadrul corpului al 6-lea pedestri, asupra 120 de volintiri, pe care i-a adunat și i-a înarmat pe socoteala sa”. Ivan Petrovici Liprandi avea să consemneze în „notele” sale faptul că, în cursul războiului ruso-otoman, au luptat alături de ruși, fără a primi vreo plată, circa 1.200 de arnăuți din cele două principate, albanezi, bulgari, bosniaci, macedoneni și muntenegreni, conduși de căpitani binecunoscuți la vremea aceea, precum Arghir, Ivancea, Milco Petrovici și Stoici Pavlovici.

Începând cu anii 1831 – 1832, arnăuții n-au mai constituit un corp militar distinct în oștile celor două țări românești. Unii au rămas, totuși, vreme de câțiva ani, în slujba ispravnicilor de județ.

Un albanez, de pictorul francez Louis-François-Sébastien Fauvel, 1787

înveșmântați și înarmați cu cel puțin două pistoale, un iatagan și un hanger. În sfârșit, la plecarea sa din București spre Brăila, Adrien Louis Cochelet (1788 – 1858), fostul consul general al Franței în Principatele Dunărene (1834 – 1836), a fost însoțit de Iane arnăutul, unul dintre arnăuții aflați în slujba consulatului. Pe tot parcursul drumului,

acesta a stat pe capra trăsurii, „înarmat cu pușca sa lungă și frumos împodobită cu incrustații, pe care o ținea între genunchi, întotdeauna gata să intervină; avea la centură două pistoale și un iatagan”.

Astfel de arnăuți au putut fi observați pe străzile Bucureștilor mai cu seamă ca paznici ai unor edificii, precum Palatul Suțu sau Palatul Mogoșoaia, până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Așa după cum aflăm de la istoricul Adrian Majuru, ultimul arnăut, cunoscut până în jurul anului 1948, a fost Refet Kadriu (1911 – 2000). Acesta a fost ultimul paznic arnăut de la Palatul Mogoșoaia, până la naționalizarea acestui edificiu princiar, în anul 1949. ■

Doi arnăuți, un albanez și un grec, personalizați de Cătălin Drăghici (stânga) și Claudiu-Ion Neagoe, într-o reconstituire istorică la Cetatea Neamț, 18 martie 2023

MUZEUL
MUNICIPIULUI
BUCUREȘTI

POVEȘTILE BUCUREȘTIULUI

VICTOR BABEȘ ACTIVITATEA UNIVERSITARĂ

D.S. OLTEANU

(Muzeograf Muzeul Victor Babeș,
secția Antropologie urbană)

Clădirea muzeului și o fotografie
din tinerețe a savantului...

Victor Babeș (n. 28 iulie 1854, Viena – d. 19 octombrie 1926, București) a fost fiul deputatului Vincențiu Babeș (1821 – 1907), originar din Banat, și al Sophiei Goldschneider, descendenta unei vechi familii vieneze. După ce și-a obținut bacalaureatul la Gimnaziul Catolic din Budapesta, a studiat medicina la Universitatea din Budapesta, apoi la Viena, unde și-a luat doctoratul.

Babeș își începe cariera științifică la Budapesta, ca asistent în laboratorul de Anatomie Patologică (1874 – 1881). În urma descoperirilor lui Louis Pasteur, este atras de microbiologie și pleacă la Paris, unde lucrează un timp în laboratorul lui Pasteur, apoi cu André Victor Cornil. Împreună cu acesta publică primul tratat de bacteriologie intitulat *Les bactéries et leur rôle dans l'anatomie et l'histologie pathologiques des maladies infectieuses* (1885).

În anii 1885 – 1886 lucrează la Berlin, în laboratoarele lui Rudolf Virchow și Robert Koch. În 1887 a fost invitat la București ca profesor la catedra de Anatomie Patologică și Bacteriologie.

CEL MAI TÂNĂR PROFESOR DIN UNIVERSITATE

Renumitul bacteriolog și
morfopatolog român, fondator

al școlii românești de microbiologie, a fost membru al Academiei Române din 1893, membru corespondent al Academiei Franceze, precum și laureat al Academiei de Științe din Paris, distins cu Premiile Montyon și Breant. În anul 1900, marele savant a înființat Societatea Anatomică, la București, care se ocupa de studiile anatomo-clinice. În 1913 a preparat un vaccin antiholeric pentru a combate epidemia de holeră care apăruse în rândurile armatei române, aflată în campania celui de-al doilea război balcanic în Bulgaria. De asemenea, a introdus vaccinarea antirabică în România, la numai trei ani de la inițierea acesteia de către Pasteur, prin așa-numita „metodă românească” realizată prin combinarea vaccinului cu serul antirabic. A publicat peste 1.300 de studii științifice în domeniul microbiologiei și anatomiei patologice.

Activitatea științifică a lui Victor Babeș a fost vastă, cu un accent deosebit pe problemele de tuberculoză, lepră, vaccinare antirabică și seroterapie antidifterică,

... și una mai târzie

La Institutul de Bacteriologie

pelagră, tifos, febră tifoidă și malarie. Totodată, a pus în evidență în celulele creierului animalelor bolnave de turbare corpusculii Babeș-Negri, cu valoare diagnostică, a descoperit peste 40 de germeni noi și a stabilit bazele seroterapiei. Prin cercetările sale valoroase privind antagonismele microbiene s-a situat printre precursorii ideilor moderne despre antibiotice. S-a preocupat și de problemele medicinei profilactice (alimentarea cu apă potabilă a orașelor și satelor și organizarea științifică a luptei antiepidemice), a studiat cauzele bolilor cu extindere în masă, arătând și problemele sociale care duc la răspândirea lor.

În activitatea didactică universitară, profesorul Victor Babeș a abordat o diversitate de tematici în cercetările și studiile sale. A susținut timp de patru decenii cursuri de patologie experimentală și bacteriologică, dar și lucrări de laborator în amfiteatrele facultății, precum și la institutul care-i purta numele (din 1925), cursurile fiind cele mai frecventate din Facultatea de Medicină de studenți, doctoranzi, profesori și veterinari.

Cele trei etape ale îndelungatei activități universitare ale lui Victor Babeș au cuprins perioada de asistent și profesor la Budapesta, profesor cu două catedre la București și cea de profesor la nou înființata Facultate de Medicină clujeană.

Victor Babeș și-a obținut diploma de doctor în medicină la Viena, în 1878, sub îndrumarea profesorilor Carl Langer și Karl von Rokitansky, iar în 1881 și-a luat docența (conferențiar) în Histologie patologică la Universitatea din Budapesta. Este recomandat de profesorii săi din Viena pentru un post la catedra de Histopatologie și Bacteriologie a Facultății de Medicină din Budapesta

în anul 1884, fiind cel mai tânăr profesor din universitate. Apoi, reușește să obțină două burse de specializare de la Guvernul maghiar pentru Franța și Germania, unde lucrează în laboratoarele lui Louis Pasteur, André Victor Cornil, Rudolf Virchow, Robert Koch și alții. În anul 1885 devine profesor universitar titular la Budapesta și, totodată, directorul Spitalului „Ștefania”, transformat în Institutul de Histopatologie, pe care-l conduce ca director în perioada 1885 – 1887.

IMPUNEA PRIN EDUCAȚIE ȘI PRIN ȚINUTĂ

Devenind o personalitate în lumea medicală europeană prin faima creată la Paris după apariția *Tratatului* și prin activitatea sa didactică universitară, i se oferă șansa de a se stabili în marile orașe europene sau chiar în Statele Unite ale Americii, însă preferă Regatul României.

La 8 martie 1887, Victor Babeș este numit printr-o lege specială profesor la Universitatea de Medicină din București (înființată în 1869), în domeniul anatomiei patologice și al proaspătului domeniu de cercetare al bacteriologiei. Liberalul Dimitrie A. Sturdza (ministru Instrucțiunii Publice și Cultelor) îl invitase pe Victor Babeș în Regatul României, convingându-l să părăsească cariera didactică budapestană și să înființeze un institut de bacteriologie la București. În anul 1892, printr-o adresă a ministrului Educației semnată de Take Ionescu, i se încredințează și o a doua catedră, ajungând să predea la Facultatea de Medicină din București materiile: Bacteriologie, Microbiologie și Anatomie Patologică.

Cursul de Anatomie Patologică (trei volume) scris și predat de Babeș se tipărește în anul 1921 (la Cartea Românească, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, București), fiind considerat nu doar un simplu manual, ci o lucrare bine documentată, de o importanță deosebită, cu aproximativ 200 de ilustrații preluate din valorosul material anatomo-patologic de care dispunea Institutul de Bacteriologie, citit atât de tinerii aspiranți mediciști, cât și de doctori cu experiență.

Marele savant este considerat cel care a modernizat școala noastră de medicină, având un traseu profesional de excepție, formând studenți

Foaie de catalog universitar

FACULTATEA DE MEDICINA	
BUCUREȘTI	
ANUL 1912	
CĂTALOG de studii și materii de învățare din anul 1912	
NO.	NUME DE PROFESOR
1	Lăzăreșcu, Victor
2	Sturdza, Dimitrie
3	Sturdza, Dimitrie
4	Sturdza, Dimitrie
5	Sturdza, Dimitrie
6	Sturdza, Dimitrie
7	Sturdza, Dimitrie
8	Sturdza, Dimitrie
9	Sturdza, Dimitrie
10	Sturdza, Dimitrie
11	Sturdza, Dimitrie
12	Sturdza, Dimitrie
13	Sturdza, Dimitrie
14	Sturdza, Dimitrie
15	Sturdza, Dimitrie
16	Sturdza, Dimitrie
17	Sturdza, Dimitrie
18	Sturdza, Dimitrie
19	Sturdza, Dimitrie
20	Sturdza, Dimitrie

*În centru, într-o fotografie realizată
în fața Facultății de Medicină*

cunoscuți în toată lumea științifică (profesorii Gheorghe Marinescu, Constantin Parhon, Mihail Manicatu, Constantin Levaditi, Emil Pușcariu, Vasile Sion, Ștefan S. Nicolau, Emil Crăciun etc.). De asemenea, a contribuit la europenizarea învățământului superior românesc și prin selecționarea conferențiarilor și profesorilor de medicină care erau recrutați dintre asistenții diferitelor catedre, după o lungă practică și experiență în institute și clinici de specialitate, el optând pentru candidații oameni de știință, și nu pentru candidații oratori (ceea ce nu a fost întotdeauna pe placul clientelei politice a acelor vremuri).

După Marea Unire din 1918, Victor Babeș este invitat să participe la organizarea Facultății de Medicină din Cluj. După ce refuză postul de decan al acestei facultăți, este însărcinat să organizeze Catedra de Anatomie Patologică și de Bacteriologie și un institut de bacteriologie. Decizia lui Victor Babeș de a se muta la Cluj, în urma unei bogate corespondențe prin care i se aprobaseră toate condițiile solicitate în privința organizării catedrei sale și a institutului, a fost influențată și de campania nefondată de denigrare, în

urma acuzațiilor de colaboraționism cu germanii din timpul ocupării Bucureștiului. Medicul rămâne doar un semestru la Cluj, răstimp în care acuzațiile aduse împotriva lui la București sunt cercetate și demontate de o anchetă a justiției militare.

Victor Babeș a contribuit la ridicarea însemnătății științifice a facultății clujene prin renumele său, prin stabilirea programei școlare, prin acordarea de burse pentru studenți și absolvenți și numirea anumitor profesori universitari, din rândul docenților, la catedrele cu posturi vacante. De asemenea, organizarea institutului de la Cluj a fost una dintre preocupările sale principale, inaugurând activitatea de preparare a serurilor, vaccinurilor și tratamentul antirabic în săli de tratament și de operații, în laboratoare organizate după model european.

La Cluj, Victor Babeș lăsa funcțională Catedra de Anatomie Patologică, al cărei prim titular a fost, iar 30 de ani mai târziu, în 1948, universitatea clujeană primea numele său, alături de numele matematicianului maghiar Janos Bolyai, nume care se va regăsi și în componența denumirii actualei „Universități Babeș-Bolyai”, înființată în 1959 prin comasarea universității românești cu cea maghiară.

Prin instrucția dată studenților și medicilor veniți din toată țara, profesorul Victor Babeș a contribuit la crearea unui sistem sanitar incomparabil mai bun în țară și a format un mediu științific competent, datorat autorității sale științifice indiscutabile. Cu metode riguroase de lucru, impunea prin argumente puternice în susținerea tezelor sale, prin educația sa europeană, prin ținuta sa distinsă și prin animarea auditoriului. Foarte apreciat de studenți pentru activitatea științifică și didactică, a primit titlul de membru de onoare al Societății Studenților în Medicină din București și Cluj. ■

ATAC POLONEZ (Criptografie: 3, 9, 3, 5)

Gheorghe BRAȘOVEANU

Soluția rebusului **CAVALERII TEUTONI**,
din nr. 6/2024

BARSEI – KIA – ONOR – EMOND – NDG
– BRAN – A – ARGINT – IMM – PEAO –
ALGA – AI – ACT – SIJ – R – ANA – ABEI
– TANNENBERG – ER – E – TORUN – SASII
– GSI

Soluția jocului **ÎN POLIGON**, din nr. 6/2024

ADES PICA ȚINTA
(A – DESPICAT/T – ÎN – A)

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **Gheorghe I. Brătianu – BASARABIA: DREPTURI NAȚIONALE ȘI ISTORICE** (Prefață de Ioan-Aurel Pop; traducere de Ioana Bârzeanu)

Editura Meteor Press, București, 2024, 240 pp.

● **ISTORIE ȘI ISTORII: SIMONA PEDA ÎN DIALOG CU ISTORICUL MATEI CAZACU** (Prefață de Simona Preda)

Editura Corint, București, 2024, 303 pp.

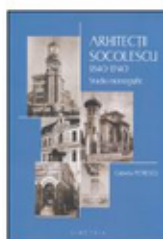
● **RELAȚII POLITICE ȘI MILITARE ROMÂN-O-TOMANO-TURCE: 1878 – 1989. DOCUMENTE. VOLUMUL II/ ROMANIAN-OTTOMAN-TURKISH POLITICAL AND MILITARY RELATIONS: 1878 – 1989. DOCUMENTS. VOLUME II** (Coordonator: Carmen-Sorina Rîjnovanu; responsabil de volum: Manuel Stănescu)

Editura Militară, București, 2024, 751 pp.

● **THE REAL REGINA MARIA: POVESTEA UNUI SUFLET. MEMORIILE NETERMINATE ȘI NEPUBLICATE ALE REGINEI MARIA/ THE STORY OF A SOUL. THE UNFINISHED AND UNPUBLISHED MEMOIRS OF QUEEN MARIE** (Ediție îngrijită, studiu introductiv și traducere din limba engleză de Ioana-Nicoleta Găurean)

Editura Muzeul Național Cotroceni, București, 2023, 336 pp.

● **Gabriela Petrescu – ARHITECTII SOCOLESCU: 1840 – 1940. STUDIU MONOGRAFIC**

Editura Simetria, București, 2024, 232 pp.

● **Liliana Moldovan – AL FLORIN TENE – O VIAȚĂ ÎN SLUJBA CULTURII: 82: BIO-BIBLIOGRAFIE**

Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2024, 69 pp.

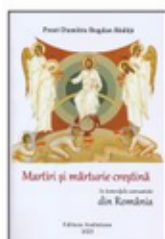
● **EVOLUȚIA STOCULUI DE AUR AL BĂNCII NAȚIONALE A ROMÂNIEI (1880 – 2020)** (Mugur Isărescu (coordonator), Maria Constantinescu, Brîndușa Costache, Nadia Manea, Adriana Aloman, Elisabeta Blejan; Cuvânt-înainte de Mugur Isărescu)

Curtea Veche Publishing, București, 2023, 487 pp.

● **Iliana Gregori – TOTUL SAU NIMIC? DESPRE ARTA DE A-ȚI AMINTI, A UITA, A SCRIE 11 ESEURI**

Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2023, 286 pp.

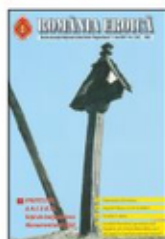
● **Preot Dumitru Bogdan Bădiță – MARTIRII ȘI MĂRTURIE CREȘTINĂ ÎN TEMNITELE COMUNISTE DIN ROMÂNIA** (Apare cu binecuvântarea ÎPS Dr. Laurențiu Streza, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului)

Editura Andreiana, Sibiu, 2023, 560 pp.

● **Max Hastings – RĂZBOIUL SECRET: SPIONI, CODURI ȘI PARTIZANI** (Traducere din limba engleză de Lucia Popovici)

Editura Polirom, Iași, 2024, 541 pp.

● **ROMÂNIA EROICĂ** (Revista Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria“. Revistă de cultură și educație patriotică, de cinstire a eroilor neamului)

Nr. 1 (65), Anul XXV – 2022, 64 pp.

● **BĂRĂGANUL ORTODOX** (Periodic al Episcopiei Sloboziei și Călărașilor)

Anul XX, Nr. 226, martie 2022, 23 pp.

CÂND PĂLĂRIILE ȘI-AU PIERDUT PENELE

Emily
Williamson,
o mare
iubitoare
a păsărilor

12 iulie 1923. Parlamentul englez votează o lege prin care se interzice importul de pene de păsări în Marea Britanie. Promulgată anul următor, ea vine la 33 de ani de la începutul unei tenace campanii lansate de blânda doamnă Emily Williamson (1855 – 1936), o onorabilă mamă de familie, cu un suflet plin de compasiune. Ani la rând doamna organizează serate, la proprietatea ei din Manchester, unde, la un ceai cu fursecuri și fructe, urmărește să-și sensibilizeze oaspeții față de carnagiul ale cărui victime sunt păsările, pentru a decora pălăriile femeilor elegante ale acestei lumi: struți, egrete, pasărea paradisului, minusculul colibri, cu penele lui în culori cu reflexe, etc.

La sfârșitul secolului XIX Londra este placa tumbantă a comerțului internațional cu pene. În portul orașului se descarcă cantități enorme de piei, aripi de păsări și o imensitate de varietăți de pene. Negoțul, cu clienți pretutindeni, atinge 20 milioane de lire anual (echivalentul a cca 2,9 miliarde de euro de azi). 200 de milioane de păsări sunt sacrificate în fiecare an în lume. Nu este cruțat nici păsărețul britanic: rândunicile de mare, oaspete ale falezelor, sau cufundarii-mari, cu colereta lor de pene frumos colorată în perioada reproducerii (sunt atât de în vogă ca accesoriu, încât rămân numai 42 de cupluri de cufundari la vârsta procreării).

Ca urmare a reuniunilor ei, Emily Williamson fondează în 1889 Societatea pentru protecția păsărilor (SPB), ce consideră că renunțarea la penele de la pălărie nu reprezintă „o privațiune atât de severă” pentru femei. Dar tema nu este pe gustul tuturor. Mai ales a ornitologilor britanici. Williamson a încercat să devină membră a Uniunii ornitologilor britanici (BOU), dar fără speranțe. Era un club exclusiv masculin, nu accepta o femeie în componența lui. Numărul membrilor SPB a crescut însă de la an la an, în 1893 ajungând la 10.000.

Nu numai doamnelor
își ornau pălăriile
cu pene, ci și bărbații
(portret de bărbat
pictat de Rembrandt,
1626 – 1627)

O primă victorie este înregistrată în toamna lui 1892: pălăriile ornate cu pene de păsări nu se mai vând în prăvăliile modistelor. Trebuie însă „cucerit” bărbații. Industria modei este în mâna lor. Societatea doamnei Williamson are foarte puțini în componența ei. Soluția de moment și de succes este invitarea unora, dintre cei mai influenți, ca „asociați”.

În 1899 SPB avea 20.000 de membri. În același an, regina Victoria, căreia îi repugnă cruzimea față de animale, confirmă interdicția de a fi purtate pene de egretă în armata sa. Sunt înlocuite cu pene de struț de crescătorie.

În 1906, la doi ani după ce SPB și-a schimbat denumirea în Societatea regală pentru protecția păsărilor (RSPB) – care, sub acest nume, există și azi –, regina Alexandra (soția regelui Edward VII) scrie asociației doamnei Williamson că ea renunță să poarte pălării cu pene. Emblema pentru moda epocii, suverana este foarte populară, ceea ce dă greutate cuvântului RSPB în Parlament. Dar rezistență există încă. De fiecare dată când „avocații” păsărilor avansează un argument pentru interzicerea comerțului cu pene, corporația modistelor și aliații ei se opun, afirmând că măsura va avea consecințe negative și că oricum păsările mor.

Prima victorie a asociației este înregistrată în 1920, când colonelul Sir Charles Yate propune un proiect de lege în Camera Comunelor. Vor mai trece însă trei ani până la adoptarea legii. Care are și câteva specii exceptate, la cererea modistelor: struții de crescătorie, unele rațe ale căror tulle servesc la împletirea cozilor etc. În pofida tenacității demersului ei, Emily Williamson a rămas până nu demult o necunoscută pentru englezi.

*O doamnă elegantă
ce poartă pene
la pălărie,
cu zece ani înainte
de a i se interzice*

F. D.

MILAN STOJADINOVICI

Dr. ION GABRIEL ANDREI

Acordul de prietenie iugoslavo-bulgar din 24 ianuarie 1937 dovedea deosebitul simț de Realpolitik de care dădea dovadă Milan Stojadinovici în calitate de premier, ministru de Externe, om politic și om de afaceri.

● A blocat Mica Înțelegere în orice acțiune antirevizionistă ● Titulescu s-a apropiat prea mult de Moscova ● Franța a refuzat culpabilizarea Italiei pentru asasinatul de la Marsilia ● Iugoslavia nu își asumă vreo obligație contra Rusiei Sovietice ● A primit favorabil ultimatumul adresat de Moscova României, în iunie 1940 ● Armata iugoslavă era pregătită să ocupe Banatul românesc ● Germanii sunt dificili ca prieteni și periculoși ca inamici ● Cine a fost goparul Miciei Antante?

Nicolae Titulescu și Milan Stojadinovici

Pe de o parte, având inițial la bază o formație anglofilă, Milan Stojadinovici a sesizat interesul Marii Britanii de a atrage Bulgaria în Înțelegerea Balcanică, interes motivat de dorința Londrei de a diminua influența regională și ambițiile expansioniste ale lui Benito Mussolini, mai ales după ce în mai 1936 Italia câștiga războiul cu Abisinia (Etiopia) și integra respectivul stat african în imperiul colonial italian.

Pe de altă parte, Milan Stojadinovici a înțeles că, după refuzul Marii Britanii și al Franței de a reacționa față de remilitarizarea Renaniei, începută la 7 martie 1936, de Al Treilea Reich, și față de începerea construirii de către regimul nazist a Liniei de fortificații Siegfried – Westwall la granițele cu Franța, Luxemburg, Belgia și Olanda, Aliații occidentali nu mai puteau interveni eficient pe un nou Front de Vest pentru a apăra statele din Europa Centrală și de Sud-Est în cazul unei ofensive germane în Răsărit.

Astfel, Milan Stojadinovici a încercat să protejeze în primul

rând interesele țării sale, Iugoslavia regală, în detrimentul menținerii până la capăt a consensului cu celelalte state membre ale Înțelegerii Balcanice în chestiunea Bulgariei.

Atitudinea lui Milan Stojadinovici față de Înțelegerea Balcanică era similară cu cea față de Mica Înțelegere. Milan Stojadinovici a respins încercările Cehoslovaciei, sprijinite de ministrul de Externe al României, Nicolae Titulescu, de a

extinde prerogativele Micii Înțelegeri la palierul protejării Austriei împotriva Anschluss-ului hitlerist și chiar la nivelul apărării împotriva oricărei terțe agresiuni – adică de apărare contra unei invazii din partea celui de Al Treilea Reich.

După ce Nicolae Titulescu a fost îndepărtat din funcția de ministru al Afacerilor Străine la 29 august 1936 pentru că regele Carol al II-lea nu vedea cu ochi buni ostilitatea șefului diplomației române față de expansionismul Germaniei naziste și Italiei fasciste și apropierea lui Titulescu de U.R.S.S. și de regimul republican din Spania, Mica Înțelegere nu și-a mai modificat prerogativele și a rămas în defensivă.

Acest fapt l-a încurajat pe Milan Stojadinovici să-și afirme interesul pentru punerea între paranteze a atitudinii antirevizioniste a Micii Înțelegeri și a Înțelegerii Balcanice, astfel încât să nu deranjeze Germania hitleristă și Italia mussoliniană.

De altfel, Milan Stojadinovici i s-a confesat lui Benito Mussolini cu ocazia vizitei oficiale întreprinse la Roma, începând cu 5 decembrie 1937: „Relațiile noastre cu România s-au îmbunătățit semnificativ după înlocuirea lui Titulescu, care s-a apropiat prea mult de Moscova. Fără să intru în motivațiile lui, proiectând

Jovan Ducici (stânga)

Milan Stojadinovici alături de Anthony Eden,...

acorduri cu Rusia Sovietică, prin care aceasta ar fi avut dreptul să treacă prin teritoriul României în cazul unui război cu Germania, ar fi însemnat să cedeze Basarabia în mâinile sovieticilor. Când trupele ruse s-ar afla în Basarabia, indiferent de motiv, ele nu ar mai părăsi acest teritoriu. Acest lucru a fost văzut și de regele Carol și de premierul Tătărescu, iar numirea noului ministru al Afacerilor Străine Victor Antonescu a însemnat sfârșitul politicii filo-sovietice a lui Titulescu. „Cu același prilej, Milan Stojadinovici reținea: „Mussolini îmi spune că relațiile Italiei cu Ungaria și România sunt foarte apropiate... Anschluss-ul este totuși inevitabil, zice Mussolini, dar cu cât se va produce mai târziu, cu atât va fi mai bine.“

De fapt, Milan Stojadinovici era conștient de complexitatea relației iugoslavo-italiene: „S-a ajuns la asasinarea regelui Aleksandar la Marsilia, despre care majoritatea opiniei publice iugoslave era înclinată să creadă că a fost gândită chiar de Mussolini, iar Pavelici a fost doar un simplu executant... Franța nu a vrut nici să audă de culpabilizarea Guvernului italian pentru atentatul de la Marsilia, iar Parisul ne-a cerut să ne calmăm față de Italia. Faptul mi l-a spus deschis Laval [Pierre, ministrul de Externe francez – n.a.] și a trebuit să țin cont de aceasta.

... diplomatul german Konstantin von Neurath...

În fața pericolului reînnoit din partea Germaniei, Franța viza prietenia Italiei.

Milan Stojadinovici a făcut schimb de opinii despre relația cu România și terțe state cu prilejul vizitei oficiale întreprinse la Ankara, începând cu 30 octombrie 1936, în cadrul discuțiilor avute cu premierul İsmet İnönü și cu ministrul de Externe Tevfik Rüştü Aras. „Iugoslavia are obligații militare doar în cadrul Micii Antante și a Înțelegerii Balcanice. Guvernul Iugoslaviei nu se gândește să accepte ideea unei alianțe militare cu Franța, care ar aduce-o în sfera ciocnirilor de interese ale marilor state... Iugoslavia ar putea fi târâtă în război din interese străine... Iugoslavia nu va încheia vreun pact și nu își va asuma vreo obligație care să fie îndreptată contra Rusiei Sovietice. Rămâne deschisă chestiunea recunoașterii Sovietelor de către Iugoslavia și a reluării relațiilor diplomatice. Acum la Belgrad prevalează gândirea că nu apare încă oportunitate pentru Iugoslavia realizarea acestui pas.“ La afirmația lui İsmet İnönü: „Interesele noastre economice cu Germania sunt puternice, dar nu trebuie să fie prea puternice ca să nu ajungem la mâna Germaniei“, Milan Stojadinovici a răspuns: „Aceasta este și poziția Iugoslaviei. De aceea Iugoslavia încearcă să încheie acorduri economice și cu alte state, cu Italia, cu Anglia“.

În privința României, Milan Stojadinovici

sublinia: „Relațiile Iugoslaviei cu România sunt foarte prietenești și consideră că dl Tătărescu este un om care trebuie sprijinit și cu care trebuie să se coopereze. Și lui românii i-au făcut propunerea de a fi un pod spre Italia, dar el a respins această ofertă.“ În privința Bulgariei, „rămâne mereu o chestiune deschisă: trebuie Bulgaria să adere la Pactul Balcanic sau nu? Până acum nu am fost de acord cu primirea Bulgariei în Pactul Balcanic, dar nici Bulgaria nu a vrut acest lucru până acum.“ Iar în privința Albaniei: „Din ceea ce se știe despre influența politică și economică a Italiei în Albania, se poate considera că astăzi Albania este de fapt o colonie italiană.“

Milan Stojadinovici a acceptat la întrevvedere cu Adolf Hitler din ianuarie 1938 alipirea Austriei la Al Treilea Reich, cu doar două luni înaintea Anschluss-ului din 12 – 13 martie 1938. La schimb, Führerul l-a asigurat pe Stojadinovici că nu va sprijini aspirațiile teritoriale ale Ungariei horthyste împotriva Iugoslaviei.

Milan Stojadinovici a continuat să mizeze pe strângerea relațiilor cu Italia mussoliniană și Germania hitleristă, astfel că la întrevvedere cu Galeazzo Ciano din iunie 1938 premierul iugoslav a asigurat că Belgradul nu va reacționa dacă Al Treilea Reich va interveni militar împotriva Cehoslovaciei pentru anexarea Regiunii Sudete. Poziția pro-germană a lui Milan Stojadinovici a contribuit la pavarea drumului către Acordul de la München din 30 septembrie 1938, prin care Regiunea Sudetă a fost anexată de Al Treilea Reich.

Milan Stojadinovici a tolerat și ulterior chiar s-a alăturat politicilor revizioniste în dauna obiectivelor Înțelegerii Balcanice, astfel că, în ianuarie 1939, în cadrul întrevederii cu Conte Galeazzo Ciano, ginerele lui Benito Mussolini și ministrul de Externe al Italiei, a discutat proiectul unei împărțiri a Albaniei între Iugoslavia și Italia, prin care statul iugoslav să obțină o corecție teritorială. În pregătirea respectivei întrevederi, Galeazzo Ciano i-a precizat lui Mussolini că se așteaptă ca Iugoslavia să dorească alipirea doar a unui restrâns teritoriu de la Albania, iar Italia trebuie să-i promită lui Milan Stojadinovici că Iugoslavia va fi sprijinită să anexeze Salonicul de la Grecia.

Proiectul lui Milan Stojadinovici vizând divizarea Albaniei a fost blocat de prințul rege Pavle Karadjordjević, dar nu din vreun

... cancelarul Adolf Hitler,...

considerent legat de respectarea principală a dreptului internațional, ci din pur calcul politic: Iugoslavia nu își permitea anexarea de teritorii locuite de etnici albanezi, întrucât în statul iugoslav deja trăiau numeroși albanezi – în Kosovo, Macedonia Vardară și Muntenegru.

De fapt politica pro-revizionistă și de subminare a valorilor Miciei Înțelegeri și Înțelegerii Balcanice a fost continuată de prințul regent Pavle Karadjordjević după îndepărtarea lui Milan Stojadinović din fruntea guvernului și a diplomației iugoslave: a acceptat fără vreun protest invadarea și ocuparea Albaniei de Italia mussoliniană în aprilie 1939, a respins inițiativa turco – britanică din mai 1939 de consolidare a stabilității în Balcani, a susținut tot în 1939 ideea aderării Bulgariei la Mica Înțelegere în schimbul cedării de către România a unei părți din Cadrilater pentru statul bulgar. Mai mult, după ce la 24 iunie 1940 Iugoslavia a restabilit relațiile diplomatice cu U.R.S.S., Belgradul a încercat să profite pe palierul revizionist de pierderile teritoriale suferite de România în iunie 1940 în beneficiul statului sovietic stalinist. Astfel, ultimatumul sovietic adresat României la 26 iunie 1940 privind cedarea Basarabiei și Bucovinei de Nord a fost prezentat de cotidianul belgrădean *Politika*, apropiat tuturor guvernelor

care s-au succedat în Serbia și Iugoslavia, pe un ton favorabil U.R.S.S. Imediat, efective militare iugoslave, constând din infanterie și blindate, s-au deplasat spre frontiera cu România din zona Banatului, în pregătirea unei eventuale ocupări a Banatului românesc. În final, Iugoslavia a căzut ea însăși victimă himerelor revizioniste ale lui Milan Stojadinović și prințului regent Pavle Karadjordjević. În aprilie 1941 a fost atacată de trupele Axei, cu excepția notabilă a României, și în doar zece zile a fost înfrântă și a capitulat. Teritoriul iugoslav a fost divizat în 1941 între agresorii din Axă și secesioniștii croați ustași pronaziști și profasciști, țara căzând pradă unui violent și ruinator război civil cu conotații ideologice și interetnice, care a constituit un rezervor al urii ce a refulat din nou în războaiele soldate cu dezmembrarea R.S.F. Iugoslavia din anii 1990.

Benito Mussolini, pentru a-i câștiga încrederea lui Milan Stojadinović și a-l atrage sub influența sa politică și economică, dar mai ales ideologică, a pretins, potrivit celor relatate consulului general iugoslav de la Trieste Vukašin Zivotici, la 29 noiembrie 1936, de Dino Alessi, directorul ziarului *Il Piccolo*, prieten personal din copilărie al Ducei, că „între Italia și Iugoslavia nu există chestiuni teritoriale divergente, activitățile italiene în Dalmația au încetat, iar dorința Ducei este ca în maximum un an să fie rezolvate toate diferendele cu Iugoslavia. Ducele ar dori ca dl Stojadinović să vină la Roma și să simtă la fața locului, în contact cu Ducele și cu poporul italian, cât de sinceră este simpatia pentru el și pentru poporul iugoslav. Primirea va fi grandioasă.”

Manevrele manipulative ale Ducei erau secondate de manevrele similare ale ginerelui său, ministrul de Externe Galeazzo Ciano, care la 17 decembrie 1936 îi declara ministrului iugoslav la Roma, Jovan Ducici: „Nu-l văd la Roma pe Ante Pavelici [liderul emigrației croate ustașe, refugiat în exil în Italia – n.a.]. Nu am nicio treabă cu el. Cred că ar trebui să-i trimitem pe toți ustașii în America sau în Etiopia... Sunt optimist și un prieten sincer al înțelegerii între Iugoslavia și Italia... Trebuie să reușim!”

Milan Stojadinović a crezut în promisiunile italiene și, foarte mulțumit, l-a trimis drept recompensă pe Jovan Ducici ca ambasador la București. Milan Stojadinović a crezut că și-a

... președintele Turciei, Mustafa Kemal Atatürk (stânga),
și premierul İsmet İnönü

atins obiectivele în relația cu Italia mussoliniană: „Acordul cu Italia s-a încadrat relațiilor obișnuite de prietenie și consultare. Am reușit să îndepărtăm principalul obiectiv pentru care Ciano insistă – o alianță militară. Ciano nu mi-a mai vorbit vreodată despre alianța militară și aderarea la Axa Berlin – Roma.”

Acordul de neagresiune și prietenie între Iugoslavia și Italia, cu o valabilitate de cinci ani, semnat la Belgrad, la 25 martie 1937, prevedea că „părțile nu vor recurge la război și vor soluționa toate disputele în mod pașnic... Părțile se obligă să nu permită pe teritoriul lor și să nu sprijine în vreun fel vreă activitate orientată împotriva integrității teritoriale și ordinii interne a celeilalte părți.” Aceste prevederi au fost în realitate literă moartă pe hârtie pentru Benito Mussolini, căci în aprilie 1941 Italia a participat la invadarea Iugoslaviei, a anexat și ocupat părți din aceasta și a sprijinit constituirea de ustași croați refugiați tot în Italia a Statului Independent Croația, al cărui rege nominal a fost prințul Aimone, duce de Aosta, sub numele istoric croat de Tomislav al II-lea.

Chiar în contextul semnării acordului, Belgradul a verificat sinceritatea promisiunilor regimului Mussolini privind situația ustașilor croați din Italia. Inspectorul Vlada Milicevici din cadrul Ministerului Afacerilor Interne al Iugoslaviei, delegat pe lângă poliția italiană, informa încrezător și optimist că „o parte a ustașilor se află în Somalia, alta în Libia, a treia parte în Insula Lipari [de lângă Sicilia – n.a.]. Cei din

Libia trăiesc în gospodării agricole. Ustașilor le este interzis să corespundă între ei, precum și cu cei din țară și cei din străinătate. Toți ustașii sunt acum în găuri de șoarece.” În contextul în care Ante Pavelici și o parte importantă a conducerii ustașe erau internați în Italia, Galeazzo Ciano, pe linia atitudinii sale manipulative, îi transmitea prin intermediari lui Milan Stojadinovici: „Eu personal, contele Ciano, îmi dau cuvântul de onoare că toți teroriștii croați se află, de mai multe luni, sub controlul poliției. Ei sunt adevărați prizonieri. Faptul este valabil și pentru Pavelici. El este furios. Mereu îmi trimite scrisori, în care îmi reproșează că Italia a părăsit cauza croată. Eu nu îi răspund deloc.”

Ironie a istoriei, la dineul oficial ocazionat de semnarea acordului, Galeazzo Ciano i-a spus lui Milan Stojadinovici: „Vedeți, mon cher Président, sunt pe deplin convins că am găsit drumul bun pentru ambele noastre țări. Ce va fi în Europa va fi, noi ne-am deschis umbrelele dinspre partea nordică [aluzie la expansionismul celui de Al Treilea Reich – n.a.]. Furtuna, dacă va veni, va trece pe lângă noi. Noi ne-am pus la adăpost.”

Dar Milan Stojadinovici realiza faptul că „securitatea colectivă s-a transformat în nesiguranță colectivă” și se confesa adjunctului său din cadrul M.A.E. iugoslav, dr. Ivo Andrić: „Balaurul german ne-a luat ca țintă. Trebuie să mă străduiesc să îl scot din țara noastră... Germanii sunt dificili ca prieteni și periculoși ca inamici... Deviza mea publică este: păstrează vechea prietenie și formează noi prietenii.”

Milan Stojadinovici menținea dialogul politic cu aliații tradiționali Franța și Marea Britanie, însă evidenția public intențiile pașnice ale lui Adolf Hitler. Astfel, în cadrul unei convorbiri cu Neville Chamberlain, la Londra, în 1937, premierul britanic, adept al politicii împăciuitoare față de apetitul teritorial al Führer-ului Adolf Hitler, i-a spus lui Milan Stojadinovici: „Da, aveți dreptate, sunt încrezător că domnul Hitler este sincer în dorința de menținere a păcii... Trebuie să-i dăm ceva. Poate o parte a fostelor colonii germane.”

(Continuare în p. 72)

O AMULETĂ MAGICĂ DIN EPOCA ROMANĂ DE LA DUROSTORUM

Dr. DAN AUGUSTIN DEAC

În anul 1973 s-a descoperit la Silistra, Bulgaria (antica așezare romană Durostorum, unde era cantonată Legiunea a XI-a Claudia), un mormânt roman hypogeu (subteran). Din nefericire, arheologii care l-au cercetat au constatat rapid că acesta fusese jefuit încă din Antichitate. Printre lucrurile pe care jefuitorii le lăsaseră în urmă erau o monetă, care părea a-l reda pe împăratul Probus (276 – 282), și o amuletă.

Zidurile reconstituite ale cetății romane Durostorum și împăratul Marcus Aurelius Probus

Amuleta consta dintr-o gemă din hematit, gravată pe ambele fețe, încastrată într-un medalion de aur cu marginile torsadate. Acest tip de medalion este des întâlnit în alte morminte atribuite femeilor din zona provinciilor dunărene și nu numai. Dar ceea ce iese în evidență este gema propriu-zisă. După descoperire, artefactul a fost găzduit de un muzeu regional micuț și cochet, Muzeul Regional de Istorie din Silistra (inv. II 2081), putând fi admirat și azi în expozițiile sale permanente. De abia la un sfert de secol după descoperire, amuleta a fost inclusă în circuitul științific internațional, fiind însă interpretată total eronat. De atunci a mai trecut un alt sfert de secol până când acest important artefact a fost în cele din urmă corect identificat și publicat corespunzător.

Pe o fațetă a gemei, și anume pe avers, este redată central figura unui uter, la care se adaugă un text gravat cu litere grecești, de-o parte și de alta a imaginii amintite. Este vorba despre o „voce magică”, un îndemn disperat care se traduce în limba română aproximativ: „Oprește (durerea), uterule!” Pe revers, apar alte cuvinte magice, dintre care cel mai

cunoscut este *Ororiouth*, o „voce magică” rămasă învăluită în mister pentru cercetătorii contemporani, dar care este mai mereu asociată imaginii uterului.

În lumea romană, magia era un tabu. Însă, ca orice lucru interzis de-a lungul istoriei, practicarea magiei în epoca aceasta a cunoscut un real succes. Acolo unde nimic nu mai era de ajutor, ultima frontieră era reprezentată de „Citirea în Carte”. Existau peste tot practicanți „profesioniști” ai magiei, care dețineau manuale cu probleme și soluții magice. Astfel de „biblioteci magice” – cum le numim noi azi – au fost scrise pe papirus și s-au descoperit doar în Egipt, mai cu seamă în zona orașului antic Theba. „Biblioteca magică” de la Theba este, de altfel, contemporană oarecum cu mormântul de la Durostorum, datând din perioada cuprinsă între sfârșitul secolului al III-lea și secolul al IV-lea d.H. În aceste tex-

Harta Imperiului Roman cu amplasamentul așezării de la Durostorum (autori: David Breeze și Kurt Schaller, Danube Limes – UNESCO World Heritage/ Pen&Sword/Universitatea din Salzburg)

te magice se solicita (în vederea reușitei) confecționarea unor amulete pe care să fie gravate compoziții magice conform instrucțiunilor, așa cum o arată sursele din Egipt. Spre exemplu, într-un descântec de dragoste, instrucțiunile magice menționau că trebuia realizate „farmece” care implicau ramuri și

ulei de măsline, ritualuri ce aveau să fie făcute pe acoperișul unei case, pe timp de Lună plină. Iar când acest descântec se realiza, solicitantul era instruit să recite un text prestabilit și să poarte cu el o amuletă magică cu imaginea zeului Harpocrate, redat sub forma unui copil stând pe floarea de lotus, o imagine acompaniată de un cuvânt magic: *Abrasax*. Astăzi, astfel de amulete care respectă aceste instrucțiuni (cu mici variațiuni), reprezentând produsul finit al practicării magiei „de dragoste”, sunt cunoscute comunității științifice, fiind prezente peste tot în lumea romană. De ce există variațiuni? Deoarece „biblioteca magică” de la Theba era doar una dintre miile răspândite în tot Imperiul Roman.

Revenind la amuleta de la Durostorum, putem spune că până în prezent nu s-au putut identifica în sursele papirologice ale „bibliotecilor magice” instrucțiuni care să corespundă întocmai cu compoziția

Aversul amuletei de la Durostorum (stânga) și reversul ei
(autor: Kristian Mihaylov,
Muzeul Regional de Istorie Silistra, Bulgaria)

știm este că în epoca romană hematitul era folosit în amuletele magice pentru a preveni sângerările. Rămânem astfel cu întrebarea stringentă: la ce folosea această amuletă?

Într-o lume în care medicina era aproape inexistentă, în care rata mortalității era foarte ridicată, îndemnul „Oprește (durerea), uterule!” face aluzie la probleme de natură medicală pe care proprietara amuletei le întâmpina. Dat fiind contextul în care piesa a fost descoperită, într-un mormânt, s-ar putea specula asupra destinului tragic pe care această proprietară anonimă l-a avut.

Amuleta de la Durostorum reflectă crâmpci, frânturi din viețile femeilor din urmă cu sute de ani, trăirile, nesiguranțele și fricile cu care acestea se confruntau zilnic. Istoria este și despre aceste femei anonime, despre dificultățile și neajunsurile din viețile lor desfășurate pe frontiera dunăreană a lumii romane. ■

MILAN STOJADINOVICI

(Urmare din p. 70)

Milan Stojadinovici era conștient că politica sa de apropiere de Germania nazistă și Italia fascistă era controversată. „S-a vorbit că am îngropat Mica Antantă. Dar se uită că aceasta era constituită exclusiv pentru apărarea celor trei membri contra Ungariei... Noi am propus în 1926 ca obligațiile din Mica Antantă să se extindă la nivelul de alianță militară [adică împotriva oricărui terț agresor – n.a.]. Atunci ne aflam într-un conflict ascuțit cu Italia și trebuia să ne

asigurăm în caz de pericol de război. Dar cehii, care în acel moment nu erau amenințați din nicio parte, au respins această propunere. Astfel că au rămas în vigoare doar prevederile referitoare la cazul unui atac din partea Ungariei. Deci cine este goparul Miciei Antante? Politica mea externă a fost înțeleasă pe deplin de scriitorul și diplomatul britanic R.H. Bruce Lockhart, care în cartea sa *Tunuri sau unt* [publicată în 1938 – n.a.] a scris: «Stojadinovici s-a împăcat cu Germania și Italia. Aceasta nu înseamnă că încerca să se

îndepărteze de Franța și de Anglia, nici măcar de Mica Antantă. Asta înseamnă că el dorește să se folosească de ambele tabere. El este un vechi jucător de poker. El joacă poker în politică cu destul succes, încât multe puteri îl curtează și vecinii săi balcanici îl invidiază și îl imită. Dacă aș fi fost iugoslav, l-aș fi sprijinit pe Stojadinovici. Viața politică din Balcani este supusă multor incertitudini, dar politica externă a lui Stojadinovici a fost dictată de o judecată sănătoasă».

(Va urma)

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 DE ANI

Se simte apropierea Congresului XI al P.C.R. Zeci de grafice care înfățișează elocvent marile realizări, depășirile de plan, angajamente ferme. Se dezbat teme de mare interes, care preocupă întreaga populație: vor avea combinele suficiente curele de transmisie? Și tot mai puțină viață normală răzbate din paginile presei de acum 50 de ani.

„Cald. Teribil de cald, domnule – scrie un reporter în *Flacăra*. Cald de-ți vine să umbli într-un cămășoi de borangic cu pușori. Cald și la ora 23. Trotuarele sunt încinse până la roșu, calci pe jar. Toate fabricile de înghețată și răcoritoare ale Capitalei nu prididesc să răcorească pietonii, moleșiți de caniculă.”

Unul dintre marile proiecte urbanistice pe cale de realizare este Sala Polivalentă. Se montează deja scaunele, în interior. Va fi finalizată în opt luni, în loc de 30, cât se socotise inițial. Secretul: munca patriotică.

Se fac ultimele retușuri la albia lacului din Parcul Drumul Taberei (numit și „fratele Cișmigiuului”). În curând, cei din cartier se vor putea plimba cu barca pe cei 11.000 m² ai lacului de apă.

Se vor adăuga parcului I.T.B. în acest an 500 noi autobuze, 100 de tramvaie și troleibuze, iar numărul de taximetre se va dubla. Se preconizează generalizarea autotaxării. Se dă, experimental, în folosință linia de autobuz 31R, linie rapidă, între Piața Sudului și Piața

Sculptorul Muzeului londonez „Madame Tussaud” probează un ochi pentru viitoarea statuie a lui Ilie Năstase

Scânteii. Indicativul liniei va fi scris cu verde. În cartierele noi de locuințe vor fi montate încă 100 posturi telefonice publice.

Continuă în Capitală acțiunea de trecere de la tensiunea de 110 V la 220 V.

Existau, totuși, și neîmpliniri. E vară, toată lumea are dreptul la concediu. Inclusiv gestionarii. Doar că dintr-o proastă programare, zeci de magazine stau închise vara câte o lună.

Locatarii din blocurile din strada Brezoianu și alte două străzi se plâng de nunta organizată la expresul „Central”. Nu au închis ochii până dimineața. Un locatar din Titan

fi consideră fericiți, însă. Cei care locuiesc în jurul localului „Ozana” au parte de nunți la fiecare sfârșit de săptămână, cu muzica dată la maxim. Interesant că nici cei care scriu la ziar, nici redactorii nu aduc în discuție o intervenție a organelor de Miliție, care să impună respectarea legii. Știau că ar fi făcut-o degeaba.

S-a împământenit obiceiul ca la unitățile de legume-fructe să se perceapă 0,25 lei pentru fiecare pungă. Un kg de punge costă 7 lei și costul este inclus în prețul de vânzare al mărfii. La un calcul simplu, fiecare vânzător rămâne cu 25 până la 50 lei la sfârșitul zilei.

Octavian Andronic și Sorin Satmari povestesc, în *Informația Bucureștiului*, cum este să cumperi o comodă „Bonanza” de la magazinul de mobilă de pe Ștefan cel Mare. Întrebă pe vânzător dacă nu are și o altă culoare. Acesta îi trimite în magazie, să caute. O găsesc și revin în magazin. „Este!» «Ce este?» «Comoda». «Care comodă?» «Aia roșie» «Aha». Și o pauză. După care a catadixit: «Păi, atunci luați-o!» „În magazie, șase indivizi în halate albastre mâncau tacticos. Cu gândul la ceasul taxifurgonetei, găsite cu greu, care mergea, îndrăznesc să îi deranjeze. „Șase priviri încărcate de reproșuri s-au ațintit asupra noastră. Și, după un dialog mut, o voce ni s-a adresat, între două îmbucături: «Nu vedeți că mâncăm?»» Au fost sfătuiți să se autoservească, dacă se grăbesc. O jumătate de oră s-au luptat cei doi ziaști să scoată comoda dorită, care se afla la baza unei stive de alte mobile. Au fost tot timpul încurajați și îndrumați: „Așa... Mai la dreapta... Vezi să n-o scapi... Ai grijă să nu lovești șifonierul... Vezi că-ți cade scaunul în cap... Atenție la fiolă (sticla cu țarie din care se împărțeau cei șase).”

Se instituie prin decret al Consiliului de Stat Medalia „30 de ani de la eliberarea României de sub dominația fascistă”

Arborii tineri de pe partea centrală a bulevardului dintre Arcul de Triumf și Piața Scânteii au frunzele uscate. „Să existe vreo legătură cu gazele eșapate?” – se întreabă insidios un ziarist de la *România liberă*.

„Cred că porțiunea dintre Delta Dunării și Cofetăria Universității este cel mai murdar loc, cu toate că acolo sunt și cele mai multe cutii pe care scrie «Cetățeni, păstrați curățenia orașului!»” – scrie altul în *Flacăra*.

Editura Politică a lansat o nouă colecție: „File de istorie”.

Eugen Barbu scrie despre volumul lui

Petre Ghelmez: „Într-o vreme

când lipsa de rigoare în poezie se resimte din ce în ce mai mult, când versul alb înlocuiește cu autoritate rima, un poet tânăr, l-am numit pe Petre Ghelmez, are curajul să scoată o culegere de sonete, în Editura «Cartea Românească», supunându-se unui risc pe care alții îl refuză din comoditate, evitând canonul.”

Nicolae Manolescu analizează episodul de duminică al serialului TV „Bonanza” și constată că nu e nimeni pedepsit, nici blândul Cawtright, învinuit pe nedrept, pentru

Constantin Diplan
în filmul „Stejar – extremă urgență!”

bunătatea lui oarbă, pe cale să declanșeze un nou val de violențe, nici tânărul Colter pentru calomnie. „E imoral să-l lași pe spectator să-și închipuie că o faptă gravă poate fi scutită de consecințe grave“, scrie criticul literar.

Întrebat câte serii va avea noul serial TV „Cireșarii“, Constantin Chiriță răspunde: „Inițial, au fost concepute (ba chiar filmate) câte șase episoade a 50 de minute, sau 60 de minute, pentru fiecare parte, deci 12 episoade. Mi se pare că în momentul de față s-a ajuns la zece sau

rolul Petruchio din *Îmblânzirea scorpiei*, de William Shakespeare. Prin tradiție, actorii care interpretau rolul erau personaje robuste. A făcut-o la insistențele regizorului Mihai Berechet și ale directorului Teatrului Național Radu Beligan și, mai ales, după ce a aflat că în Marea Britanie rolul fusese interpretat și de Norman Wisdom.

Florin Piersic se pregătește să filmeze un rol în comedia cinematografică: „Elixirul tinereții“.

La 18 iulie a murit Miron Constantinescu, secretar al C.C. al P.C.R. și președinte al Marii Adunări Naționale.

România învinge Franța în semifinala grupei A europene a Cupei Davis cu 3 – 2, cu contribuția esențială a lui Ilie Năstase și Ion Țiriac. Urmează meciul cu echipa Italiei, în finala zonei A europene. Italia ne-a învins cu 3 – 2. Ion Țiriac a acuzat o criză renală încă din partida de dublu, pierdută de ai noștri, scorul devenind 2 – 1. Căpitanul ne jucător Cristea Caralulis a încercat să obțină înlocuirea lui Țiriac în partida de simplu de a doua zi, dar organizatorii nu au fost de acord. Ion Țiriac a intrat deci pe teren, dar nu a putut juca la cel mai bun nivel și a fost înfrânt. Interesant este că *Scânteia* a anunțat scorul după prima zi, dar nu a mai inserat și anunțul despre înfrângerea finală.

La sfârșit de august se anunță înființarea unei case de comenzi pentru rechizite școlare.

În ultima zi de vară, Valentin Silvestru are un text plin de nostalgie, în *Informația Bucureștiului*: „O boare de vânt mi-a adus, pe fereastră, o frunză de castan, cu chenar arămiu, și a așezat-o binișor pe coala albă, vestindu-mă că de mâine e toamnă. Începe septembrie, luna școlilor și a mustăriilor, anotimpul poeziei și al tarifelor reduse pe litoral, vremea ultimului cules, a celui din urmă spectacol la grădină, a primei ploii tamburlinind îndelung pe acoperiș.“ ■

Rubrică realizată cu sprijinul
Bibliotecii Academiei Române

Nicu Covaci, liderul formației „Phoenix“,
și percuționistul Valeriu Sepi

11 episoade. Eu nu am vrut să mă amestec în aceste treburile. Îl cunosc bine pe Blaier și știu câtă grijă are pentru filmele lui. N-am vrut să săcâi pe nimeni cu acest serial, nici măcar Televiziunea.“

Informația Bucureștiului continuă seria de interviuri cu actori cunoscuți. Stela Popescu: „Pentru mine nu există diferență între genul «ușor» și cel serios. Când un actor privește cu dispreț «efemera» partitură a divertismentului, are toate șansele să nu devină nici măcar... efemeră vedetă a genului.“ Iar Mihai Fotino mărturisește că a ezitat mult până să accepte

A FUMA PIPA PĂCII (CALUMETUL) A ÎNGROPA SECUREA RĂZBOIULUI

Ambele expresii ne vin de la amerindieni, indienii Americii de Nord. Calumetul (termen ce provine din latinescul *calamus*, stuf, trestie) este o pipă lungă, folosită de triburile de indieni. A fuma împreună, fie în cursul unor deliberări, fie pentru a ura bun venit cuiva sau a marca încheierea unor ostilități, este un simbol, semnifică unirea, voința de a face ceva împreună, or, nu faci asta decât cu oameni pe care nu-i simți a-ți fi ostili. A fuma pipa păcii semnifică, așadar, a-i arăta unui fost dușman că acum accepți să împărtășești ceva cu el, accepți să nu-i mai fii dușman.

Faimosul tomahawk...

Când se încheia un război, înainte de a fi fumată, pipa era întinsă adversarului. Dacă acesta o refuza, însemna că el voia ca ostilitățile să continue.

Acastă imagine a indienilor care fumau calumetul în toate situațiile ce implicau o participare colectivă (un consiliu, primirea unor străini sau foști inamici) a marcat profund spiritele occidentale. De aceea apare atât de frecvent în literatură și filme.

O altă cutumă a amerindienilor la încheierea unor ostilități era să îngroape armele războiului, între care faimosul tomahawk, mica secure folosită în lupte. Conform unei legende a unui trib irochez din estul Americii, căpeteniile Deganawidah (s-ar traduce „Marele Făuritor de Păci” sau „Mesagerul Celest”), erou al culturii irochezilor, și Hiawatha („Cel care Păpănește”, pentru a-l fi debarasat, prin pieptănare, pe un șef local îndărătnic – un anume Atatatotaro – de părul lui încâlcit, format din șerpi) ar fi convins cele cinci triburi din zonă (Cele Cinci Națiuni) aflate în război să înceteze luptele și să fondeze o confederație. Pentru a marca acest eveniment, irochezii și-ar fi îngropat armele sub rădăcinile unui pin alb, iar un râu subteran le-ar fi luat,

împiedicând triburile să reînceapă conflictele.

Aceste două cutume intrate în legendă – un ansamblu eteroclit de religie, mitologie, drept constituțional, literatură filosofică, științe

Trei căpetenii ale tribului huronilor, căruia îi aparținea Deganawidah (Canada, sec. XIX)

Dansul calumetului, bucuria păcii la indieni,...

naturale și folclor – au dat naștere expresiilor pe care le folosim astăzi în mod curent când un conflict încetează (inclusiv dintre două persoane sau două entități oarecare).

Conform unei variante de legendă, Deganawidah s-ar fi născut în tribul huronilor, în apropierea golfului Kente, într-o regiune care va deveni rezervația Thayendanaga sau Deseronto. Mama lui, fecioară, fusese prevenită printr-un vis, de un trimis al Creatorului, că va purta un fiu destinat să planteze Arborele Păcii la Onontague (Syracusa, statul New York). Când copilul s-a născut, i s-a dat numele Deganawidah. Ajuns la vârsta adultă, el i-a explicat mamei misiunea primită de la Marele Spirit, aceea de a duce oamenilor „buna veste a păcii și puterii”, de a le arăta cum poate fi îndeplinită dorința lor de pace și justiție, grație unei autorități civile bazate pe puterea militară. Când a sosit timpul să-și ia rămas bun de la casă, Deganawidah i-a

arătat mamei un arbore sădit pe o colină de lângă o apă și a povățuit-o ca, după plecarea lui, să meargă o dată pe an acolo și să dea trunchiului o lovitură de topor. Dacă din tăietură țâșnea sânge, ea să știe că el a eșuat, dacă țâșnea sevă – că e în viață și a reușit tot ce-și propusese. Irochezii cinstesc până astăzi această colină. Căpeteniile rezervației Celor Cinci Națiuni, din apropiere de Brantford, în Ontario, merg în fiecare an acolo pentru a fuma tutunul sacru și a-l omagia pe Marele Spirit.

Cum a reușit Deganawidah să convină Cele Cinci Națiuni (Mohawk, Oneida, Onondaga, Cayuga și Seneca) să nu se mai războiască între ele și să adere la ideea lui de pace? Făcând minuni după minuni, care l-au

impus în fața căpeteniilor locale, încât acestea nu i-au mai ieșit din cuvânt. După ce a traversat lacul Ontario într-o canoe din piatră albă (primul miracol), a ajuns în țara onondaghezilor. Acolo, de pildă, într-o zi „a făcut ca soarele să dispară și să domnească întunericul beznă”. Este cert – în măsura în care legenda o afirmă – că fiecare națiune pacificată își păstra suveranitatea, că ale lor căpetenii se reuniau pentru a discuta problemele comunităților proprii în jurul „focului care nu moare niciodată” și că sentimentul de unitate al acestor populații sălbatic de independente era întreținut prin diverse procedee, cel mai important fiind convingerea lor că Deganawidah primise o misiune de la Creator, care trebuia îndeplinită.

Mulți istorici, fără a nega legendei un oarecare fundament istoric, se îndoiesc de istoricitatea lui Deganawidah, consideră că imaginarul popular, transmis oral, a îmbogățit-o secol după secol, dar existența federației, a acestei ligi a celor cinci națiuni nu poate fi contestată. Benjamin Franklin scria în 1750 că „ea a supraviețuit secole de-a rândul și părea trainică”, iar în 1654 misionarul iezuit François Le Mercier nota într-o relatare că ea „a existat dintotdeauna”, doar data fondării fiind încă subiect de discuție. Oricum, mijlocul secolului XV poate fi reținut. Calcule astronomice menționează în zonă o eclipsă totală de soare în 1451, poate atunci „când Deganawidah a făcut să domnească întunericul beznă”. De ce nu?

... și pipa indienilor navajo

F. D.

GENERALUL POMPEI INTRĂ ÎN IERUSALIM

IOAN-SEBASTIAN CRINTEA

Influența politică și militară a Romei în Orient se afla în ascensiune în prima jumătate a secolului I î.H. Mitridate al VI-lea, energicul și aprigul suveran al Regatului Pontic, situat în nordul peninsulei Asia Mică, a fost în cele din urmă înfrânt de romani după trei războaie istovitoare. Roma a urmărit în contextul acestor conflicte și subordonarea feluritelor regate orientale. Printre acestea se afla și statul evreu condus de dinastia Hașmoneilor.

Teritoriile respective fuseseră stăpânite în prima jumătate a veacului al II-lea î.H. de Imperiul Seleucid, cel mai întins stat înălțat pe ruinele împărăției lui Alexandru cel Mare. Încercările suveranului Antioh al IV-lea (175 – 164 î.H.) de a-i eleniza forțat pe evrei au condus la declanșarea unei mari revolte, în fruntea căreia s-a aflat familia preoțească a Hașmoneilor. Au izbutit să pună bazele unui stat ale cărui hotare s-au extins treptat, ajungând în prima jumătate a secolului I î.H. o veritabilă putere.

AMBIȚIOSUL MEZIN, ÎNLĂTURAT DE MAMĂ

Hașmoncii au căutat să îmbine autoritatea spirituală cu cea seculară. Inițial, ei i-au condus pe evrei în calitate de mari preoți, această poziție devenind ereditară în familia lor. Ulterior, în ultimii ani ai veacului al II-lea î.H., au adoptat titulatura regală, păstrând totodată demnitatea de mare preot.

În timpul domniei lui Alexandru Ianai (103 – 76 î.H.), între Hașmonci și farisei, o grupare politico-religioasă, au existat relații foarte încordate. Aceștia din urmă, adepți neînduplecați ai aplicării cu strictețe a preceptelor sacre, doreau să dobândească o înrăurire mai mare în treburile statului. Erau nemulțumiți și de faptul că despotul suveran, în calitate de mare preot, nu respecta în totalitate practicile religioase

De sus în jos: Alexandru Ianai, Alexandra Salome, Hyrcanos al II-lea și Aristobul, gravuri din 1553 de Guillaume Rouillé (1518 – 1589)

Monetă bătută în numele regelui Alexandru Iana, în limba greacă și marcată cu elemente elenistice (ancora seleucidă și steaua macedoneană)

iudaice, căzând sub influența elenismului. În timpul lui Alexandru Iana a izbucnit o revoltă, iar fariseii se pare că nu au fost străini de ea, potrivit opiniei unor istorici.

La moartea regelui, puterea seculară a fost preluată de soție, regina Alexandra Salome (76 – 67 î.H.), unul dintre fiii săi, Hyrcanos al II-lea, devenind mare preot. Alexandra dorea să preîntâmpine declanșarea unor noi tulburări interne. Pentru aceasta, ea a cugetat să colaboreze cu fariseii, să și-i apropie. Pe nesimțite însă, Alexandra a ajuns să fie controlată de farisei, care și-au impus supremația în treburile politice. Flavius Iosephus (*Magazin istoric*, nr. 3/2024), istoric evreu din veacul I d.H., a descris cum fariseii „au ajuns să cărmuiască toate treburile statului, astfel încât, după bunul lor plac, exilau sau rechemau din surghiun, legând sau dezlegând pe oricine”.

Hegemonia fariseilor a stârnit puternice resentimente, mai ales în rândul partidei religioase a saducheilor. Exponentul acestora a devenit Aristobul, fratele mai mic al lui Hyrcanos al II-lea. Mezinul era un om deosebit de ambițios, marginalizat de mama sa, care îl prefera pe mult mai maleabilul Hyrcanos.

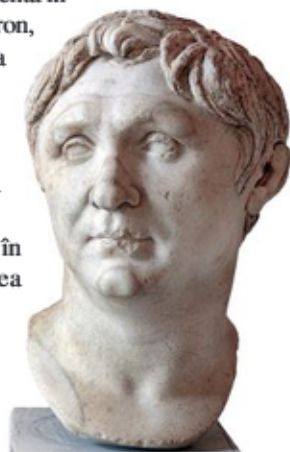
La moartea reginei Alexandra Salome, în 67 î.H., Hyrcanos al II-lea a devenit rege. Aristobul s-a ridicat

îndată împotriva fratelui său, silindu-l să renunțe la toată puterea, atât religioasă cât și lumească, pe care a preluat-o degrabă.

AEMIUS SCAURUS PRIMEȘTE SOLI

Aristobul i-a permis lui Hyrcanos să trăiască în continuare în interiorul statului evreu, cu condiția să se retragă din viața publică. Descriș în general ca o personalitate lipsită de energie, nu era considerat periculos. Însă, un adept al lui Hyrcanos, Antipater, a încercat să îl convingă că Aristobul complota împotriva sa. Antipater, tatăl viitorului rege Irod, era un dușman hotărât al lui Aristobul, care îi zăgăzuia drumul spre o poziție preeminentă în stat. Cu Hyrcanos pe tron, el ar fi putut manipula afacerile statului din umbră. De aceea se străduia să-l convingă că fratele său voiește să îl ucidă.

Hyrcanos a ajuns în cele din urmă să dea crezare acestor vorbe și, la îndemnul sfetnicului său, s-a refugiat la Curtea lui Aretas al III-lea, monarhul regatului Nabatea, cu capitala la Petra, oraș așezat în sudul Iordaniei de astăzi. Abilul Antipater a izbutit să îl înduplece pe Aretas al

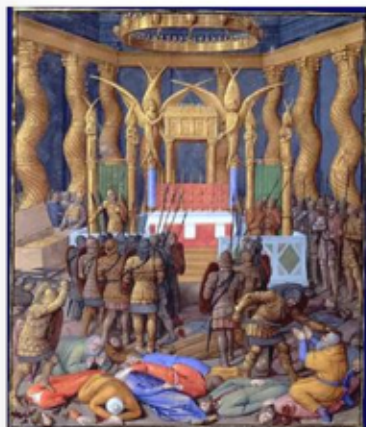

Bustul lui Pompei, realizat la mijlocul secolului I d.H.

după un original pierdut, aflat astăzi la Muzeul Național de Arheologie din Veneția

III-lea să îl reîncăuneze pe Hyrcanos. Suveranul de la Petra a trimis o oaste de 50.000 de oameni, potrivit istoricului Flavius Iosephus (deși cifra ar putea fi exagerată), în sprijinul lui Hyrcanos, ajungând până la porțile Ierusalimului.

Brusc, Roma a intervenit în această luptă dinastică. În acele vremuri, generalul de frunte al Republicii era Pompei (*Magazin istoric*, nr. 5/2009). În anul 67 î.H., a reușit să stârpească pirateria în Marea Mediterană. În anul următor, l-a învins pe Mitridate al VI-lea într-o bătălie importantă. Pompei a înaintat apoi spre răsărit și a primit supunerea marelui rege războinic al Armeniei, Tigranes al II-lea. În 65 î.H., a lansat o campanie împotriva populațiilor ce trăiau

Pompei în Templul Domnului, desen pe pergament de Jean Fouquet (m. 1478)

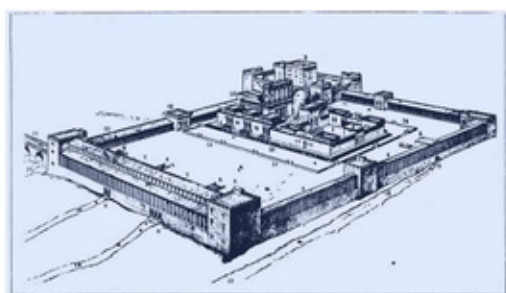

Fig. 10. The Temple of Jerusalem.

1. Temple. 2. Port of Access. 3. Gate of Women. 4. Wall of Solomon. 5. The Outer Court. 6. Outer Precinct. 7. Royal Wall. 8. Holy Place. 9. Subterranean Passage to the Lower City. 10. Gate for Priests. 11. Bridge to Upper City. 12. Valley of Preparation. 13. Valley of Cedron. 14. Stone Bridge with Inscription. 15. Steps to the Temple.

*Templul Domnului, cum ar fi arătat
în timpul domniei lui Irod, care l-a mărit,
desen realizat de Eugène-Melchior de Vogüé
(1848 – 1910)*

în zona Georgiei și a Azerbaidjanului de astăzi, ajungând la trei zile distanță de Marea Caspică, dar nepunând până la urmă piciorul pe țărmurile acesteia. Încărcat de glorie, în anul următor, Pompei s-a întors către vest, desființând statul instabil al Seleucizilor, redus teritorial la Siria, care a devenit o nouă provincie romană.

Astfel, statul condus de dinastia Hașmoneilor a devenit vecin cu o posesiune romană. Edificiul înălțat de Roma în Orient avea nevoie de liniște, iar statul Hașmoneilor trebuia neutralizat din punct de vedere militar și politic pentru a nu constitui o amenințare pentru Siria. Trebuia restabilită ordinea în regiune. Noua provincie nu trebuia afectată de tulburările din sud.

La început, Pompei nu a intervenit personal. Unul dintre subordonații săi, Aemilius Scaurus, a ajuns cu o oaste pe pământurile statului evreiesc, în toiul luptei dintre Aristobul și Hyrcanos. Amândoi au trimis soli către Scaurus, i-au oferit mită și au voit să îi câștige sprijinul. Scaurus s-a decis să îl susțină pe Aristobul, întrucât acesta controla Ierusalimul, strașnic fortificat, generalul roman nefiind dispus să își angajeze armata într-un asediu de proporții. Amenințat că dacă nu se va retrage va fi socotit inamic al Romei, Aretas al III-lea îndată a pornit spre miazăzi împreună cu Hyrcanos, amândoi fiind urmăriți de Aristobul.

NU SE LUPTĂ ÎN ZIUA SFÂNTĂ

În anul 63 î.H., Pompei a sosit la Damasc, unde i s-au înfățișat cei doi pretendenți. Hyrcanos a argumentat că, în calitate de prim născut, lui i se cuvenea tronul. Aristobul a afirmat că și-a detronat fratele din pricina incompetenței acestuia. Pompei nu l-a agreat

pe Aristobul, surprins neplăcut de îngâmfarea sa și a suitei sale, dar nu a tranșat disputa, susținând că mai întâi trebuie să își sfârșească expediția împotriva lui Aretas al III-lea, solicitându-le pretendenților să păstreze pacea până la revenirea sa.

Aristobul, presimțind că nu avea să obțină câștig de cauză, s-a decis să-l înfrunte pe Pompei. După câteva peripeții, a ajuns la Ierusalim, hotărât să reziste acolo. Pe măsură ce Pompei se apropia însă, hotărârea regelui evreu scădea. Într-un sfârșit, acesta i-a ieșit înaintea lui Pompei, oferindu-se să deschidă porțile orașului. Pompei a primit, dar, când Gabinius, unul dintre subordonații săi, a încercat să intre în Ierusalim, a fost oprit de evrei.

Hotărât să pună capăt acestei situații, Pompei s-a îndreptat spre cetate. Romanii au fost primiți în oraș, însă o parte din locuitori a ales să se opună, refugiindu-se în Templul Domnului, bine fortificat. Înstăpânindu-se asupra Ierusalimului, Pompei a asediat Templul vreme de trei luni.

Romanii au fost avantajați de faptul că sâmbăta evreii nu luptau. Potrivit legilor sfinte, evreii nu puteau decât să se apere dacă erau atacați în ziua sâmbetei și nu aveau voie să întreprindă acțiuni ofensive. Romanii, înțelegând, au profitat de acele zile pentru a impresura cât mai strașnic Templul, fără a-i ataca direct pe evrei, dar pregătind terenul din jur pentru dispunerea cât mai multor mașini de asediu. Geograful Strabon a descris cum „Pompei a cucerit Ierusalimul, așteptând, după câte se spune, ziua lor de abstenență, când iudeii se țin departe de orice lucru“. În cele din urmă s-a creat o spărtură în zidul Templului. Romanii au pătruns navalnic, iar mulți evrei s-au sinucis, dându-și foc. Pompei însuși a comis un sacrilegiu, intrând în Sfânta Sfințelor, acea încăpere a Templului pe care numai marele preot o putea vedea, și aceasta doar o dată pe an. Totuși, generalul nu a jefuit bogățiile edificiului.

Pompei l-a instalat pe Hyrcanos al II-lea ca mare preot. Antipater, abil politician, înțelegând că stăpânirea Romei era inevitabilă și demonstrându-și în repetate rânduri loialitatea față de romani, a devenit, pe măsură ce timpul trecea, tot mai influent. În 47 î.H., Cezar i-a acordat cetățenia romană, totodată numindu-l pe Hyrcanos etnarh. Statul Hașmoneilor a fost redus teritorial, a fost obligat să plătească tribut, iar fortificațiile Ierusalimului au fost distruse. Pompei a inaugurat epoca dominației romane în această parte a lumii. Sistemul dinaștilor clientelari avea să se mențină pe pământurile evreilor pentru o vreme și în perioada imperială. ■

ROMÂNII DIN MAREA BRITANIE

Vă putem prezenta noi pagini din documentul intitulat Note privind legăturile dintre cercurile oficiale britanice și Mișcarea Românilor Liberi, redactate pentru Divizia Cercetări speciale din Departamentul de Stat de D. Dem. Dimăncescu, membru al Comitetului Național al Mișcării Românilor Liberi, al cărui text în limba engleză se păstrează în colecțiile Arhivelor Hoover Institution on War, Revolution and Peace, fondul Gheorghe Iliescu, grație doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU.

Broșura maiorului Iliescu, tipărită în doar 200 de exemplare, urma să circule exclusiv printre prieteni. A apărut sub semnătura lui și cu o notă specială, tipărită cu litere roșii, potrivit căreia scopul „era să explice rațiunile care stăteau la baza neînțelegerilor ruso-române și nu să încurajeze dezvoltarea lor [subliniat în original].“

La 27 ianuarie 1943, domnul Alexander Walkanden (parlamentar laburist) a întrebat în Camera Comunelor pe ministrul Aprovizionării dacă a acordat atenție publicării broșurii maiorului Iliescu, în care acesta denigrează pe ruși, aliații Marii Britanii, dacă a existat o aprobare oficială pentru furnizarea hârtiei pentru ea, dacă ministrul Aprovizionării va avea grijă ca să prevină o risipă similară de hârtie pe viitor și se va asigura că industria tipăriturilor se va abține să mai acorde asistență vreunei încercări de a diminua prestigiul oricăruia dintre aliații alături de care luptăm? Sir A. Duncan a răspuns: „Nu am văzut acest pamflet și, atât cât am putut afla, nu s-a acordat aprobare pentru hârtie pentru această publicație, dar continui cercetările“ (vezi *Dezbaterile parlamentare britanice*, vol. 386, nr. 22, ian[uarie] 27, 1943). Acest răspuns a fost dat într-o formă mai completă în *D[ezbaterile] p[arlamentare]*, vol. 386, nr. 23, feb[ruarie] 23, 1943: „Sir A. Duncan: Am constatat că acest pamflet a fost tipărit pe hârtie achiziționată înainte de război, pentru a cărei folosință nu era nevoie de vreo licență. Nu ar fi recomandabil să folosești controlul asupra hârtiei în scopuri de cenzură.“

(Răspunsul lui Sir A. Duncan dă și o explicație indirectă de ce puținele publicații ale Românilor Liberi au fost tipărite „artistice“ pe hârtie de calitate. Cele mai multe tipărituri erau realizate de ateliere mici, ce foloseau stocuri vechi de hârtie, care nu erau folosite în alte scopuri. Broșurile Românilor Liberi erau tipărite de bătrânul meșter tipograf A. Kendrick, de la Shakespeare Head Press, din Oxford.)

Acest incident a fost închis cu replica finală a domnului Herbert Morrison, ministrul de Interne, care, la 11 februarie 1943, a declarat în Camera Comunelor: „Nu ar fi corect să caracterizăm pamfletul ca fiind pro-Axa, dar oricum nu prezenta suficientă importanță pentru a cere vreo acțiune“ din partea lui.

Din proprie inițiativă, maiorul Iliescu a retras broșura din circulație. Câteva zile mai târziu, a primit o foarte politicoasă scrisoare din partea maiorului Bach, ofițerul de legătură britanic, care îl ruga să înțeleagă că nu exista vreo intenție de a împiedica dreptul normal la libera exprimare, dar Marea Britanie aflându-se în război, orice opinie exprimată pe scară largă ce era dăunătoare efortului britanic de război întâmpina o dezaprobare serioasă în cercurile oficiale competente.

Tratarea acestui caz a probat corectitudinea deplină a Guvernului britanic, dar și faptul că niciun membru al Mișcării Românilor Liberi nu era implicat în vreo activitate subversivă.

(Va urma)

ÎMPĂRATUL TRAIAN

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

Dunăre, aceasta constituind un sprijin important în aprovizionarea campaniilor lui Traian din Dacia. 7) Oraș antic aflat astăzi în Turcia, având același nume cu supranumele arhaic al Troiei, unde Traian a poruncit să se construiască un mare apeduct și un pod important – Nume de familie hawaiian. 8) Dumitru Năstase – Gaius Eggius – Simion Retegan. 9) Deschizăturile unei clădiri, Columna lui Traian din Roma având două, realizate de bronz, iar apoi, în vârf, încă două ce duceau în camera funerară a împăratului, unde se afla cenușa sa într-o urnă de aur – Locuri unde se extrage sarea, una dintre bogățiile naturale ale Daciei, Traian construind mai multe fortărețe și drumuri care să asigure exploatarea ei. 10) Împărat comparat cu Traian, viitorii împărați romani și bizantini primind urarea din partea Senatului: „Să fii mai fericit decât... și mai bun decât Traian!”.

VERTICAL: 1) General roman, guvernatorul provinciei Germania Superior, care s-a răsculat împotriva împăratului Domițian, însă a fost învins în luptă de Traian în anul 89. 2) A fost organizat de Traian împotriva Daciei, întrucât regatul reprezenta o amenințare la adresa Romei – Octavius Laenas. 3) Radu Rosetti – Sentimentul egoist din pricina căruia, conform lui Eutropius, împăratul Hadrian ar fi renunțat la teritoriile cucerite de Traian din Orient (acord.). 4) Deal aflat în Atena, unde se află mausoleul lui Filipappos, senator de sorginte grecească numit de Traian, împăratul numind mulți senatori din jumătatea orientală a imperiului. 5) Lichid vital, pe care Traian s-a îngrijit să îl asigure locuitorilor imperiului, construind numeroase apeducte, mai ales în jumătatea orientală a imperiului – La început de nonă! – Ogulnius Gallus. 6) Animal sacrificat de romani în numeroase scene de pe Columna lui Traian, alături de porci și berbeci, împăratul prezidând adesea în cadrul acestor ceremonii – Siglă pentru „Glasgow Caledonian University”. 7) Ion Toderașcu – Membrul unui trib getic menționat de Ptolemeu, localizat în estul Dobrogei. 8) Așezare în Irlanda amintită în opera lui Ptolemeu, un punct comercial ce se presupune că s-ar fi aflat aproape de Capul Drumanagh, unde s-au descoperit monete romane din vremea lui Traian – Emil Turdeanu. 9) Arhivistul Ostiei, portul Romei lărgit de Traian, un sclav eliberat probabil de acest împărat, înmormântat în acest port de soție și de frate (Titus Flavius). 10) Regele zeilor în mitologia greacă, despre care împăratul Iulian Apostatul, glumind pe seama homosexualității lui Traian, a spus că până și acesta ar fi trebuit să-și păzească tânărul paharnic, Ganymede, de Traian – Termen latinesc ce înseamnă „zid”, folosit în istoriografie pentru a descrie fortificațiile dacilor, ce îmbinau metode arhitectonice locale cu elemente grecești și romane, în timpul invaziilor lui Traian construindu-se mai multe pe fugă, ce erau totuși groase de 3 – 4 m și înalte de 10 m.

Dicționar: LAUU.

Andrei OPREA

DIALOG CU CITITORII

LA BISERICA LUI HOREA

În articolul Biserica lui Horea din Cizer, apărut în numărul din aprilie al revistei, s-a strecurat o eroare. În cadrul interviului luat de reporterul ziarului Năzuința lui Ioan Boca, fostul cantor al bisericii, acesta spunea că ar fi făcut ultima reparație bisericii în 1968. Însă nu poate fi vorba despre anul 1968, deoarece în acel an Biserica era deja în Cluj-Napoca, mutată la Muzeul Etnografic al Transilvaniei. Anul corect este 1958.

Autorul articolului, domnul PETRU GALIȘ, din Cizer, jud. Sălaj, a dorit de asemenea să aducă o precizare. Domnul Emil Nedescu, numit profesor în text, în cadrul consemnărilor lui Grațian C. Mărcuș, era preot: L-am cunoscut când eram prunc. Cu dânsul făceam orele de religie în banca parohială, peste vale (vizavi) de Biserica

lui Horea. Ne preda religie, deci poate eventual să fie numit și profesor de religie.

DRAGOSTEA DE ISTORIE

Domnișoara FLAVIA ELIZABETA POP, din București, participantă la Blitz... concursul din numărul 4/2024, ne-a transmis și aceste gânduri alături de răspunsul ei la concurs: Am 11 ani și este prima dată când trimit răspuns la întrebarea de luna aceasta a concursului. Însă îmi place foarte mult istoria.

Îi mulțumim corespondenței noastre pentru gândurile bune și pentru dorința de a participa la concursul nostru.

MUSTEȘTE DE VESTIGII

Domnul TIBERIU VÎRBA-NESCU, din Constanța, jud. Constanța, ne scrie: Am fost

de multe ori abonat la revista *Magazin istoric*, doar că fiind plecat din țară de peste zece ani, nu am mai putut să o colecționez. Am cumpărat-o din nou în luna aprilie 2024 și am găsit mai multe articole care mi-au stârnit din nou interesul și curiozitatea. Am revenit la dragostea cea dintâi.

Ca student și ulterior profesor de istorie, m-am implicat în Asociația Pro Democrația, apoi am fost observator pe tot globul din partea ENEMO și din partea Uniunii Europene. Anul trecut, am fost în misiune în Guatemala, unde am avut ocazia unică să pot vizita în timpul meu liber rezervația arheologică Tikal, pe care ați menționat-o în numărul din aprilie al revistei. Am muncit o lună și jumătate în departamentul Peten, unde se află aceasta. În discuțiile cu oamenii, am înțeles că zona Peninsulei Yucatan mustește de vestigii arheologice, dar statul ar trebui să se implice mai mult în cercetarea și mai ales în păstrarea istoriei naționale. ■

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei *Magazin istoric* prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista *Magazin istoric* figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356. Abonamentul se poate realiza și online, pe website-ul Poștei Române: <https://www.posta-romana.ro/abonamente-presa/magazin-istoric-328.html>.

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, sector 5 (interior 3706 de la intrare sau numerele de telefon 0755.290.606 și 021.312.68.77).

Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea online a revistei. Pe website-ul nostru, www.magazinistoric.ro, la rubrica Abonamente la ediția online găsiți cum se poate realiza abonamentul. Se poate face pe o perioadă de trei luni (9 lei), șase luni (18 lei) sau un an (36 lei). Pe perioada abonamentului, aveți acces la toată colecția revistei, de la primul număr, aprilie 1967, accesând rubrica Arhiva de pe website.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele în format tiff sau jpeg pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești. Toate materialele trimise sau predate redacției nu se returnează.

SIMPOZIONUL ANUAL DE ISTORIE ȘI CIVILIZAȚIE BANCARĂ „CRISTIAN POPIȘTEANU“ „IN MEMORIAM IOAN G. BIBICESCU ȘI DIMITRIE M. BURILLIANU“

Fotografia din această pagină și pagina următoare au fost realizate de Teona Giugariu

A XXXII-a ediție a Simpozionului organizat de Banca Națională a României și Fundația Culturală Magazin Istoric s-a desfășurat și în acest an la sediul Băncii Naționale a României, în Sala „Mitiță Constantinescu“, în ziua de 23 mai.

Comunicările prezentate au evocat personalitățile celor doi guverneri mehedinteni ai Băncii Naționale, de la a căror moarte s-au împlinit 100, respectiv 70 de ani. Au fost evocate meritele lor în conducerea B.N.R. în momente extrem de dificile – evacuarea rezervei de aur a Băncii la Moscova, în 1916 – 1917, în condițiile Primului Război Mondial, respectiv Marea Criză Economică din anii '30 ai secolului trecut –, dar și opera lor de mecenat cultural.

În partea a doua a manifestării s-a desfășurat ceremonia decernării premiilor Fundației Culturale Magazin Istoric pentru cele mai bune cărți de istorie apărute în anul 2023.

Banca Națională a României a oferit celor prezenți un recital de pian susținut de muzicianul Andrei Licareț, unul dintre cei mai apreciați pianiști ai generației sale.

DOI GUVERNATORI AI BĂNCII NAȚIONALE ÎN VREMURI GRELE

Vă mulțumesc pentru acceptarea invitației noastre de a participa la cea de a 32-a ediție a Simpozionului de Istorie și Civilizație Bancară „Cristian Popișteanu”, cu tema „In memoriam Ioan G. Bibicescu și Dimitrie M. Burillianu”. Manifestarea pe care o organizăm, împreună cu prestigioasa revistă Magazin istoric, de mai bine de trei decenii, poartă numele unuia dintre inițiatori, regretatul Cristian Popișteanu, care, împreună cu distinsul Radu Varia, au semnalat întrebările și neînțelegerile pe care publicul larg și chiar specialiștii le aveau în legătură cu noul sistem bancar ce se înjgheba din fosta economie centralizată de comandă.

Așa a pornit prima ediție a Simpozionului, în anul 1993. Tema a fost una foarte generală, respectiv „Civilizația bancară românească”.

Pe măsura trecerii anilor, temele s-au diversificat și am avut onoarea să găzduim multe personalități care s-au adresat, sub auspiciile Simpozionului nostru, publicului interesat: președinții Ion Iliescu și Emil Constantinescu; președinții Academiei Române Ionel Haiduc și Ioan-Aurel Pop; academicienii: Virgil N. Constantinescu, Virgil Cândea, Dan Berindei, Dinu C. Giurescu, Răzvan Theodorescu, Tudorel Postolache, Marius Sala, Constantin Bălăceanu-Stolnici, Victor Voicu, Cristian Hera, Ioan Bolovan; profesorii universitari: Ion Bulei, Ioan Scurtu, Gheorghe Iacob, Vasile Secăreș, Liviu Maior, Adrian Cioroianu, Ion Calafeteanu, Gheorghe Cojocaru, Sorin Vasilescu; specialiști ai domeniului bancar: Radu Negrea, Bogdan

Baltazar, Eugen Dijmărescu, Mișu Negrițoiu, Dan Pascariu, Radu Grațian Ghețea, Petre Bunesu, Elena Petculescu, Petru Rareș, Nicolae Dănilă și mulți alții.

Organizarea celor 32 de ediții se datorează colaborării noastre, în mod special a lui Cristian Păunescu, cu Cristian Popișteanu, Marian Ștefan, Dorin Matei și întreaga echipă de la *Magazin istoric*.

Tema ediției din acest an este „In memoriam Ioan G. Bibicescu și Dimitrie M. Burillianu”, când se împlinesc cifre rotunde de la trecerea celor doi guvernatori la cele veșnice: 100 de ani în cazul lui Ioan G. Bibicescu și 70 de ani, pentru Dimitrie M. Burillianu.

Cei doi guvernatori s-au născut pe plaiuri mehedintene, așa încât, nu întâmplător, acțiunea noastră de omagiere a debutat, la mijlocul lunii aprilie, la Drobeta-Turnu Severin, prin prezența unei delegații a Băncii Naționale a României,

condusă de domnul Cristian Păunescu, la manifestările organizate de Consiliul Județean și Prefectura Mehedinți, în colaborare cu Episcopia Severinului și Strehaiei și Asociația Foștilor Deținuți Politici.

Am constatat în mod direct locul deosebit pe care cei doi guvernatori îl au în memoria mehedintzenilor. Gesturile lor filantropice cu mare impact pe termen lung asupra vieții culturale a orașului Drobeta-Turnu Severin – donația de carte a lui Ioan G. Bibicescu, prin care s-au pus bazele Bibliotecii Județene de astăzi, care-i poartă numele, și donația familiei Burillianu pentru construirea internatului Liceului „Traian” – au creat istorie.

La Biblioteca Județeană și la arhivele locale din Drobeta-Turnu Severin se află un adevărat tezaur documentar și, de aceea, ne bucurăm că persoanele care sunt implicate în administrarea, conservarea și valorificarea acestor tezaure locale sunt astăzi prezente aici și au comunicări în program. Doresc să salut în mod special întreaga delegație venită de la Drobeta-Turnu Severin și felicit pe cei prezenți pentru manifestările dedicate celor doi foști guvernatori ai Băncii Naționale a României. Acestea au avut loc la: Episcopia Severinului și Strehaiei, al cărei sediu se află în fosta clădire a Agenției B.N.R. Mehedinți (reamintesc că Agenția B.N.R. din Drobeta-Turnu Severin a început să funcționeze în 1892, iar clădirea a fost inaugurată în 1931, fiind construită după planurile arhitecților C. Trandafirescu și Radu Dudescu); Palatul Culturii „Teodor Costescu” și Biblioteca Județeană „I.G. Bibicescu”; Serviciul Mehedinți al Arhivelor Naționale ale României; prestigiosul Colegiu Național „Traian” din Drobeta-Turnu Severin, care a fost înființat în anul 1883 și unde s-a introdus, pentru prima dată, uniforma școlară în România, Filiala Mehedinți a Asociației Foștilor Deținuți Politici.

Ioan G. Bibicescu a trăit între 1849 și 2 mai 1924. A

frecventat cursurile primare și gimnaziale la Cerneți și Turnu Severin, după care a absolvit Liceul „Carol I” din Craiova. Studiile începute la Universitatea din București în 1870 au fost continuate la Paris, unde a audiat și cursuri de economie.

Venirea și parcursul lui Ioan G. Bibicescu la Banca Națională a României au fost foarte bine surprinse în omagiul pe care guvernatorul Mihail Oromolu i l-a adus în cadrul Consiliului de administrație al Băncii la 3 mai 1924: „Muncitor neobosit, el a făcut de toate – ziaristică, literatură, administrație, politică, finanțe –, căci aparținea unei epoci de construcție în care totul aproape lipsea și în care el ocupa un loc de frunte. În finanțele țării, a scris o pagină însemnată și convențiile încheiate pe timpul neutralității cu englezii și germanii pentru vinderea cerealelor și apoi cu Guvernul pentru finanțarea războiului vor rămâne un model de iscusință. Chemat de Carada la Bancă în 1895 ca director numit, e ales apoi de acționari director în locul lui Emil Costinescu, [...] rămâne viceguvernator după moartea lui Anton Carp (în 1914) și, în fine, în momentele cele mai grele, la Iași, în decembrie 1916, e numit guvernator.”

Prin câteva cuvinte, chibzuit alese, Mihail Oromolu a lăsat posterității un portret autentic al omului de bancă Ioan Bibicescu. Ne putem convinge de acest adevăr dacă parcurgem procesele-verbale ale Consiliului de administrație din perioada 1895 – 1921, timp în care Bibicescu a fost director, viceguvernator și guvernator al B.N.R. Din aceste documente se profilează o persoană sobră, cu spirit analitic,

cu instinct și competență în domeniul financiar-bancar, cu o mare capacitate de a depăși dificultățile cele mai neașteptate.

Este destul de greu de imaginat cum ar fi acționat B.N.R. în perioada 1914 – 1918 dacă I.G. Bibicescu nu ar fi fost acolo. El a înțeles dramatismul situației în care se afla România în acei ani

*Invitația la prima ediție a Simpozionului de Istorie
și Civilizație Bancară „Cristian Popișteanu”*

*Banca Națională
a României*

*Fundația Culturală
Magazin Istoric*

*Asociația Bănească
din România*

*Sunteți invitați să luați parte la primul simpozion științific
consacrat istoriei civilizației bancare românești care se va ține în
zilele de 11 - 12 - 13 octombrie 1993 la Clubul B.N.R.
din str. Dr. Stăncovici nr. 42.*

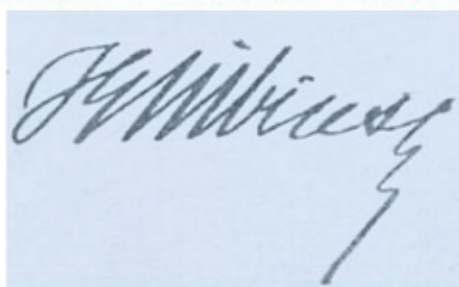
*Deschiderea simpozionului are loc în ziua de 11 octombrie, orele
18.00.*

Sedinta de inchidere va avea loc la 13 octombrie, orele 12.00.

*R.P.V.P.
Tel.: 615.09.91*

Ioan G. Bibicescu și semnătura sa

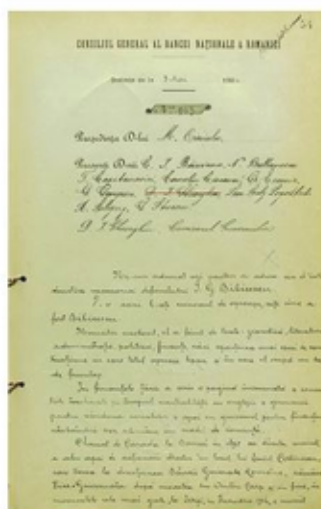
și s-a dovedit omul potrivit, la locul potrivit, în momentul potrivit. Fiind obligat să găsească un echilibru între respectarea legislației bancare și interesul național, care în timpul Primului Război Mondial a însemnat supraviețuirea țării și întemeierea României Mari, a avut extraordinara capacitate de a colabora cu Guvernul, prezervând, în același timp, autonomia Băncii Naționale. A identificat soluțiile monetare și financiare potrivite anilor de război și de ocupație și a avut tăria să le pună în aplicare. A fost cel care, având alături întreg Consiliul general al Băncii, și-a asumat răspunderea celor nouă convenții încheiate cu statul, în perioada 1914 – 1918, prin care B.N.R. a susținut financiar efortul de război și de supraviețuire al României, cu suma de 1,6 miliarde lei. Bilanțul de război al B.N.R. a fost bilanțul deciziilor inițiate, susținute și puse în aplicare consecvent de acest mehedintean curajos, integru, aflat la conducerea instituției într-o stare permanentă de veghe. O imagine a acestor evenimente extraordinare o avem chiar de la guvernator, care mărturisea după terminarea războiului: „Am primit conducerea Băncii într-o situațiune grea, atât de grea, încât nu se putea închipui, și a trebuit să iau măsuri conform acestei

situațiuni [...]. Îmi dam seama de răspunderea enormă ce luam asupra-mi, dar nu puteam să refuz sarcina.”

„Situațiunea atât de grea” se referea la toamna anului 1916,

când sediul central al B.N.R. a fost evacuat la Iași, iar în decembrie 1916 și iulie 1917, sub amenințarea ocupației străine, Tezaurul B.N.R. a fost evacuat la Moscova. Înțelegem acum mai bine în ce dificultate s-a aflat Bibicescu, care știa că Banca era clădită pe aurul monetar din rezerva sa, atunci când a acceptat evacuarea. Până la sfârșitul vieții, el a refuzat să creadă că Tezaurul a fost pierdut. Iată ce declara în anul 1921: „Se spune că cele 315.000.000 lei aflate în Rusia sunt pierdute; eu nu cred, pentru că Rusia este o țară avută și ne-a dat garanțiile ce se puteau lua atunci pentru avutul nostru. Cum ea va plăti miliardele pe care le datorește Europei, și când ea le va plăti, va plăti și cele câteva sute de milioane, pe care România le-a încredințat onoarei și pazei sale.”

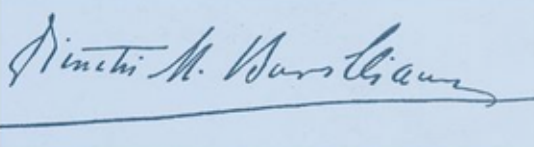
*Prima pagină a procesului-verbal
al ședinței
Consiliului de administrație
al Băncii din 3 mai 1924,
în care Mihail Oromolu
i-a adus un omagiu lui Bibicescu*

După terminarea războiului și realizarea Marii Uniri, Bibicescu s-a confruntat cu alte mari încercări. Mă refer, în primul rând, la realizarea Unificării Monetare și la înființarea sucursalelor și agențiilor Băncii Naționale în Bucovina, Basarabia și Transilvania. Până la sfârșitul mandatului său, au fost 16 la număr, primele dintre acestea fiind cele de la Chișinău, Cernăuți, Arad, Brașov, Oradea, Sibiu, Timișoara, înființate chiar în anul 1919. Prin retragerea monedelor străine și înlocuirea lor cu moneda națională, leul, precum și prin dezvoltarea rețelei sale teritoriale, Banca Națională își extindea, sub conducerea lui Bibicescu, prerogativele de autoritate monetară unică în noile granițe ale teritoriului național.

Dimitrie Burillianu și semnătura sa

Banatul Iugoslav, sprijinirea Societății culturale „Teatrul orașului Turnu Severin”, îngrijirea mormântului guvernatorului.

Revenind la sfârșitul mandatului de guvernator al lui I.G. Bibicescu, succesorul său, Mihail Oromolu, fost ministru al Industriei și Comerțului, a declarat la prima sa întâlnire cu membrii Consiliului general al B.N.R., la 4 ianuarie 1922: „Sarcina ce mi s-a încredințat este cu atât mai dificilă cu cât mi se conferă după un om al cărui trecut este o podoabă pentru Instituțiunea ce a condus și care, desigur, va rămâne de-a pururi ca un exemplu în istoria noastră financiară”. De aceea, Mihail Oromolu a cerut Consiliului să-l autorizeze să ceară „Guvernului ca pentru serviciile covârșitoare pe care dl I.G. Bibicescu le-a adus Instituțiunii să fie numit guvernator onorific.” Propunerea a fost primită „în aplauze”, fiind confirmată de Ministerul de Finanțe la 17 ianuarie 1922. Și astfel, Ioan G. Bibicescu și-a legat destinul de Banca Națională până la sfârșitul vieții.

Cea de-a doua personalitate pe care o evocăm astăzi, Dimitrie M. Burillianu, a fost succesorul lui Mihail Oromolu la conducerea Băncii Naționale a României începând cu 1 ianuarie 1927.

Dimitrie M. Burillianu sau Tilică Burillianu, după cum îl numeau contemporanii, s-a născut la 25 aprilie 1878 și a murit la 25 mai 1954, în închisoarea de la Sighet.

A avut o educație temeinică. Așa cum specialiștii noștri au descoperit de curând în Arhiva B.N.R., tânărul Burillianu și-a susținut bacalaureatul la Universitatea din București, diploma sa fiind semnată de Titu Maiorescu, în calitate de rector. Și-a continuat studiile la Paris, fiind

Un vis împlinit al guvernatorului!

În anul 1921, toate cărțile și periodicele (aproximativ 40.000), precum și colecția numismatică a guvernatorului au fost donate orașului Turnu Severin, pentru înființarea unei biblioteci populare. În Actul său de danie, Bibicescu spunea: „Ajuns la bătrânețe, a sosit timpul să dau ființă dorului de mult hrănit în sufletul meu, de a lăsa, după trecerea mea din viață, compatrioților mei și cu deosebire iubiților mei mehedințeni un mijloc de a continua răspândirea culturii în generațiile viitoare [...]. Rog pe cetățenii severineni să aibă grijă de dania mea pe care le-o fac din dragoste fiiască și din dorința de a contribui la înălțarea generațiilor viitoare ale iubiților mei olteni și fraților de peste munți împreună acum cu noi.”

Donația lui Bibicescu a fost completată ulterior cu fonduri importante primite de la Banca Națională cu titlul de „binefaceri” pentru: achiziționarea de cărți, înzestrarea bibliotecilor sătești, mărirea fondului de propagandă națională și culturală, tipărirea de cărți destinate românilor din

Declarația lui Dimitrie Burillianu, după numirea ca guvernator al B.N.R., publicată în Monitorul Oficial

Dimitrie Burillianu, arestat

licențiat în Drept și diplomat al Înaltei Școli de Științe Politice. De asemenea, era un bun cunoscător al limbilor străine, mai ales franceză, germană și engleză. În anul 1902, la vârsta de 24 de ani, a intrat în diplomatie, fiind numit atașat pe lângă Legația României de la Londra, iar la 29 de ani, în 1907, a devenit deputat în Parlamentul României.

Când a venit la Banca Națională a României a spus într-o declarație care a fost publicată în *Monitorul Oficial*: „Domnii mei, intrând în casa dumneavoastră, ochii mei se îndreaptă mai întâi la mărețul trecut al acestei Instituțiuni. Activitatea ei de aproape o jumătate de veac este împletită cu istoria economică și prosperitatea statului român însuși. Asupra drumului străbătut, verdictul istoriei este dat. [...] Din temperament și din convingere, în toate acțiunile omenești prețuiesc mai mult decât orice: rațiunea, prudența, tradiția și puterea de organizare. Unde, domnii mei, mai mult decât în casa dumneavoastră, aș putea găsi: mai multă ponderațiune, mai iscusită prudență, mai lungă continuitate sau mai puternică organizațiune? [...] Trecutul dumneavoastră a dovedit că Banca Națională a României, în formidabila ei armătură, a avut întotdeauna elasticitatea să se adapteze cu autoritate și să servească cu putere toate nevoile vremurilor. Aceasta-i e tradiția ce înțeleg să continuăm.”

Și, într-adevăr, în timpul mandatului său de aproape patru ani în fruntea Băncii Naționale, s-a desfășurat procesul stabilizării monedei naționale pe baza Împrumutului de Stabilizare, contractat de statul român pe piețele străine, prin intermedierea Băncii Franței. Așa a fost posibilă promulgarea Legii monetare din februarie 1929, prin care a fost restabilită convertibilitatea bancnotelor B.N.R. în aur sau în valute convertibile în aur. Dar, în același timp, în Palatul Lipscani al Băncii Naționale a fost instalat un consilier tehnic străin, pentru o perioadă de trei ani, aceasta fiind o condiție impusă de creditorii străini. Era vorba de francezul Charles Rist, fostul viceguvernator al Băncii Franței, care avea misiunea de a supraveghea executarea Planului de stabilizare monetară, convenit atât cu Guvernul, cât și cu Banca Națională. Era pentru prima dată de la înființarea Băncii când un reprezentant al capitalului financiar străin avea posibilitatea de a se interfera în conducerea Institutului de emisiune.

La începutul anului 1931, Guvernul a început negocierile pentru contractarea unui nou împrumut extern pe piața Parisului, cunoscut ca Împrumut de Dezvoltare. Atunci Dimitrie Burillianu a intrat în conflict cu Guvernul în privința condițiilor noului împrumut. Banca Franței solicita ca un expert străin, cu statut de invitat al B.N.R., să elaboreze timp de doi ani rapoarte semestriale privind situația financiară a României, pentru informarea creditorilor externi. Guvernatorul Burillianu a refuzat să accepte formula propusă de creditor. El considera că lansarea unei astfel de invitații ar afecta independența Băncii și aprecia că expertul trebuia invitat de Guvernul României, direct interesat de încheierea împrumutului, urmând ca Banca să acorde întregul său sprijin în elaborarea rapoartelor amintite. Întrucât aceste neînțelegeri puneau în pericol încheierea împrumutului, Burillianu a fost revocat din funcție, fapt fără precedent până la acea dată în istoria Băncii. Guvernatorul a atacat în justiție decretul de revocare și, la 8 iulie 1931, Curtea de Apel București a dispus reinstalarea sa în funcție, dar Dimitrie Burillianu nu a mai revenit la Banca Națională, la conducerea Institutului de emisiune fiind numit profesorul Mihail Manoilescu.

După instaurarea regimului comunist, activitatea diplomatică și politică a lui Dimitrie

Burillianu, anii petrecuți la conducerea Băncii Naționale, precum și averea familiei sale au reprezentat „argumente serioase” pentru autoritățile comuniste, care l-au considerat pe Dimitrie M. Burillianu un „element periculos”. I-a fost confiscată întreaga avere și i s-a fixat domiciliu obligatoriu la Craiova, după care, în august 1950, a fost înmormântat la Sighet, fără să fi fost judecat. Pedepsa urma să se încheie în

august 1958, dar nu a mai fost eliberat pentru că a încetat din viață în închisoare la 25 mai 1954, la vârsta de 76 de ani.

Urez succes celor care au prezentări în program și vă doresc tuturor o zi interesantă și plăcută la Banca Națională a României!

**Academician Mugur ISĂRESCU,
Guvernatorul B.N.R.**

OPERA FILANTROPICĂ A LUI IOAN G. BIBICESCU ÎN DOCUMENTELE ARHIVELOR MEHEDINȚENE

Despre reperele biografice ale nobilului bancher Ioan G. Bibicescu este inutil să amintesc, având în vedere bibliografia consistentă, cu numărul important de titluri care i-au fost acordate fostului guvernator.

Subiectul comunicării mele se întemeiază pe câteva documente păstrate în Arhivele Naționale de la Drobeta-Turnu Severin și care scot în evidență doar câteva aspecte din imensa sa operă de mecenat.

Inainte de a trece la prezentarea comunicării aș dori să demontăm, să-i spunem, o prejudecată legată de apetența sau inapetența lui Ioan G. Bibicescu în ceea ce privește arhivarea documentelor personale.

În câteva dintre scrierile ce i-au fost dedicate se spune, între altele, că: „nu a purtat corespondență, deși erau la modă epistolele; nu a practicat formula jurnalului și nici nu a arhivat documente de familie și nici de amicitie”.

Lucrurile nu au stat deloc așa, pentru că în urmă cu puțini ani, în 2019 și 2020, s-au pu-

*Scrisoare expediată la 18 august 1917
din Moscova,
prin care guvernatorul B.N.R. era informat
despre depunerea coletelor Băncii
trimise cu al doilea transport, din iulie același an
(cele trei scrisori provin din colecțiile
Bibliotecii Județene „I.G. Bibicescu” Mehedinți)*

blicat două volume de documente, semnate de profesorii George Sorescu și Tudor Rățoi. Este vorba despre peste 400 de astfel de arhivalii, covârșitoarea majoritate fiind corespondențe

primite de Ioan G. Bibicescu. Or, asta demonstrează tocmai contrariul, adică intuiția avută de Ioan G. Bibicescu privind valoarea lor.

Documentele au ajuns la Turnu Severin odată cu fondul de carte donat. În anii 1945 – 1950, controlul impus de regimul instaurat a condus la masacrarea arhivelor (sigur că nu doar arhivele; s-au distrus și cărțile socotite dușmănoase sistemului, de pildă, din fondul de peste 49.000 de volume în anul 1944, inventarul bibliotecii mai număra doar 38.200 în anul 1949). În majoritatea cazurilor, instituțiile, uneori, cu complicitatea slugarnică a conducerilor, și-au dus documentele la centrele de reciclare.

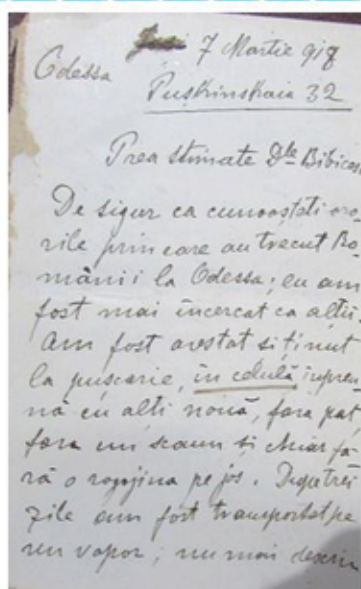
Sansa salvării celor 400 de documente s-a datorat unui elev de la Liceul „Traian”, care și-a anunțat profesorul de limba română că la Teatru se încarcă o mașină cu „maculatură” pentru a fi dusă la topit. Cine era acest cadru didactic? Nimeni altul decât George Sorescu, fratele cel mare al lui Marin Sorescu, profesor de limba română la Liceul „Traian”. Inspirat, acesta merge la Teatru și solicită celor de față să arunce o privire asupra așa-zisei maculaturi. Și în acest context salvează un set de documente care, cercetate ulterior, s-au dovedit a reprezenta arhiva personală a lui Ioan G. Bibicescu.

Voi face cunoscute câteva documente care privesc sprijinirea românilor din afara granițelor sau recent integrați țării după momentul 1 Decembrie 1918.

Din volumul celor doi autori menționați mai sus, rezultă că începând cu anul 1896 sau chiar mai devreme, Ioan G. Bibicescu dezvoltă o corespondență cu un anume Diamandi Manole, negustor și filantrop din Brașov, care îi scrie în mai multe rânduri, semnalând nevoile românilor de acolo și solicitând sprijin financiar, în special pentru finalizarea lucrărilor la biserica din cartierul Cetate. Iată ce îi scria Diamandi Manole la 4 iunie 1897:

„Iubite domnule Bibicescu

Cu ocazia întâlnirii noastre din Brașov,

Scrisoare trimisă de un român
arestat la Odesa de bolșevici

v-am vorbit de afacerea zidirii bisericii din Cetate și v-am expus și situația financiară tristă în care se găsește numita comună bisericească. Ați avut bunătatea să-mi făgăduiți că veți vorbi cu persoana știută [este vorba despre Eugeniu Carada] pentru ca să le vie întru-ajutor. Sunt convins că nu ați uitat de această afacere, pe lângă toată ocupațiunea dvs. Dacă cu toate acestea îndrăznesc a vă aduce aminte prin aceste știri, de această chestie, cauza este că afacerea a devenit și mai acută, căci antreprenorii care au terminat lucrările și care, în urma contractului și după expirarea termenului de un an, au dreptul să pretindă restul din sumele

ce li se compet, pretend cu toată insistența sumele ce le datorește comuna bisericească și cu toții, în scris, au declarat că în caz contrar vor intenta proces bisericii.

În această situație disperată, reprezentanța comunei, căreia nu-i mai stă la dispoziție niciun mijloc pentru acoperirea acestor pretențiuni, s-a adresat din nou la mine, rugându-mă să insist din nou la locurile știute și să delătur, dacă este posibil, rușinea ce s-ar face comunității bisericești, dacă i s-ar intenta proces din cauză de nesolvență. Vă rog deci, și eu, la rândul meu, iubite domnule Bibicescu, să stăruii la locul știut ca, cât mai curând, să li se dea ajutorul promis, ca să scape bieții oameni din perplexitate și rușine.

Vă rog să prezentați domnului Carada complimentele și salutările mele. Cerându-vă scuze că vă molestez din nou cu asemenea cereri, vă rog să binevoiți a-mi comunica rezultatul obținut și să primiți și cu această ocazie o strângere de mână de la al dvs. devotat amic.”

Foarte probabil că a existat o corespondență și din partea Băncii Naționale sau chiar de la Bibicescu, pentru că la scurt timp, de nici două săptămâni, la 16 iunie 1897, Diamandi Manole trimite o nouă corespondență către Ioan G. Bibicescu, spunând: „Spre orientarea dumitale, vă dau o consemnare despre lucrările

ce trebuie făcute în interesul sfintei biserici. "Și urmează un desfășurător ca un adevărat deviz de lucrări. Toate acestea însemnau o cheltuială de 9.000 de florini, iar cu alți 18.000 datorăți antreprenorilor, suma se ridica la 27.000 de florini, adică 56.700 de lei.

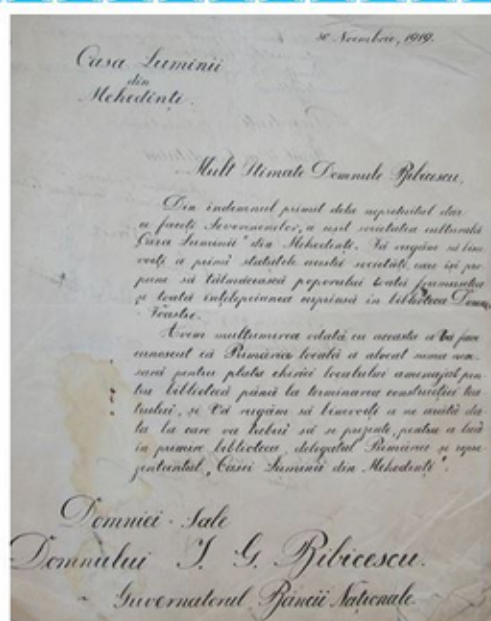
Strânsa amiciție care îl lega de Ioan G. Bibicescu îl determină pe Diamandi Manole să îndrăznească solicitarea unui sprijin financiar în valoare de 60.000 de lei, necesari pentru împodobirea bisericii cu geamuri colorate, vitralii, în loc de albe, și înlocuirea bănelor de lemn, cum se proiectase, cu traverse de fier.

Înainte de formula de încheiere Diamandi Manole nu uită să amintească și să mulțumească pentru deja acordatul ajutor, în valoare de 10.000 de lei.

Suma de 27.000 de florini este posibil să nu fi fost aprobată integral, pentru că, la interval de aproape un an și jumătate, la 4 decembrie 1898, este transmisă lui Bibicescu o nouă scrisoare, de această dată chiar de părintele protopop, Bartolomeu Baiulescu. Considerându-l pe Bibicescu unul dintre cei mai mari binefăcători ai bisericii din Brașov-Cetate, îl informează cu privire la evoluția lucrărilor, solicitând un ultim sprijin financiar. În acest sens, scrie: „Pentru ca biserica să fie cât mai curând finalizată și sfințită, s-au comandat: templa, 26 de icoane, amvonul, scaunul mitropolitului, stranele lucrate din 56 de bucăți de lemn stejar, padimentul lucrat teraso, galeria bisericii, lucrată în sculptură, zugrăvitul în stil bizantin și podișorul corului. Toate acestea sunt gata și măștrii au început să le așeze la locul lor. Până la finele lunii acesteia vor fi toate așezate în biserică. Atunci urmează, conform contractelor încheiate, să plătim prețul lucrărilor. Epitropia bisericii, ca să poată face aceste plăți, pe lângă banii de care dispune, mai are nevoie de un ajutor de 10.000 florini, adică 20 – 22.000 lei. Acest ajutor nu-l mai putem obține de nicăieri; decât prin intervențiunea Domniei Voastre, mai putem avea nădejde.

Domnia Voastră știți în ce foc se află astăzi comuna noastră, persecutată de cei din Sibiu și împedecată în dezvoltarea ei de către cei din Scheiu.

Dacă epitropii nu vor putea primi ajutorul de lipsă, ca să poată corespunde angajamentelor luate, atunci, naturalmente, întreaga comuna

Scrisoare de mulțumire pentru donație de carte

noastră va ajunge bătaie de joc în mâna adversarilor noștri.

Toate acestea stimat Domnia Voastră, care cunoașteți împrejurimile noastre mai de aproape, le veți putea aprecia.

De aceea ne luăm voce a vă ruga Mult Stimat Domnule Bibicescu ca să binevoiți a stăruia la amicii Domniei Voastre pentru ca să puteți, ca mai-nainte, prin o coletă, obținerea ajutorului de mai sus, de care avem mare lipsă.

Mulțumindu-vă anticipat pentru buna voiață de știm, ce vă caracterizează, vă salutăm și rămânem al mult stimat Domniei Voastre, devotat prieten Bartolomeu Baiulescu, protopop.

Nu știm care a fost finalitatea acestei solicitări, însă pe document există o rezoluție cu următorul conținut: „Am trimis 10.000 lei, tot din fondul Comitetului presei, ca și ceilalți 15.000 trimiși mai înainte. Chitanța va fi pe numele membrilor Comitetului Băicoianu, Maximinovici și Bibicescu.” Se pare că această sumă s-a dovedit a fi suficientă pentru că în 1899 avea să se încheie epopeea bisericii ortodoxe din Brașov, cartierul Cetate.

La 30 mai 1899, Diamandi Manole îi scrie lui Bibicescu, adresându-se cu apelativul: Frate Bibicescule. Îl informează că în ziua de 6 iunie,

zi de mare sărbătoare creștinească, Rusaliile, în prezența mitropolitului Ioan Mețianu, a autorităților civile, militare, politice, administrative și a reprezentanților celorlalte confesiuni religioase, va avea loc sfințirea lăcașului de cult. Cu această ocazie, îi adresează o calduroasă invitație și îl roagă să facă tot posibilul pentru a participa la festivitățile organizate, cu atât mai mult, cu cât mesajul de bun venit va fi adresat întregii asistențe de profesorul Vasile Goldiș.

Un alt document asupra căruia m-am oprit, cu o semnificație specială, având în vedere perioada și contextul din istoria națională în care este datat, îl reprezintă scrisoarea minerului Ioan Șoitu din satul Abrud, județul Alba Inferioară.

Acesta, este un cunoscut mai vechi al lui Bibicescu, încă din perioada în care avea statut de refugiat în Vechiul Regat, și care acum, reîntors la locurile de baștină, îi scria guvernatorului, invocând omenia și ajutorul primit în trecut.

De această dată, îi solicită să sprijine înființarea unei bănci destinate a-i ajuta pe mineri auriferi din zona Roșia Montană pentru reactivarea/resuscitarea exploatării aurului în favoarea localnicilor și a statului român.

Solicitarea vine în contextul în care cele două entități, statul și întreprinzătorii locali, erau constant jefuite de reprezentanții fostei monarhii bicefale, chiar și după Unire. Pe fondul lipsei oricărui sprijin din partea autorităților române, contrabandiștii unguri cumpărau aurul la prețuri de nimic și îl transferau în Ungaria.

Iată documentul:

„Mult onorate Domnule Guvernator!

Amintindu-mi în fiecare clipă de marele sprijin și bine ce mi-ați făcut, pe care nu am fost în stare nici până azi să răsplătesc bunătatea dumneavoastră;

Nenorocirea decretului-lege care au oprit eliberarea permisului de exploatare a minei m-au împiedicat la toată lucrarea de la Perișani-Argeș;

Nici până azi nu s-a clarificat acea lege, aceeași soartă o are și o altă mină ce o am de cărbuni la Taslău în județul P. Neamț, stau actele la Ministerul de Industrie și Comerț.

După informațiile ce le am, Legea Minelor ar fi în curs... nu pot să fac nimic, decât să aștept acea zi în care vă voi încunoștința și pe dumneavoastră!

După 12 ani de exil mă aflu acasă la Abrud,

în Ardeal, unde înainte de război să ocupau locuitorii în mare parte cu exploatarea minelor de aur.

Azi se lucrează mai mult mina statului din Roșia Montană de lângă Abrud: și acolo rămâne foarte mult de dorit: lucrarea e pentru alții.

Mai sunt alte mine de aur particulare, care s-ar lucra cu mai multă stăruință, dar e lipsă de explozive și de carbid, fiind enorm de scumpe. Afară de aceasta, nenorocirea e mai mare la vânzarea aurului, pe care privește statul și pe românii mineri.

De când ne găsim în România Mare, minerii particulari nu au avut unde să-și schimbe aurul, adică să-l vândă. Sub moarta stăpânire era Cămara de Stat, ca o bancă, unde toți minerii își vindeau aurul cu prețul după carate, adică după calitatea aurului; nici până azi conducătorii statului nu s-au interesat de aproape de această bancă, cu toate că funcționează Cămara de Schimb condusă de Direcțiunea Generală a Minei Statului din Abrud. Dar nu schimbă nime aurul, prețul fiind mic față de scumpete, gramul de aur 16 carate 12 lei, la fiecare carat un leu mai mult până la 22 carate. Administrația fiind din unguri rău voitori statului român, caută să zădărnicească schimbul aurului, ca minerii să-l vândă la contrabandiști unguri, care le oferă prețuri mai mari, apoi îl trec în Ungaria; sute de kilograme de aur au dus de aici, iar în schimb ne-au adus coroanele de hârtie, care ne-au sărăcit valuta leului românesc.

Azi minerii umblă cu aurul în buzunar și rabdă foame lângă el, neștiind ce să facă.

Așa că m-am gândit, D-le Guvernator, la dumneavoastră, care ați putea face o mare faptă patriotică ca însăși Banca Națională, prin concursul dumneavoastră, să înființeze o bancă de schimb cu autorizația statului, în Abrud. Ați fi dumneavoastră cel dintâi și ar fi un debușeu destul de frumos, chiar azi s-ar putea aduna de la mineri cel puțin 50 kilograme aur.

Eu am vorbit cu majoritatea minerilor, care le-am spus despre dumneavoastră cele mai scumpe fapte ce ați făcut pentru această țară!

Așa că dâșii m-au însărcinat în numele lor să vă rog să le fiți salvatorul; v-am trimis și o telegramă în care v-am rugat cu ce preț ar cumpăra aurul Banca Națională. Răspunsul l-au primit domnul Alecsandru Narița ca să trimită oferta cu ce preț îl pot vinde.

Dâșii doresc ca banca să le hotărască prețurile pe gram și pe carate, aurul de la 14 carate

până la 22; prețul, ar fi bine ca Banca Națională să le ofere cel mai bun preț din punctul de vedere ca să nu le fie diferența mare față de prețurile contrabandiștilor.

Minerii schimbându-și aurul cu preț mai bun vor căuta să-și lucreze minele cu mai mult avânt, încorajând și pe cei care le-au lăsat în părăsire, din cauza enormelor cheltuieli și schimbului aurului neclarificat.

Așa că dacă dumneavoastră veți crede de cuviință, că rugămintea mea ar fi de vreun folos Băncii Naționale, țării și dumneavoastră, sunt gata oricând a vă pune în legătură cu minierii și a vă da orice lămuriri, stând la ordinele dumneavoastră.

Aici se impune o exegeză a sintagmei dumneavoastră, în sensul că Bibicescu nu este văzut

ca persoană fizică, ci este asimilat cu ideea de interes național, cu ideea de țară.

Dacă veți crede că e bine să viu la București la dumneavoastră ca să vă dau amănuntele pe larg și ca să vă poată face cât mai repede începutul schimbului de aur.

Aștept telegrama dumneavoastră (sau scrisoare)

Cel mai supus și mai recunoscător,

Ioan Șoitu

Miner,

Abrud-Sat,

Județul Alba Inferioară

14 septembrie 1920"

Dr. Nicușor Marian PELE TRĂILOIU,
Șef serviciu, Serviciul județean Mehedinți
al Arhivelor Naționale

IOAN GHEORGHE BIBICESCU UN NUME AMINTIT CU RECUNOȘȚINȚĂ DE MEHEDINȚENI

S-a născut la data de 8 noiembrie 1848, în localitatea Cerneți, județul Mehedinți, numele de familie al tatălui fiind Bibicu. A început ca elev la Școala primară din Cerneți, localitate în care părinții săi s-au mutat ulterior, după care a continuat la Liceul „Carol I” din Craiova, aici împrietenindu-se cu Alexandru Macedonski. Din anul 1870 își începe studiile la Facultatea de Drept din București, pe care le va continua o perioadă la Paris.

A fost copist la Primăria Capitalei. Ulterior a fost remarcat de C.A. Rosetti, de care l-a legat o îndelungată prietenie. La propunerea lui C.A. Rosetti, a fost colaborator al ziarului *Românul*, unde a semnat articole de atitudine, în concordanță cu subiectele fierbinți ale perioadei. A activat între anii 1879 – 1891, fiind mai întâi redactor, apoi prim-redactor.

Octoiul tipărit de Coresi

Publicist apreciat al vremurilor sale, va scoate apoi ziarele *Dorobanțul* (apariție 1877 – 1879), *Renașterea* (apariție scurtă), *Unirea* (1887 – 1888), *Telegraful român* (1887 – 1892).

În anul 1883, a contribuit la înființarea Societății Presei, făcând parte din comitetul de conducere, alături de Bogdan Petriceicu Hașdeu, Mihai Eminescu, Al. Ciucu, Dimitrie A. Laurian, Barbu

Constantinescu și Mina Minovici. A făcut parte din „Liga pentru unitatea culturală a românilor“, sprijinind financiar gazetele, școlile și bisericile românești din Ardeal.

La data de 15 februarie 1898 a fost numit director al Băncii Naționale a României, iar din 21 februarie 1914 a devenit vicegubernator al Băncii, ca urmare a decesului guvernatorului Anton Carp. Din luna decembrie a anului 1916 până la data de 31 decembrie 1921 a deținut funcția de guvernator, fiind declarat guvernator onorific până la sfârșitul vieții, ca recunoaștere pentru meritele sale incontestabile în consolidarea și evoluția acestei instituții.

A fost un pasionat bibliofil, de-a lungul vieții adunând o valoroasă colecție de carte cu „o omogenitate tematică excepțională și o valoare istorică de netăgăduit“. A cumpărat cărți multe, de valoare, în toate limbile și din toate timpurile, care au văzut lumina tiparului aici, în țară, la noi, ori cărți rare, în limbi străine, care tratează despre români ori regiunile locuite de aceștia.

Ideea înființării unei Biblioteci în orașul Turnu Severin a fost luată în anul 1909, în cancelaria Liceului „Traian“, atunci când un grup de profesori au „discutat despre nevoile culturale ale Severinului, oraș de graniță, și rolul pe care este chemat să-l joace acest oraș, prin poziția sa geografică, în întreținerea legăturilor cu frații de dincolo de Carpați, obidiți de stăpânirea străină, care nu se fereau să se folosească de orice mijloace spre a-i face să-și uite originea.“ Atunci, s-a pus pentru prima dată problema ridicării unui edificiu cultural în care „oaspeții scumpi sufletelor noastre (românii de dincolo de granițe) să se poată întâlni cu românii de aici,“ pentru a-și descărca amarul ce le apasă pe inimi.

S-au constituit astfel statutele „Societății culturale Teatrul orașului Turnu Severin“, al cărei președinte era Teodor Costescu, ce au fost aprobate printr-o Lege, la data de 19 iulie 1921.

Pentru înălțarea sufletească

Biblia de la Blaj

a semenilor săi și pentru întărirea neamului, Teodor Costescu îl convinge pe Ioan Gheorghe Bibicescu să-și doneze colecția de cărți, pentru înființarea unei biblioteci publice în aripa de est a localului clădirii teatrului nou construit. Fiind de acord cu această propunere, Ioan Gheorghe Bibicescu se implică activ în finalizarea construirii localului cultural din Severin, donând importante sume, atât din partea sa, cât și din partea Băncii Naționale a României.

Pentru ca Biblioteca ce-i va purta numele să beneficieze de anumite avantaje din partea statu-

lui, Bibicescu s-a îngrijit ca înființarea acesteia să se realizeze prin intermediul unei legi. Biblioteca a fost înființată printr-un act oficial: Legea care aproba Statutele Societății Culturale Tr. Severin – Biblioteca populară I.G. Bibicescu, publicată în *Monitorul Oficial*, nr. 86 din 22 iulie 1921. Proiectul de lege a fost semnat de 113 senatori și deputați, dintre care amintesc pe Nicolae Iorga, Iuliu Maniu, M. Kogălniceanu sau Carol Nicolae Davila.

Colecția de cărți a lui Ioan Gheorghe Bibicescu a fost de 20.000 de volume, cărora li s-au adăugat 4.000 din partea Băncii Naționale a României, colecție achiziționată prin licitație publică de la Grigore Manu. După înființare, acestor cărți li s-au adăugat 51 de volume din fondul C.I. Istrati, care aveau *ex-librisul* sau însemnările lui

Gheorghe Asachi. Din punct de vedere tematic, colecția inițială a Bibliotecii s-a compus din cărți, manuscrise și periodice vechi românești și străine.

După înființare, cei care au condus Biblioteca nu s-au rezumat la a îmbogăți doar fondul acesteia, ci s-au preocupat, așa cum a fost dorința lui Bibicescu, precizată clar și în Legea din 1921, de înființarea mai multor biblioteci sătești, în județul Mehedinți, în afara acestuia și chiar dincolo de granițele țării. Astfel, s-au

Ediția princeps a volumului de poezii semnat de Eminescu

Marele Atlas al întregii lumi

înființat peste 250 de biblioteci, care au primit 400 de cărți și câte un dulap de stejar, pe al cărui frontispiciu se afla inscripția „Donațiunea Bibliotecii I.G. Bibicescu din Tr. Severin”. La sfârșitul anului 1926, erau înființate 98 de biblioteci în județul Mehedinți, 19 în Banat, 3 în Ardeal, câte una în Dolj, Gorj și Prahova. Din anul 1934 existau 34 de biblioteci în Iugoslavia și 20 în America (Cleveland, statul Ohio).

În anul 1925, Biblioteca deținea un număr de 40.000 de volume, „30.390 fiind românești, 7.118 franțuzești, 2.285 germane, iar restul italienești, englezești, sârbești, latinești, bulgărești, rusești, turcești și alte limbi și proveniențe.” La acestea se adăugau 120 cărți manuscrise din sec. XVI – XIX, care au fost transferate în colecțiile Arhivelor Naționale, în perioada 1973 – 1974. Astăzi, Biblioteca Județeană „I.G. Bibicescu” deține un număr de 412.654 volume, care sunt distribuite în opt secții, aflate în cinci spații distincte. Biblioteca Județeană a beneficiat de alte donații importante: clădirea Casa Pogany, construită în anul 1860 (casa în care a poposit și înnoptat regele Carol I, când a ajuns în România), și Casa Bratsvo, construită în anul 1886.

Colecțiile inițiale donate de Bibicescu se află în spațiul Bibliotecii din Palatul Culturii „Teodor Costescu”, impunătoare sală fiind o copie fidelă după sala Bibliotecii Fundațiilor Regale. Biblioteca mai deține mobilier care i-a aparținut lui Ioan Gheorghe Bibicescu, tablouri și un orologiu, toate cu o vechime considerabilă.

Dintre cărțile de patrimoniu voi aminti câteva. *Octoiul* (sau *Ohtoih*, din limba greacă *oktoihs* sau „opt tonuri”) este o carte bisericească destinată cultului ortodox, care cuprinde cântările fiecărei

zile din săptămână pe opt glasuri (tonuri), fiecărei săptămâni consacându-i-se succesiv câte un glas. A fost compus de teologul bizantin Ioan Damaschinul în secolul VIII. La 23 august 1575, diaconul Coresi tipărea, la Brașov, un *Octoih Mare* slavon în două părți. Biblioteca Județeană „I.G. Bibicescu” deține în colecțiile sale de carte veche al doilea volum al *Octoihului Slavonesc*.

Biblia de la Blaj din 1795, cunoscută și sub numele de *Biblia lui Clain* (Samuil Micu) sau *Biblia lui Bob* (Ioan Bob, episcop de Alba Iulia și Făgăraș, cu sediul la Blaj), reprezintă cea de-a doua traducere a Sfintei Scripturi tipărită în limba română. Ea cuprinde traducerea Vechiului Testament și a Noului Testament în limba română. Samuil Micu începe să traducă Biblia încă din anul 1783, pe vremea când era prefect de studii la Colegiul „Sf. Barbara” din Viena. Există opinii potrivit cărora întreaga traducere a Bibliei ar fi fost încheiată deja în 1785. Sursele versiunii sale sunt vechea Biblie de la București, din 1688, dar, în primul rând, o ediție a Septuagintei scoasă de elenistul olandez Lambert Bos, la Franeker, în 1709, precum și una dintre edițiile poliglote care valorificau adnotările lui François Vatable, respectiv cele apărute la Heidelberg (1586, 1599, 1616), sub îngrijirea lui Arias Montano, text reeditat la Paris în 1729 – 1745.

Psaltirea slavonească tipărită la tipografia Mănăstirii Câmpulung, cunoscută sub numele de Mănăstirea „Negru-Vodă”, reconstruită de Matei Basarab pe locul unde s-a aflat reședința primilor domni ai Țării Românești, este una dintre comorile de carte veche ale Bibliotecii Județene „I.G. Bibicescu”. Are o legătură de piele pe lemn, iar în mijloc un crucifix ornamentat. Această carte era necesară nu numai la slujbele bisericești, dar

Detaliu din sala de lectură

Panou cu bibliotecile
înființate prin donațiile lui Ioan G. Bibicescu...

și celor ce le era drag să citească pe cărțile sfinte. Ea era nelipsită din biserici, din chiliile călugărilor și din casele creștinilor evlavioși.

Sunt foarte puține exemplare în țara noastră ale *Bibliei de la București* sau *Biblia lui Șerban Cantacuzino*. Este prima traducere integrală a Bibliei în limba română. Ea a fost prelucrată după textul Septuagintei, tipărită la Frankfurt în 1597 sau 1610. Unul dintre exemplare, de altfel foarte bine conservat, se află în colecțiile de patrimoniu ale Bibliotecii noastre.

Chiar dacă a fost un domnitor controversat, Ioan Gheorghe Caragea a adus în societatea românească a începutului de secol XIX o serie de idei noi, importate din Occident. A devenit faimos pentru primul cod de legi din Țara Românească, cod care îi poartă numele („Legiuirea Caradja”), dar și pentru politicile fiscale excesive ori măsurile eficiente luate împotriva epidemiei de ciumă bubonică care a izbucnit la puțin timp de la urcarea sa pe tron (Ciuma lui Caragea). În fondul de patrimoniu al Bibliotecii Județene „I.G.Bibicescu” Mehedinți, există șase exemplare ale acestui cod, trei dintre ele apărute la București și trei la Viena, tipărite în același an, 1818.

Poesii este singurul volum tipărit în timpul vieții lui Eminescu. A apărut la 21 decembrie 1883, la faimoasa Editură „Socec”, cu o prefață și cu texte selectate de Titu Maiorescu. Volumul s-a distribuit în librăriile Editurii „Socec”, iar lansarea efectivă a avut loc la 21 decembrie 1883,

în ciuda faptului că pe pagina de titlu este tipărit anul 1884. Ediția princeps este una dintre cele mai importante și mai iubite cărți din literatura română. Biblioteca Județeană „I.G. Bibicescu” este fericita deținătoare a acestei ediții princeps, într-o stare bună de conservare.

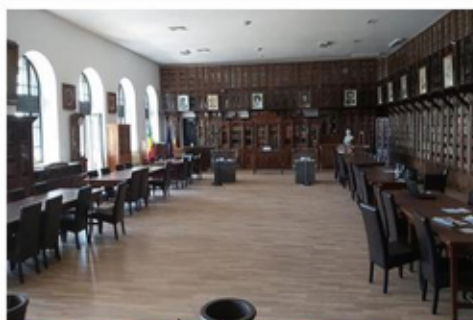
Mineiul (în greaca veche *Mnvaiov*) este o carte liturgică din ritul bizantin, ce conține slujbele sărbătorilor cu dată fixă pentru fiecare lună din anul bisericesc. Sunt deci 12, pentru cele 12 luni ale anului. Biblioteca noastră este fericita deținătoare a 12 *Mineiuri*, apărute în anul 1698, la Buzău, tipărite de episcopul Mitrofan. Toate volumele sunt foarte bine conservate, având coperte din piele sau piele pe lemn, bogat ornamentate cu ornamente florale și imagini religioase reprezentând fie Sfânta Fecioară cu pruncul, fie anumite scene biblice legate de viața lui Iisus, fie alte astfel de imagini. Sunt scrise în limba română, cu alfabet chirilic.

Să amintim și carte rară străină din colecțiile Bibliotecii Județene „I.G.Bibicescu” Mehedinți. Elzevir este numele unei familii celebre de tipografi și editori olandezi din secolele al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea. Ceea ce este deosebit la volumele publicate de această casă este caracterul alungit al literei și talpa triunghiulară. Acest gen de literă, face posibilă tipărirea unei cantități mari de informație într-un format foarte mic de carte. Ne putem mândri că în colecțiile de carte veche se numără două volume din *Bosporo Thracio*, publicate în 1632 la Lugduni Batavorum, actualul Leiden, ambele cu legătură de pergament. Un alt volum deosebit este *Testamentum Novum*, publicat în 1670 la Amsterdam. Acesta are o legătură din piele cu încrustații ornamentale.

În 1716, geograful și cartograful german Johann Baptist Homann (20 martie 1664 – 1 iulie

1724) a publicat capodopera sa *Grosser Atlas ueber die ganze Welt* (Marele Atlas al întregii lumi). Numeroase hărți au fost întocmite în colaborare cu gravorul Christoph Weigel cel Bătrân. Atlasul constituie o bijuterie a fondului nostru de Patrimoniu. Impresionează prin dimensiune, cântărind aproape 20 kg, dar în primul rând prin

... aflat în sala de lectură

acuratețea hărților prezentate. Ținând cont că anul apariției este 1735, toate amănunțele evidențiate în hărți sunt de o uimitoare fidelitate.

Fondul tradițional al Bibliotecii „I.G. Bibicescu” deține aproximativ 42.000 de volume, în mare parte cele donate de Ioan G. Bibicescu, la care s-au adăugat alte donații, dar și achizițiile ulterioare făcute de bibliotecă. Fondul tradițional cuprinde carte românească și străină din aproape toate domeniile: istorie, drept, administrație, sociologie, economie, filologie, cu an de apariție 1830 – 1945, dar și un bogat fond de publicații periodice vechi. În fond se regăsesc și ediții de lux care aparțin cu deosebire tiparului francez de după 1800, cărți cu valoare bibliofilă, precum și un important fond de referință.

În donația făcută de Ioan G. Bibicescu există și un fond important de presă veche. Printre cele mai vechi publicații periodice se regăsesc: *Albina Românească* (1830 – 1833, 1838, 1840 – 1842, 1844 – 1848), *Curierul Românesc* (1832 – 1834, 1836 – 1847), *Gazeta de Transilvania* (1838 – 1848), *Convorbiri literare* (1868 – 1903, 1905 – 1912, 1914 – 1916, 1919 – 1920, 1922 – 1926, 1927 – 1933, 1938 – 1939, 1941 – 1944). Cea mai veche publicație periodică străină este una dintre primele reviste ruse de literatură și politică: *Vestnik Evropi*, publicată la Moscova începând cu

anul 1802. A fost fondată de Nikolai Karamzin, celebru scriitor și istoric.

Alături de colecțiile de carte, manuscrise și publicații seriale, Ioan Gheorghe Bibicescu a donat Bibliotecii și obiecte de mobilier valoroase, care au ca vechime peste 100 de ani. Mobilierul se află în incinta Sălii „I.G. Bibicescu”, din Palatul Culturii „Teodor Costescu”, oferind sălii un aspect deosebit. Au fost donate, alături de cărți, colecția de ștampile, monedele vechilor domnitori români și o mulțime de alte monede străine ce circulau pe teritoriul Europei, care nu se mai află în colecțiile Bibliotecii. Prin Testament, Bibicescu a lăsat Bibliotecii, după decesul său, 40 de acțiuni pe care acesta le avea la Banca Națională a României.

De la Ioan Gheorghe Bibicescu ne-au rămas foarte multe documente scrise, care i-au aparținut: scrisori trimise sau primite, cărți de vizită, fotografii, acte emise de Banca Națională a României, diplome, procese verbale ale Societății Culturale Teatrul Turnu-Severin, ale Bibliotecii sau Universității Libere Populare (înființată de Societatea Culturală Teatrul Turnu-Severin în colaborare cu Biblioteca).

Maria-Cristina FIRU,
Manager,
Biblioteca Județeană „I.G. Bibicescu”
Mehedinți

DIMITRIE M. BURILLIANU, EXPONENT AL ELITEI DIN ROMÂNIA PRIMEI JUMĂTĂȚI A SECOLULUI AL XX-LEA MĂRTURII DOCUMENTARE DIN ARHIVA BĂNCII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

Anul acesta, la 25 mai, comemorăm 70 de ani de la trecerea la cele veșnice a lui Dimitrie Burillianu, jurist, doctor în drept la Paris, diplomat, deputat de Mehedinți, guvernator al Băncii Naționale a României. Acest moment, prilejuind evocarea personalității fostului guvernator, ne-a oferit posibilitatea de a aduce în atenția publicului câteva documente păstrate în Arhiva Băncii Naționale a României.

Despre Dimitrie Burillianu, nepotul său, Matei Călinescu, își amintea că era „bărbat înalt, frumos, cu o impunătoare barbă albă, tăiată dreptunghiular“, și mai ales că „era unul dintre cei mai bogați oameni din România“. Unul dintre rivalii săi politici, Constantin Argetoianu, spunea că era „un om cinstit și prezentabil“. Din portretul pe care Eustațiu Stoenescu i l-a dedicat se desprinde pe fundalul închis la culoare chipul fostului guvernator, privirea pătrunzătoare, inconfundabilă și maiestuoasă barbă și impecabila batistă albă, semn al eleganței și distincției. Într-un cuvânt, Dimitrie Burillianu a fost un personaj fascinant, un om al timpului său.

Activitatea sa publică este îndeobște cunoscută. Matei Călinescu spunea că avea pământuri la Vrața, în județul Mehedinți, și la Corbii Mari, în județul Ialomița, nu departe de București, și o casă, „aproape un mic castel“, la Tumu Severin. Născut în această localitate, în anul 1878, într-o familie de mari proprietari de pământuri, Dimitrie Burillianu s-a bucurat de o educație temeinică. Era licențiat în drept și diplomat al Înaltei Școli de Științe Politice din Paris. În anul 1902, a intrat în diplomatie. Ulterior, a renunțat la cariera diplomatică și, optând pentru implicarea în viața politică, a devenit membru al Partidului Național Liberal. Pe listele acestui partid a fost ales deputat în anul 1907. După Marea Unire, în 1918, a devenit membru în Partidul Poporului și, susținut de liderii acestui partid, a fost numit guvernator al Băncii Naționale a României, funcție deținută în intervalul 1927 – 1931.

Prin acest articol ne-am propus să aducem în atenția publicului citi-

Portretul lui Dimitrie Burillianu realizat de pictorul Eustațiu Stoenescu (©Muzeul Național de Artă al României)

tor câteva documente care, în mod neașteptat, s-au păstrat la Banca Națională a României și care vorbesc mai mult despre omul Dimitrie Burillianu.

Cum au ajuns acestea în păstrarea arhivei Băncii Centrale vom vedea în cele ce urmează. Printre serviciile oferite în perioada interbelică de Banca Națională clienților săi se număra și posibilitatea de a închiria casete de valori în tezaurul situat în imobilul din Strada Lipscani nr. 16, fostul sediu al Băncii Chrissoveloni, astăzi Sucursala Regională București a B.N.R. Existau patru tipuri de casete, în funcție de dimensiuni. Fiecare dintre

acestea avea două chei, una se dădea titularului contractului de închiriere, a doua rămânea la Bancă. Caseta nu putea fi deschisă decât prin utilizarea concomitentă a ambelor chei, dar putea fi închisă doar cu cheia clientului.

Dimitrie Burillianu a închiriat o casetă începând cu 9 septembrie 1939. Contractul de închiriere era valabil un an, dar a fost reînnoit de mai multe ori până în anul 1949. Prețul chiriei era de 3.000 de lei pe an.

După Al Doilea Război Mondial, regimul comunist a considerat, spunea un document al vremii, că „folosirea acestor casete creează posibilitatea elementelor aparținând fostelor clase ex-

ploatatoare de a ascunde în mod oficial și fără a putea fi controlați diferite valori interzise sau acte compromițătoare. Pe de altă parte deținătorii valorilor pot face nestingheriți afaceri ilicite, care prezintă un pericol pentru întărirea și consolidarea statului nostru“. Ca urmare, autoritățile au hotărât deschiderea casetelor de siguranță și lichidarea acestui serviciu furnizat de B.N.R.

Sala casetelor de siguranță din imobilul Băncii Chrissoveloni, ulterior sediul Băncii Naționale din strada Lipscani nr. 16

(Albumul Palais de la Banque Chrissoveloni)

Diploma de bacalaureat în litere și științe, emisă pe numele Demetriu M. Burileanu de Universitatea București, la data de 20 septembrie 1896 (Arhiva B.N.R.)

Într-o primă etapă, în anul 1951, au fost deschise 450 dintre casetele aflate în tezaurul Băncii, deoarece chiriașii acestora erau condamnați pentru crime de război și li s-a confiscat averea.

Printre cele 283 de casete rămase nedeschise se număra și cea închiriată lui Dimitrie Burillianu. Autoritățile comuniste au trecut în scurtă vreme la a doua etapă a lichidării tezaurului de casete de siguranță de la B.N.R. Începând cu data de 13 ianuarie 1953, a fost interzis accesul publicului la casetele închiriate, iar prin Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1621 din 25 mai 1953, nepublicată, tezaurul de casete de siguranță și-a încetat în mod oficial funcționarea. Chiriașii au fost chemați la sediul Băncii pentru deschiderea și inventarierea acestora. Comisiile de inventariere erau formate din funcționari ai Băncii de Stat a R.P.R. și angajați ai Ministerului Securității Statului. Inventarierea a început la 1 iunie 1953, 227 dintre chiriași s-au prezentat la Bancă și casetele au fost deschise în prezența acestora. Restul casetelor au fost deschise forțat.

A fost confiscat întreg conținutul casetelor închiriate de cei considerați fugari, dispăruți de la domiciliu, urmăriți pentru delikte politice, condamnați pentru activitatea politică, precum și cele care au aparținut foștilor moșieri, industriași, mari comercianți, demnitari, înalți funcționari. Chiriașilor care nu se încadrau în aceste categorii li s-au returnat actele personale și unele obiecte de uz casnic. Nu le-au fost înapoiate actele proprietăților naționalizate și acțiunile întreprinderilor

trecute în proprietatea statului. Au fost confiscate toate monedele românești și străine, precum și toate obiectele din metal prețios care intrau sub incidența legislației ce reglementa acest domeniu.

În caseta închiriată de Dimitrie Burillianu, potrivit inventarelor păstrate la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, s-au regăsit medicamente, bijuterii, obiecte de uz casnic, diferite sume de bani în monede străine și în lei, acțiuni la întreprinderi naționalizate, diferite documente ale moșiilor și acte personale. În Arhiva B.N.R. s-au păstrat și, recent, au fost inventariate unele dintre documentele rămase în casetele de siguranță; printre acestea se află și cele care s-au aflat în caseta de valori închiriată fostului guvernator. Au fost conservate în acest fond documentar: acte de stare civilă și de studii, documente privind proprietățile familiei, brevete ale ordinelor și medaliilor primite de-a lungul timpului, alte documente care vorbesc despre parcursul social și profesional al titularului. În cele ce urmează, prezentăm câteva dintre acestea, în speranța că vom aduce pe această cale în atenția publicului mărturii inedite despre cel care a fost Dimitrie Burillianu.

Aflăm printre documentele păstrate în caseta de valori certificatul de naștere al lui „Dumitru Burillianu, fiul lui Mihalache și al Arestiei”, născut la 25 aprilie 1878 la Turnu Severin, pe strada Bisericii la nr. 7 și botezat câteva zile mai târziu, la 28 mai, în religia ortodoxă, la Biserica „Sf. Ioan” din aceeași localitate. Optsprezece ani mai târziu, la 20 septembrie 1896, îl regăsim pe „Burileanu M. Demetriu” obținând diploma de bacalaureat în litere și științe, pe care își punea semnătura și rectorul de atunci al Universității din București, profesorul Titu Maiorescu. Între aceste documente se află și certificatul ce atestă oficierea cununiei religioase cu Elena Bolintineanu în data de 11 mai 1908, la Biserica „Ioan Grecescu” din Turnu Severin.

Mai găsim în acest fond documentar și mărturii privind situația militară a viitorului guvernator. Aflăm că în decembrie 1900, „soldatul bacalaureat Burileanu Dimitrie” din Regimentul 1 Călărași a fost înaintat la gradul de sublocotenent, în Regimentul 1 Roșiori. Aproximativ 13 ani mai târziu, la 2 ianuarie 1914, sublocotenentul în rezervă Burillianu, deputat de Mehedinți, primea Medalia „Avântul Țării” pentru că a luat parte la campania din Bulgaria, în al doilea război

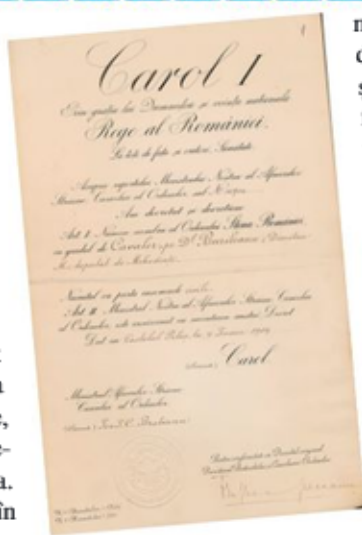
**Brevet prin care regele Carol I
conferă Ordinul
„Steaua României”
în grad de cavaler
lui Dimitrie Burileanu,
9 iunie 1909 (Arhiva B.N.R.)**

balcanic. În același an, în luna decembrie, era ridicat la gradul de locotenent în rezervă.

Așa cum am precizat anterior, personajul nostru s-a dedicat carierei civile. După încheierea studiilor, a intrat în diplomatie, fiind numit atașat pe lângă Legația României de la Londra. Printre documentele păstrate în caseta de valori regăsim scrisoarea prin care era invitat să participe la ceremonia de încoronare a regelui Eduard al VII-lea și a reginei Alexandra la Catedrala Westminster, în data de 26 iunie 1902. Tot din același an datează și brevetul prin care regele Alexandru I al Serbiei i-a acordat una dintre cele mai importante decorații din țara vecină, Ordinul „Sf. Sava” în grad de ofițer. Nu am aflat până acum care a fost contextul ce a prilejuit conferirea acestei distincții, dar suntem convinși că Dimitrie Burillianu a prețuit-o în mod deosebit, întrucât nu a pregetat să facă demersurile necesare pentru a obține în 1914 recunoașterea dreptului de a purta această decorație pe teritoriul României.

Dar dacă viitorul guvernator al Băncii Naționale s-a învrednicit de atenția monarhilor străini, cu atât mai mult s-a bucurat și de aprecierea regilor României. La 9 iunie 1909, în cursul unei ceremonii derulate la Castelul Peleş, devenea membru al Ordinului „Steaua României” în grad de cavaler, prima treaptă a celui mai vechi și mai important ordin al României. Din anii următori regăsim printre documentele păstrate în caseta de valori brevetele mai

**Brevet privind decorarea
lui Dimitrie Burillianu
cu Ordinul „Sf. Sava”
în grad de ofițer
de regele Alexandru I al Serbiei,
11 ianuarie 1902 (Arhiva B.N.R.)**

multor medalii care i-au fost acordate pentru activitatea filantropică și de mecenat, personajul nostru fiind mereu conștient că deținerea unei averi impresionante implică asumarea unui rol pe măsură pentru sprijinirea diferitelor proiecte ce aveau ca obiectiv propășirea comunității. La 8 iulie 1913, primea Medalia „Răsplata Muncii pentru Biserica”, clasa I, pentru ajutorul dat la clădirea bisericilor din județul Mehedinți. Doi ani mai târziu, la 8 mai 1915, primea Medalia „Răsplata muncii pentru învățământ”, clasa I, pentru sprijinul oferit școlilor. A continuat acest tip de activitate și în

perioada interbelică, astfel încât la 1 octombrie 1928 primea Crucea „Meritul Sanitar”, clasa I, pentru sprijinul acordat sistemului de sănătate.

În finalul acestei enumerări, ne vom opri asupra altor două documente. Primul este brevetul prin care sublocotenentul în rezervă Burillianu primea în anul 1906 „Medalia Jubiliară Carol I”. Al doilea este tot un brevet prin care fostului guvernator al Băncii Naționale și deputat de Mehedinți îi era conferită la 9 mai 1939 „Medalia Centenarului Regelui Carol I”. Cele două brevete și medaliile pe care le-au însoțit circumscris în mod simbolic o existență dedicată serviciului credincios în slujba României.

Aceste câteva acte, lăsate într-o casetă de valori la Banca Națională și ajunse astăzi în păstrarea Arhivei Băncii Naționale, conturează o personalitate complexă, un om angrenat în realitățile epocii sale, prezent și receptiv la nevoile societății. Dar la vremea când casetele de siguranță din tezaurul Băncii Naționale au fost deschise, omul Dimitrie Burillianu fusese înfrânt.

Alte documente, de astă dată provenite de la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, vorbesc mai întâi despre încarcerare și apoi despre sfârșitul tragic al fostului guvernator.

În 1949, după ce ultimele rămășițe ale proprietăților sale funciare au trecut

în stăpânirea statului, lui Dimitrie Burillianu i s-a fixat domiciliu obligatoriu la Craiova, iar la 1 august 1950, a fost arestat. După un an de detenție, la 1 august 1951, printr-o decizie a Ministerului Afacerilor Interne, a fost condamnat la muncă silnică pentru 24 de luni. Colonia de muncă în care foștii demnitari își ispășeau pedepsele a fost penitenciarul de la Sighetul

Marmației. Condamnarea a fost majorată în 1953 cu încă 60 de luni, urmând să se încheie la 1 august 1958. Dimitrie Burillianu nu a mai fost eliberat, încetând din viață în închisoare la 25 mai 1954, la vârsta de 76 de ani.

Dr. Brîndușa COSTACHE,
Sef serviciu, B.N.R.

PRESA DIN 1924 ȘI 1931 DESPRE GUVERNATORII IOAN G. BIBICESCU ȘI DIMITRIE M. BURILLIANU

Guvernatorii Ioan G. Bibicescu și Dimitrie M. Burillianu au ocupat multe pagini de ziare de-a lungul activității și vieții lor. Fiind el însuși jurnalist, Ioan G. Bibicescu a fost autor al unor sute de articole înainte de a fi devenit subiect al acestora. În fața unui volum atât de mare de cercetat, prezentul demers a fost circumscris momentului trecerii la cele veșnice a guvernatorului Ioan G. Bibicescu (mai 1924) și episodului fără precedent la acel moment în istoria Băncii Naționale, acela al demiterii guvernatorului Dimitrie M. Burillianu (1931).

Pentru reconstituirea ceremoniei funerare a lui Ioan G. Bibicescu, am adunat informații din ziarele *Dimineața*, *Viitorul*, *Universul*, *Adevărul*, *Oglinda lumii*, pe care le-am coroborat cu ceea ce ne spun documentele din Arhiva B.N.R. Așa cum aflăm din ziarul *Dimineața*, Bibicescu a murit în noaptea de vineri spre sâmbătă, 2 spre 3 mai 1924; unul dintre ziare dă chiar ora precisă, 22.40, în casa Băncii de pe strada Mircea Vodă nr. 51, acolo unde locuia cu soția, Alexandrina Bibicescu. Tot ziarele ne spun că Bibicescu era bolnav de aproape doi ani, dar că starea sa se înrăutățise în ultimele trei săptămâni. Ceea ce putem să confirmăm din documentele Consiliului de administrație al B.N.R. este că Bibicescu participase la ședințele acestuia până la 13 iulie

1922, căci procesul-verbal al acestei ședințe este ultimul care conține și semnătura lui. Numele lui apare și în varianta tipărită a Raportului Consiliului de administrație al Băncii prezentat Adunării generale a acționarilor B.N.R. din 15 februarie 1924, dar semnătura lui nu se regăsește pe lista celor prezenți.

Vestea dispariției lui Bibicescu s-a răspândit repede în oraș. Consiliul general al B.N.R. s-a

Cotidianul atac al Adevărului la adresa liberalilor, pornind de la discursul ministrului Nicolae Săveanu

Cortegiul funerar în dreptul statuii lui Carada

întrunit imediat în ziua de sâmbătă, 3 mai 1924, când, omagiindu-l pe cel dispărut, guvernatorul Mihail Oromolu anunța luarea următoarelor măsuri: „a se cerni localurile Băncii din București și Turnu Severin și a se ridica drapelul negru la toate sediile din provincie”; „a se depune o coroană de flori naturale”; participarea consiliului Băncii „în corpore la Serviciul ce se va oficia în București și d. Guvernator va vorbi în numele Băncii”; deplasarea unei „delegațiuni la Turnu Severin; această delegațiune va fi compusă din d-nii director C.I. Băicoianu și inspectorul general Alevera”; suspendarea „serviciului [...] în administrațiunea centrală și sedii luni, 5 mai, și la Turnu Severin, miercuri, 7 mai a.c., când va fi înmormântarea”; „a se face toate cheltuielile de înmormântare de către Bancă”.

Ziarele din zilele următoare completează datele privind funeraliile lui Ioan G. Bibicescu, manifestând o unanimitate de păreri atât în ceea ce privește valoarea deosebită a omului dispărut, cât și cu privire la cele mai multe amănunte ale procesiunii. Doar ziarul *Adevărul*, după ce citează chiar pe prima pagină din discursul ministrului Nicolae Săveanu, potrivit căruia „Carada, Costinescu, Bibicescu s-au socotit factori de înălțare a instituțiilor ce conduceau, iar nu pe acestea ca mijloace de înălțare a lor”, se întreba

malicios: „nu s-a gândit oratorul că, preamărind, astfel, pe cei de ieri îi dă de gol pe cei de azi?”

Să lăsăm însă săgețile politice ale momentului și să vedem cum au decurs evenimentele. Ziarele *Viitorul*, din ziua de joi, 8 mai 1924, și *Universul*, din data de 9 mai, relateau despre serviciul divin oficiat, luni, la orele 16.00, de arhiereul Gherontie Nicolau la casa din București, unde locuia familia Bibicescu. Aici au participat: miniștrii C. Angelescu (Instrucțiune Publică) și Nicolae Săveanu (Sănătate Publică și Asistență Socială), deși *Adevărul* anunța că „toți miniștrii aflători în țară au sosit în Capitală spre a participa la funeraliile ce se fac azi lui I.G. Bibicescu”; Mihai Ferekyde, președintele Senatului; secretarul Ministerului de Finanțe, Gheorghiu, senatori, deputați, membrii Consiliului general al B.N.R., în frunte cu guvernatorul Mihail Oromolu. Acesta a luat cuvântul, precizând că „vorbește plin de smerenie pentru cel care dispare”, deoarece Bibicescu reprezenta unul dintre ultimele vlăstare sau chiar ultimul, spuneau cei mai mulți, „ale unei generațiuni de mare generozitate și de adânc patriotism” și avusese „o viață de nesfârșită muncă și totuși de nemărginită modestie.” Oromolu adăuga că Bibicescu „dispare în anul în care se ridică monumentul marelui român Eugeniu Carada [februarie 1924 – n.n.], de la care el se inspiră, cu satisfacțiunea de a vedea împlinită

datoria de recunoștință a urmașilor lui și norocul de a fi trăit să vadă înfăptuit idealul național pentru care luptase amândoi cot la cot.” „Inspirat de uriașul prieten – adăuga Oromolu –, Bibicescu a însemnat în viața noastră financiară o pagină muncită, muncită cu pricepere pentru a avea dreptul la recunoștința Patriei sale. O viață plină de muncă, a cărui cunună, ca și la Carada, o face activitatea sa la Banca Națională a României.” Și tot din partea

Imagine surprinsă la Turnu Severin

Știrea demiterii lui Burillianu, în Lupta...

Băncii Naționale, a luat cuvântul directorul I.D. Clineanu, care, la rândul-i, a subliniat: „Cu Bibicescu dispăre unul dintre acei care au pus Banca Națională a României pe același picior de egalitate cu băncile de emisiune ale marilor țări din Occident.”

După slujba religioasă de la casa de pe strada Mircea Vodă, sicriul a fost depus în carul mortuar și cortegiul a parcurs mai multe străzi, ajungând pe Lipscani, în dreptul Băncii Naționale, unde s-a oprit, pentru a se oficia un scurt serviciu religios. Ziarul *Oglinda Lumii*, sub titlul *Un om de ispravă mai puțin*, a publicat o imagine a cortegiului impresionant de pe strada Lipscani, atunci când s-a plecat către Calea Victoriei și Calea Griviței, pentru a se ajunge la Gara de Nord. Dorința lui Bibicescu a fost să-și doarmă somnul de veci la Turnu Severin, fapt pentru care vagonul mortuar a fost atașat acceleratului de Timișoara, care a plecat seara, la ora 21.45 din București. Trupul lui Bibicescu urma să fie depus la Turnu Severin, la biblioteca pe care o înființase și care-i purta numele.

Desfășurarea ceremoniei

din ziua de 7 mai este relatată foarte succint în ziarul *Adevărul*: „Astăzi după-amiază, la orele 3, s-a făcut înmormântarea fostului guvernator al Băncii Naționale, I.G. Bibicescu. Au asistat zece mii de cetățeni [cel mai probabil, estimarea este exagerată, deoarece, potrivit domnului M. Pele, populația orașului era de aproximativ 23.000 de locuitori în 1920 – n.n.], precum și elevii școalelor cu profesorii lor. La orele 3, s-a oficiat un serviciu religios la catedrală de către episcopul Vartolomeu. La catedrală au ținut discursuri episcopul Vartolomeu, d. Băicoianu, în numele Băncii Naționale, părintele protopop Ghicliu, în numele bănățenilor, d. Marius Vorvoreanu, prefectul județului, în numele Guvernului, și d. Ilariu Isvoranu, în numele contemporanilor defunctului. La Sucursala Băncii Naționale, a vorbit d. Alevra, în numele funcționarilor acestei instituții, iar la sediul Bibliotecii «I.G. Bibicescu», d. profesor Paulian, în numele Comitetului acestei instituții de cultură. La primărie, a vorbit d. Corneliu Rădulescu, președintele Comisiei interimare, iar la Liceul «Traian», d. Alex. Bărcăcilă, directorul Liceului. Toate magazinele și instituțiile publice au fost închise, iar drapelul îndoliat a fost arborat pretutindeni în oraș.”

În ceea ce privește reflectarea în presă a

demiterii guvernatorului Dimitrie M. Burillianu în martie 1931, trecem de la unanimitatea pe care o semnalăm mai devreme la prezentări pătimașe, cu atacuri la Guvernul Mironescu sau cu învinuiri la adresa guvernatorului Burillianu. Totuși, în ziarul de orientare conservatoare *Epoca* a fost tipărit, la 11 martie 1931, un articol echilibrat: „Rar, foarte rar, cercurile politice au cunoscut agitație mai mare ca aceea de ieri după-amiază. Ediția specială, care a anunțat revocarea d-lui Dim. Burillianu și numirea d-lui Angelescu ca guvernator al Băncii Naționale, a produs o emoție generală [...] Este prima dată când se face revocarea unui

... și Epoca din 11 martie 1931

Revocarea d-lui Burillianu

Surpriză din cercurile politice. — Cum s'au desfășurat evenimentele

Mar. înainte de a fi revocată, d-lui Burillianu, care a fost guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice. D-lui Burillianu, care a fost guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice.

TELEGRAMA BANCII NAȚIONALE

Dim. Burillianu, guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice. D-lui Burillianu, care a fost guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice.

Dim. Burillianu, guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice. D-lui Burillianu, care a fost guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice.

Epoca prezintă faptul că d-lui Burillianu, guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice. D-lui Burillianu, care a fost guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice.

Epoca prezintă faptul că d-lui Burillianu, guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice. D-lui Burillianu, care a fost guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice.

Epoca prezintă faptul că d-lui Burillianu, guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice. D-lui Burillianu, care a fost guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice.

Epoca prezintă faptul că d-lui Burillianu, guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice. D-lui Burillianu, care a fost guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice.

Epoca prezintă faptul că d-lui Burillianu, guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice. D-lui Burillianu, care a fost guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice.

Epoca prezintă faptul că d-lui Burillianu, guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice. D-lui Burillianu, care a fost guvernator al Băncii Naționale, a fost revocat din funcție. Acesta este un fapt care a produs o surpriză în cercurile politice.

guvernator al Băncii Naționale. Niciodată, de când există Institutul nostru de emisiune, nu s-a întâmplat ca un guvern oricât de multă autoritate ar fi avut [...] să rupă o tradiție, revocând pe guvernator. Surpriza cercurilor politice este deci explicată și, în tot cursul serii, lumea politică a comentat acest eveniment.“ În schimb, *Lupta*, ziar de stânga, se dovedește progubernamental: „Versiunile cele mai variate circulă în jurul demiterii d-lui Burillianu, guvernatorul Băncii Naționale. Ceea ce e precis e că, încă din cursul zilei de duminică, d. Burillianu, într-o întrevedere avută cu d. Gh.Gh. Mironescu, după primirea telegrammei de felicitare din partea Băncii Franței, a cerut lămuriri asupra corespondenței urmate între Guvern și primul Institut de Credit al Franței. D. Gh.Gh. Mironescu – deși nu era obligat – [...] a citit guvernatorului Băncii Naționale textul telegrammelor trimise d-lui Mihail Popovici și Băncii Franței, cu privire la rolul expertului străin în legătură cu împrumutul. D. Burillianu – ni se spune – nu a făcut nicio obiecție și a părăsit locuința d-lui prim-ministru. Totuși, d-sa, fără să consulte cel puțin comitetul de direcție al B.N., a telegrafiat direct guvernatorului Băncii Franței, căruia îi cerea să oprească semnarea împrumutului până la sosirea la Paris a trimisului Băncii. [...] Acest fapt, socotit de Guvern ca o îndrăzneală și gravă sabotare a tratativelor de împrumut și ca un gest anarhic care nu putea fi tolerat, a determinat hotărârea demisiei d-lui Burillianu.“

Subiectul a ajuns și în Parlament și *Dimineața* relatează *Cazul guvernatorului Băncii Naționale a României înaintea Parlamentului. Importanțele discuții de ieri de la Camera și Senat*. Prim-ministrul G.G. Mironescu a negat vehement că între Bancă și Guvern ar fi un conflict, iar Nicolae Iorga a declarat: „În ceea ce privește împrumutul, părerea mea nestrămutată este aceea că dvs. v-ați grăbit să faceți un

împrumut în împrejurări foarte grele și să împovărați generațiile viitoare cu încă o sarcină, sarcini pe care aceste generații le vor suporta foarte greu“.

Subiectul a continuat să ocupe pagini întregi în ziare de-a lungul întregului an 1931. Am reținut dintr-un pamflet, semnat Harap Alb și publicat în *Universul* din 17 iulie 1931: „A fost o dată ca niciodată pe vremea Guvernului național-tărănist. Că de n-ar fi fost... bine ar fi fost! A fost odată guvernator al Băncii Naționale d. Burillianu, care, printre altele, era renumit și printr-o barbă lungă, lungă,... mai lungă decât povestea mea. Și un vizir de pe vremea ceea, Sidi-Gege-Mironescu-el-Bragadiru, fiindcă n-avea barbă ca d. Burillianu, tare s-a mâniat și drept

pedeapsă l-a ras... de la Banca Națională. Dar d. Burillianu a rămas cu barba. [...] Sidi-Gege-Mironescu-el-Bragadiru a numit în locul domnului Burillianu mustăcioara neagră a domnului C. Angelescu. Dar îndată ce l-a numit – parcă a fost un făcut – s-a și prăbușit de la cărmă [...] D. C. Angelescu a rămas cu mustața și Banca, iar d. Mironescu cu mustața, bușeala și un proces. Pe care i-l intentase d. Burillianu. Între timp, la guvern a venit d. Iorga [...], care printre enormele lui atribute numără și o barbă lungă, lungă [...] D. Iorga a spus: Asta-i o barbarie. Să fie iar Burillianu! În fine, trecură luni [...] și d. Burillianu câștigă procesul. Și atunci se pare că d. Iorga s-a decis să-l repue pe d. Burillianu în scaunul ce i se cuvenea, spunând: dacă e dreptate, să fie și barbă. Dar acum se zvonește că și d. Angelescu și-a lăsat barba să crească.“

La 10 iulie 1931, C. Angelescu a demisionat, ca urmare a procesului câștigat la Curtea de Apel de D.M. Burillianu, dar Guvernul N. Iorga l-a numit guvernator pe Mihail Manoilescu, care avea să fie și el demis la 27 noiembrie 1931. Între timp, Înalta Curte de Casație casase hotărârea Curții de Apel care dădea câștig de cauză lui Burillianu și acceptase recursul Ministerului de Finanțe. Așa cum ne spune *Cuvântul* din 29 noiembrie 1931, demisia

lui C. Angelescu „a fost considerată de Guvern ca un gest de extremă eleganță morală” și acesta a fost numit din nou guvernator. Așadar, autorul pamfletului nu s-a înșelat foarte mult, deși Constantin Angelescu nu și-a lăsat barbă. Ceea ce știm astăzi este însă că schimbarea succesivă a conducerii Băncii Naționale în anul 1931 s-a produs în timp ce pe fundal avea loc apogeul crizei bancare în România.

În concluzie, am putea spune că lectura presei interbelice necesită o mare investiție de timp, dar are calitatea că pune în evidență atât aspecte inedite legate de cele două personalități de la conducerea Băncii Naționale, cât și sensibilitățile societății românești, atunci, în 1924 și 1931.

Dr. Nadia MANEA,
Expert principal, B.N.R.

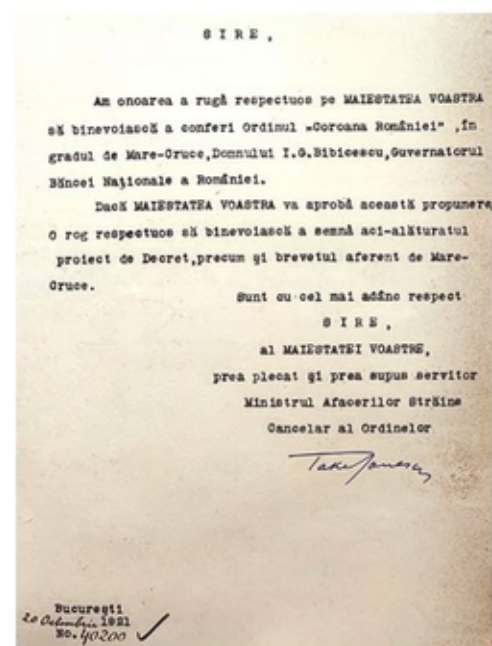
DECORAȚIE CONFERITĂ ÎN 1921 LUI IOAN G. BIBICESCU

Urmare a raportului lui Take Ionescu, ministrul Afacerilor Străine, cancelar al Ordinului, nr. 40.200 din 20 octombrie 1921, regele Ferdinand I a semnat în București, la 21 octombrie 1921, Decretul nr. 4.140, prin care l-a numit pe Ioan G. Bibicescu, guvernatorul Băncii Naționale a României, membru al Ordinului „Coroana României” în gradul de Mare Cruce.

Potrivit adevărului de primire a brevetului de Mare Cruce al Ordinului „Coroana României”, completată și semnată la București, în 3 noiembrie 1921, beneficiarul decorației s-a născut la 8 noiembrie 1849, în Cerneți, județul Mehedinți, și își avea domiciliul în București.

Prezentăm descrierea distincției onorifice, precum și reproducerile grafice care provin de la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe, Cancelaria Ordinului*, dosar nr. 235/1921 (documentele) și de la Complexul Muzeal Arad (decorația).

Ordinul „Coroana României”, instituit în 10 mai 1881, avea scopul de a recompensa serviciile aduse statului. Conform *Regulamentului pentru punerea în aplicare a legii relative la instituirea Ordinului „Coroana României”*, sancționat prin Decretul regal nr. 3.506 din 11 octombrie 1906 (aflat, sub formă de copie, la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe, Cancelaria Ordinului*, dosar nr. 642), Ordinul „Coroana României” „este o cruce cu brațe egale; fiecare braț este de smalt

Raportul lui Take Ionescu către regele Ferdinand I

*Ordinul „Coroana României”
în gradul de Mare Cruce*

roșu, având împrejur o dungă de smalt alb; între brațe cifra regelui. În mijlocul crucii, în față și în dos, este un medalion de smalt roșu, cu un cerc de smalt alb, împrejurul medalionului. Pe smaltul roșu, în față, se află coroana regală, de oțel (făurită din metalul unuia dintre tunurile luate ca trofee de la inamic, în bătălia de la Plevna de la 28 noiembrie 1877), iar pe cercul de smalt alb este scris, în partea de sus: PRIN NOI ÎNSINE, iar în partea de jos: 14 MARTIE 1881 (data proclamării regatului). Reversul (dosul) medalionului poartă scris, la mijloc, pe smaltul roșu, în linie orizontală: 10 MAI (data

încoronării) și împrejur, pe cercul de smalt alb: 1866 – 1877 – 1881 (datele respective ale suirii pe tron, proclamării Independenței și proclamării regatului). Cifra regală, între brațele crucii, ca și montura crucii, este de argint pentru Cavaleri și de aur pentru celelalte grade. Diametrul crucii este de 40 mm pentru Cavaleri și Ofițeri și de 60 mm pentru Comandori și Mari-Ofițeri. Placa de Mare-Cruce este de asemenea cu opt raze, în mărime însă de 90 mm, având pe ea reproducă, în relief, crucea ca cea de Comandor. Pe lângă placă, Marii-Cruci mai poartă atârnată, sub o fundă în formă de cravată, de vârful unei lente (cordon), o osebită cruce, în mărime de 70 mm, care, împreună cu placa și cu lenta, formează gradul de Mare-Cruce. Însemnele Ordinului «Coroana României» sunt atârinate de o panglică moară, de culoare albastru-închis, cu câte o dungă pe fiecare margine de culoarea oțelului, dunga lată de 6 mm la Cavaleri și Ofițeri; de 8 mm la Comandori și Mari-Ofițeri și de 20 mm la Mari-Cruci. Panglica la Comandori și Mari-Ofițeri este lată de 45 mm și de o lungime egală cu periferia gâtului. Lenta (cordonul) la Marii-Cruci este lată de 100 mm și de o lungime egală cu periferia bustului. Pentru militari însemnele sunt aceleași ca pentru civili, fără nicio distincție.”

Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS,
Arhivele Naționale ale României

O IMPORTANTĂ VICTORIE DE PARCURS

Pregătirea ediției din acest an a început în urmă cu puțin timp, la Drobeta-Turnu Severin. A fost o surpriză foarte plăcută. Le suntem recunoscători gazdelor noastre pentru manifestările organizate în memoria celor doi guvernatori ai Băncii Naționale a României, născuți în Mehedinți. Un cuvânt special se cuvine pentru doamna Ileana Mateescu, profesoară de istorie, care a scris, împreună cu fiul domniei sale, o carte despre cei doi guvernatori, Ioan G. Bibicescu și Dimitrie Burillianu, ce a fost lansată cu prilejul manifestărilor de la Drobeta-Turnu Severin. Doamna Mateescu a cunoscut și dânsa suferințele deportării, fiind trimisă, cu întreaga familie, în Bărăgan.

*Mormântul lui Ioan G. Bibicescu,
din Drobeta-Turnu Severin*

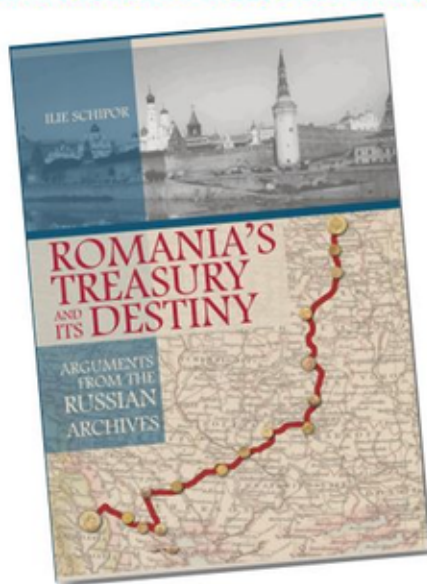
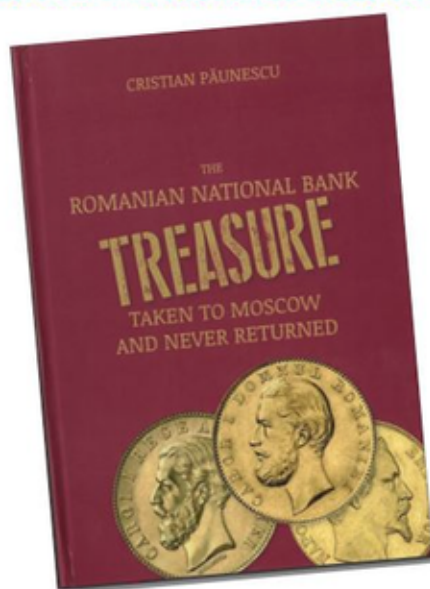
Banca Națională a României este o instituție în care trecutul și tradiția sunt la mare prețuire. În fiecare an, atunci când se aniversează momentul creării B.N.R., adică în luna aprilie, se depun coroane de flori la mormintele tuturor foștilor guvernatori ai Băncii.

Aș vrea să vă spun câteva cuvinte și despre evenimentul petrecut în luna martie la Parlamentul European, la Bruxelles. Banca Națională s-a asociat inițiativei europarlamentarului Eugen Tomac, care a propus o rezoluție prin care instituția europeană solicită Federației Ruse să restituie de îndată Tezaurul B.N.R., peste 90 t de aur, însușit ilegal de Guvernul bolșevic, după ce a preluat puterea. Reamintesc pe scurt povestea acestui Tezaur.

În condițiile grele ale iernii anului 1916, când suveranii României, Guvernul, Parlamentul și armata se retrăseseră în Moldova, când nu exista siguranța că trupele române și ruse se vor putea împotrivi cu succes unei noi ofensive a armatelor Puterilor Centrale, autoritățile imperiale ruse au conceput un plan care prevedea, pe lângă evacuarea instituțiilor statului român în Imperiul Rus, și evacuarea rezervei de aur a B.N.R. Trimisul imperial la Iași, generalul Mossolov, a făcut

presiuni repetate pe lângă suverani și Guvern pentru a-i convinge să accepte planul evacuării la Moscova. Ministrul de Finanțe al Imperiului Rus, Bark, a fost – așa cum am aflat din cartea de documente din arhivele ruse descoperite și publicate, cu sprijinul B.N.R., de domnul colonel Ilie Schipor – în spatele acestei operațiuni. Ioan G. Bibicescu, numit guvernator al Băncii Naționale la 8 decembrie 1916, după ce timp de doi ani condusese Banca în calitate de viceguvernator, s-a opus cât a putut acestei idei. Dar cum B.N.R., deși bancă privată, prin dreptul de a emite moneda națională, se afla într-un raport special cu Guvernul, a trebuit în final să accepte cererea acestuia de a pune – așa se credea atunci – la adăpost rezerva de aur, într-o țară cu care eram aliați, iar familia regală română avea legături de rudenie cu familia imperială rusă. Bibicescu a acceptat silit această evacuare, dar numai după ce a impus ca ea să se facă pe baza unor documente cu valoare de tratat internațional, care să stipuleze clar cantitatea și compoziția rezervei de aur – care era alcătuită în principal nu din lingouri, ci din monete de aur, ceea ce sporește valoarea Tezaurului, dincolo de valoarea intrinsecă a aurului –, cât și faptul că B.N.R. putea solicita și recupera rezerva sa de aur în orice moment. Fără acest dosar complet al evacuării aurului la Moscova, azi nu am mai fi avut posibilitatea să discutăm despre el, nici să emitem cererea justificată a unei creanțe exigibile față de Federația Rusă. Guvernatorul Bibicescu a insistat și ca să fie trimisă la Moscova o gardă formată din jandarmi de elită, care însă, în mod evident, nu au avut posibilitatea să facă ceva concret pentru salvarea Tezaurului, după ce au ajuns la putere bolșevicii. Prezența între cei trimiși să însoțească Tezaurul la Moscova și a unui funcționar al Siguranței a permis crearea unei agenturi printre bolșevicii români aflați acolo. Grație acesteia, s-a aflat din timp despre intenția rușilor de a confisca Tezaurul. S-a făcut apel la consulul onorific al României Guérin, care a încercat să se opună confiscării, dar forța brutală a bolșevicilor nu i-a dat nicio șansă.

Lenin a anunțat atunci că aurul – confiscat pentru că România ar fi ocupat străvechiul pământ rusesc al Basarabiei – avea să fie restituit poporului român când se va elibera de oligarhie. Ceea ce nu s-a întâmplat de peste 100 de ani, nici măcar în perioada de aproape jumătate de secol cât s-a aflat la putere partidul

Cele două cărți în limba engleză, tipărite prin efortul B.N.R., care au fost distribuite tuturor europarlamentarilor, înainte de votarea Rezoluției

comunist. Negocierile întreprinse imediat după 1918, discuțiile purtate de Nicolae Ceaușescu cu liderul sovietic Brejnev, cele inițiate de președintele Ion Iliescu după 1990 nu au dus la niciun rezultat. Răspunsul standard, începând cu Brejnev, a fost: care aur, nu știm nimic, trebuie să căutăm documentele.

Mă ocup de aproape 30 de ani de acest subiect. Banca Națională a încurajat și a susținut cercetările pe acest subiect, valorificarea acestor cercetări și publicarea rezultatelor lor. Grație Editurii Oscar Print au apărut mai multe volume care au făcut cunoscut publicului larg subiectul Tezaurului B.N.R. evacuat la Moscova și nereturnat nici după mai mult de 100 de ani.

Ca orice Bancă Centrală, și B.N.R. are un bilanț, din care lipsește aurul trimis la Moscova. Aurul rămâne un activ de rezervă, care capătă o valoare deosebită în momentele de criză.

Demersurile făcute împreună cu Eugen Tomac s-au soldat cu luarea în discuție în cadrul Parlamentului European a rezoluției privind Tezaurul Băncii Naționale de la Moscova. În pregătirea acestui moment, Banca Națională a României a tipărit o nouă ediție a cărții *The Romanian National Bank Treasure taken to Moscow and never returned* și a tradus în limba engleză volumul de documente publicat de domnul colonel Ilie

Schipor. Domnul colonel a identificat în arhivele Federației Ruse documentele privind soarta Tezaurului B.N.R. – pe care le căutau și nu le găseau de aproape 60 de ani cercetătorii ruși –, care atestă recepționarea integrală a aurului B.N.R. la Moscova, faptul că a rămas intact, nu a fost jefuit de albgardiști sau altcineva, până când bolșevicii au decis să îl cheltuiască pentru nevoile lor. Aceste cărți lămuritoare pe deplin, atât în privința destinului Tezaurului nostru, cât și a relei credințe cu care a negociat Moscova cu partea română în toți acești ani, au fost distribuite tuturor europarlamentarilor europeni, pentru a putea vota în deplină cunoștință de cauză. Cele două cărți au fost trimise și marilor biblioteci din lume, începând cu Biblioteca Congresului S.U.A.

În ziua de 5 martie 2024, am asistat, împreună cu domnul viceguvernator Leonardo Badea, la discuția finală privind includerea Rezoluției pe ordinea de zi a Parlamentului European. Președinta de ședință, doamna eurodeputat Rasa Juknevičienė, fost ministru al Apărării din Lituania, a dat cuvântul europarlamentarilor Eugen Tomac și Traian Băsescu, care, foarte decent, au susținut includerea Rezoluției pe ordinea de zi a ședinței Parlamentului European, ce urma să aibă loc la 14 martie 2024. Revenind

*Vorbesc la vernisarea expoziției
din clădirea Parlamentului European,
Bruxelles,
Cristian Păunescu...*

la ziua de 5 martie 2024, Banca Națională și Eugen Tomac au organizat o expoziție la sediul Parlamentului European privind soarta rezervei de aur a B.N.R. evacuată la Moscova. A fost pentru prima oară în 100 de ani când România a prezentat, într-una dintre cele mai importante instituții europene, povestea rezervei de aur a B.N.R., într-un mod explicit, ușor de urmărit și de înțeles. Participarea a depășit media obișnuită de prezență la astfel de manifestări din Parlamentul European. Luările de cuvânt au fost moderate de Marian Voicu, autorul celei mai complete cărți despre ansamblul Tezaurului național evacuat la Moscova în 1916 – 1917 (pe lângă rezerva de aur a B.N.R., s-a trimis atunci în Rusia și un bogat tezaur identitar: opere de artă, artefacte vechi, documente de arhivă etc.). Au luat cuvântul mai mulți europarlamentari români și europarlamentarul lituanian Petras Austrevicius, diplomat de carieră. El s-a exprimat foarte clar: Imperiul Rus, Rusia Sovietică, U.R.S.S. și Federația Rusă mint și fură. Aceasta este o coordonată continuă a lor. Prin Pactul Ribbentrop – Molotov

ne-au furat și nouă, balticilor, și vouă, românilor, teritorii, au executat elita intelectuală și militară polonă la Katyn și până în 1990 au pretins că hitleriștii au fost autorii masacrului.

A urmat o dezbatere televizată găzduită de studioul TV al Parlamentului European și moderată de Marian Voicu, la care am participat alături de Eugen Tomac și de Dorin Matei, difuzată ulterior de TVR1.

Aș mai adăuga că, a doua zi, 6 martie 2024, am mers la cea mai importantă universitate din Belgia, Université Libre de Bruxelles, unde am prezentat problema Tezaurului B.N.R. confiscat de regimul bolșevic. Au fost alături de noi tot timpul ambasadoarea Republicii Moldova și reprezentanți ai Ambasadei Ucrainei, cât și doamna Andreea Păstârnac, ambasadoarea României în Regatul Belgiei.

În ziua de 14 martie, la sediul Parlamentului European de la Strasbourg, s-a dat votul final, care a fost unul zdrobitor majoritar în favoarea Rezoluției (*Magazin istoric*, nr. 5/2024).

Astfel, România a obținut o victorie importantă pe care o considerăm o victorie de etapă. Banca Națională a precizat de la început: noi privim cu un optimism prudent acest demers, dar, în același timp, această Rezoluție poate

... Eugen Tomac...

... și Petras Austrevicius

depăși Rezoluția Conferinței de la Genova, din mai 1922, care a stipulat că Rusia Sovietică trebuie să înapoieze Tezaurul României. Rușii nu au respectat acel document internațional. Într-adevăr, au făcut două restituiri de bunuri din patrimoniul identitar, în 1935 și 1956, când au considerat ei, dar nimic din rezerva de aur a B.N.R.

Dar istoria are surprizele ei. La 14 februarie, Elvira Nabiulina, guvernatoarea Băncii Centrale a Rusiei, făcea următoarea declarație: „Posibila confiscare a activelor rusești de către guvernele occidentale ar trimite un semnal negativ puternic către alte bănci centrale. Această confiscare constituie o încălcare a principiilor de bază

privind protejarea rezervelor băncilor centrale. În dreptul internațional, acesta este un principiu de bază crucial al imunității activelor băncilor centrale față de măsurile coercitive. Din punctul nostru de vedere, o abatere de la acest principiu va conduce, chiar dacă treptat, la o subminare a sistemului financiar internațional și a poziției valurilor de rezervă la nivel mondial.” Nu ar trebui să se aplice aceste principii și aurului B.N.R. evacuat la Moscova?

Există peste 300 de miliarde de dolari ai Federației Ruse în bănci occidentale. Aceste active sunt acum înghețate. Mai mulți lideri europeni s-au pronunțat pentru confiscarea dobânzilor și transferarea sumelor respective către Ucraina.

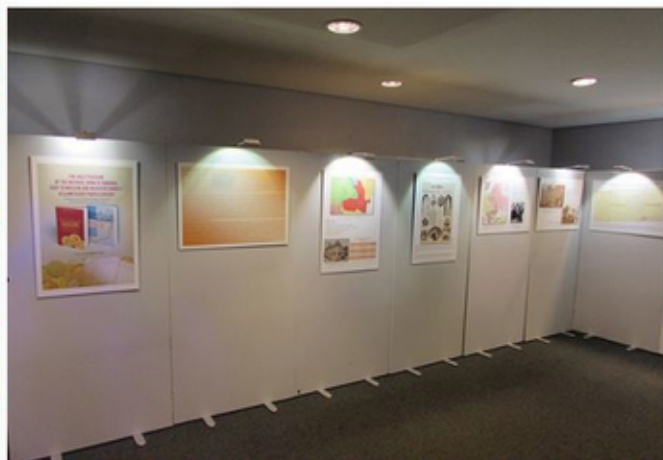
Banca Națională studiază, împreună cu instituțiile fundamentale ale statului, care sunt pașii următori pentru a valorifica cât mai bine această victorie strategică, obținută după mai bine de 100 de ani de luptă. B.N.R. niciodată nu a făcut parte din tabăra pesimiștilor, care consideră fără speranță rezolvarea problemei rezervei de aur sechestrată de Moscova. Iată că s-a putut obține această victorie.

Această nouă abordare a fost inițiativa guvernatorului B.N.R., academicianul Mugur Isărescu. Suntem singura instituție care are o evidență clară a tot ceea ce a trimis la Moscova. Până acum am abordat problema din punct de vedere istoric, diplomatic, politic, statistic. Nu am abordat această problemă din punct de vedere bancar. Este momentul să o facem și din punct de vedere bancar. Federația Rusă este moștenitoarea Imperiului Rus și a U.R.S.S.

Banca Națională a României are o creanță validă și exigibilă și, din punctul de vedere al dreptului anglo-saxon, această datorie, *debt*, sau ca execuție *claim*, trebuie pusă în aplicare. Cum se pune în aplicare? În baza documentelor care o atestă, există instituții care se ocupă de așa ceva. Imediat după ce am făcut publică această nouă abordare, Moscova a avut o reacție extrem de dură, ceea ce arată că suntem pe calea cea bună.

Cristian PĂUNESCU,
Consilier
al guvernatorului B.N.R.

Imagine din expoziție

CONTENTS (Romanian History) I. Pas The joys and sorrows of the holiday ● **I.-A. Pop**

The world of Avram Iancu (II) ● **M.E. Ionescu** 1848 – 2010. The different schools of thought in Romanian foreign policy (XVI) ● **P.-N. Constantin** An interview with Agnes Mura, member of the American delegation which negotiated Romania's participation to the Los Angeles Olympics of 1984 ● **Al. Pițigoi** The British major John Fraser "Nilghai" Neilson, about Romanian-Russian relations during the First World War ● **I. Schipor** Russian historiography and propaganda about the National Bank of Romania's Treasury evacuated to Moscow during the First World War (III) ● **G. Filitti** Letters from former days: Carol Davila writes to his wife from Istanbul ● **C. Reneti** An invitation to the Romanian Academy Library: the Ion I.C. Brătianu – Take Ionescu dispute at the Paris Peace Conference as seen in the press of the time ● **C.-I. Neagoe, C. Drăghici** The *arnăuți* mercenaries in the armies of Wallachia and Moldavia (II) ● **D.S. Olteanu** Stories of Bucharest: Victor Babeș's university career ● In Bucharest, 50 years ago ● Romanian documents at Hoover Institution (CCXIX) ● The 32nd Symposium of banking history and civilization "Cristian Popișteanu": In memoriam of Ioan G. Bibicescu and Dimitrie M. Burillianu

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) И. Пас Отпуск между приятным и неприятным ●

И.-А. Поп Мир Аврама Янку (II) ● **М.Е. Ионеску** 1848 – 2010. Школы мышления во внешней политике Румынии (XVI) ● **П.-Н. Константин** Интервью с Аньес Мура, член американской делегации, которая в Бухаресте вела переговоры по участию румынской команды на Олимпийских играх в Лос Анджелесе, 1984 г. ● **Ал. Пицгой** Британский майор Джон Фрейзер «Нилгай» Нильсон о румынско-русских отношениях во время Первой мировой войны ● **И. Скипор** Русская историография и пропаганда о золотом запасе Нацбанка, эвакуированном в Москву во время Первой мировой войны (III) ● **Дж. Филитти** Когда-то люди посылали письма друг другу: Кароль Давила – переписка с женой в Стамбуле ● **К. Ренети** Приглашение в Библиотеку Академии: Спор Иона И.К. Брэтиану с Таке Ионеску на Парижской мирной конференции в тогдашней прессе ● **К.-И. Нягое, К. Дрэгич** Арнауты в армиях Молдовы и Валахии (II) ● **Д.С. Олтяну** Истории Бухареста: университетская деятельность Виктора Бабеша ● В Бухаресте, 50 лет тому назад ● Румынские документы в Институте Гувера (CCXIX) ● XXXII-ой ежегодный Симпозиум по истории банковской цивилизации имени „Кристиана Попиштяну“: *In memoriam* Иоан Г. Бибицеску и Димитрие М. Буриллиану

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa
Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, cutia poștală 45,
cod 050711, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau
mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Unic,
RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008
(EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar.

Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD.
Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista
și data de la care să înceapă abonamentul

magazin istoric

